

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
O‘RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA‘LIMI MARKAZI**

**J.R. QULMUHAMEDOV, S.Z. ASOMIDDINOV,
K.M. NAZAROV**

XUSUSIY AVTOTRANSPORT VOSITALARIDA YO‘LOVCHILAR TASHISHNI TASHKIL ETISH

Kasb-hunar kollejlari uchun o‘quv qo‘llanma

2-nashri

TOSHKENT — «ILM ZIYO» — 2013

UOʻK: 629.34 (075)
KBK 39.335.5
Q-79

*Oliy va oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlimi ilmiy-metodik
birlashmalari faoliyatini muvofiqlashtiruvchi Kengash
tomonidan nashrga tavsiya etilgan.*

Qoʻllanmada bozor iqtisodiyotining (shu jumladan, transport xizmati bozorining) asosiy tushunchalari, uni hayotga tatbiq etishda «oʻzbek modeli»ning oʻziga xos xususiyatlari, avtotransportni monopoliyadan chiqarish va boshqaruvni yanada takomillashtirish, xoʻjalik yurituvchi subyektlar faoliyatini litsenziyalash asoslari, ochiq tenderlarni tashkil etish va ularda tadbirkorlarning huquqlarini himoya qilish boʻyicha qabul qilingan Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, Qarorlari va Farmoyishlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va farmoyishlari, shuningdek, boshqa normativ-huquqiy hujjatlar va yoʻriqnomalarning ahamiyati, iqtisodiyotni boshqarishda davlatning roli kabi masalalar yoritilgan.

Taqrizchilar: **Y.X. XOLMATOV** — TAYI «Logistika» kafedrası dotsenti, texnika fanlari nomzodi.

R.S. HIKMATOV — Shayxontohur transport kolleji direktori, texnika fanlari nomzodi, dotsent.

KIRISH

Bugungi kunda xalq xo'jaligining hech bir tarmog'ini avtomobil transportisiz tasavvur etib bo'lmaydi. 90-yillargacha avtomobil transportining oldida turgan eng asosiy vazifalardan biri iste'molchi tashkilotlar bo'yicha taqsimlangan reja ko'rsatkichlarini, shu jumladan, tonna va tonna km. da belgilangan tashish hajmlarini bajarishdan iborat bo'lib, uni hal etish ma'muriy buyruqbozlikka va yuqoridan rejalashtirishga asoslangan edi.

Tajribalardan ma'lumki, ma'muriy buyruqbozlik davrida hamma ishlarning markazdan rejalashtirilishi sababli barcha avtotransport korxonalari (ATK) mijozlar, tashiladigan yuk va yo'lovchilar hajmi ro'yxatini yuqoridan olar va uni bajarish shart edi. Mijozlar ham faqat yuqoridan biriktirib qo'yilgan ATK xizmatidan foydalana olar edilar.

Respublikaning mustaqillikka erishishi va bozor iqtisodiyotiga o'tishining dastlabki natijalari ma'muriy buyruqbozlikka asoslangan bunday rejalashtirish noto'g'ri ekanligini ko'rsatdi.

Avtotransport faoliyatini bozor iqtisodiyotiga o'tkazish uchun respublika, avvalo, bozor iqtisodiyotining o'ziga xos xususiyatlarini va uning qonunlarini yaxshi biladigan, o'z faoliyatini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va Qonunlariga, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senati qarorlari va boshqa hujjatlariga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari va Qarorlariga, Vazirlar Mahkamasining qarorlariga, shuningdek, boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq amalga oshira oladigan yuqori malakali ishchi kuchiga va mutaxassislarga ega bo'lishi kerak.

O'quv qo'llanma Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi asosida avtomobillarda tashishni tashkil etish va harakatni boshqarish yo'nalishida ta'lim olayotgan o'quvchilarga o'z sohasi bo'yicha chuqur nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar berishga qaratilgan. Bundan tashqari, qo'llanmada mutaxassislarni o'z faoliyatini davlatning

tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlariga muvofiq amalga oshira oladigan, ularga rioya qiladigan va ertangi kunni ko'ra oladigan qilib tayyorlash asosiy maqsad qilib qo'yilgan.

O'quv qo'llanmada bozor iqtisodiyotining (shu jumladan, transport xizmati bozorining) asosiy tushunchalari, uni hayotga tatbiq etishda «o'zbek modeli»ning o'ziga xos xususiyatlari, avtotransportni monopoliyadan chiqarish va boshqaruvni yanada takomillashtirish, xususiy avtotransport korxonalarini tashkil etish, ochiq tenderlarni tashkil etish va ularda tadbirkorlarning huquqlarini himoya qilish bo'yicha mavjud qonunchilik hujjatlarining ahamiyati yoritilgan.

O'quv qo'llanma tayyorlangandan buyon o'tgan vaqt mobaynida aholiga transport xizmati ko'rsatish sohasiga muayyan o'zgartirishlar kiritildi. Hukumatimiz tomonidan bu sohaga doir qator yangi hujjatlar (ulardan biri qo'llanma so'ngida ilova tariqasida keltirilgan) qabul qilindi. Bu hujjatlar ham transport xizmati ko'rsatish sohasini zamon talablariga mos rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lmoqda.

1. AVTOMOBIL TRANSPORTI SOHASIDA MONOPOLIYADAN CHIQARISH VA BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH

1.1. Avtomobil transporti sohasidagi iqtisodiy islohotlar

O'zbekiston Respublikasining mustaqilligi qaror topishi biz va bizning kelajak avlodlarimiz uchun chinakam tarixiy hodisa bo'ldi. Xalqimiz necha yillardan beri orzu qilib kelayotgan maqsadiga erishdi. Yangi suveren davlat mustaqilligining huquqiy asosini 1991-yil 31-avgustda qabul qilingan «Davlat mustaqilligi to'g'risida»gi Qonun tashkil etdi.

Mustaqillikning dastlabki kunlaridanoq respublikada davlat va iqtisodiyotni qayta qurish boshlandi.

Prezidentimiz I.A. Karimovning «O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida» nomli kitobida qayta qurishning pirovard maqsadlari aniq belgilab berildi. Bu «barqaror ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotiga, ochiq tashqi siyosatga ega bo'lgan kuchli demokratik huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etishdir».

Bu maqsadga mazmun va tuzilish jihatdan sobiq Ittifoq davridagi siyosiy-iqtisodiy tizimni butunlay isloh qilmay turib erishib bo'lmas edi.

Sobiq Ittifoq davrida shunday siyosiy tizim mavjud ediki, u jamiyatning hokimiyatdan begonalashuvi, hokimiyatning kommunistik partiya apparati qo'lida to'planishi, partiyaning monopol hukmron tashkilotga aylanishiga olib kelgan edi. Bunday tizim oxir-oqibatda xalqning hokimiyatdan begonalashuvigagina emas, balki odamlarning mulkdan ham begonalashuviga olib kelgan edi.

Ma'muriy buyruqbozlikka asoslangan xo'jalik davrida shaxsiy tashabbus va tashabbus ko'rsatib mehnat qilishdan moddiy manfaatdorlik deyarli yo'qqa chiqqan edi.

Buyruqqa asoslangan, odamlarning manfaatlari bilan hisoblashmaydigan tizim faqat iqtisodiy munosabatlar mohiyatini buzibgina qolmay, balki huquqiy boshqarishni ham buzib keldi.

Sobiq Ittifoqdan qolgan salbiy oqibatlarini faqat ijtimoiy hayotning barcha sohalarini va birinchi galda siyosiy tizimni demokratlashtirish orqali bartaraf etish mumkin edi.

Respublikamizda demokratiyalashtirish jarayoni markaziga inson va uning huquqlari bo'lgan yashash, erk, qadr-qimmat huquqlarini ta'minlash masalalari qo'yildi.

«Demokratiya» so'zi yunoncha bo'lib (*demos* — xalq, *cratos* — hokimiyat), «xalq hokimiyati» degan ma'noni anglatadi.

Demokratik jamiyat qurish uchun qo'yilgan birinchi qadam deb 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasini ko'rsatish mumkin. Konstitutsiya shakllanib borayotgan huquqiy davlatning asosiy tamoyillarini qonun yo'li bilan mustahkamlab qo'ydi (1992-yil 8-dekabrda O'n ikkinchi chaqiriq Respublika Oliy Kengashining o'n birinchi sessiyasi O'zbekiston Konstitutsiyasini qabul qildi. 8-dekabr umumxalq bayrami — «Konstitutsiya kuni» deb e'lon qilindi).

Konstitutsiya asosida bir qator qonun hujjatlari qabul qilindi va yangilari ishlab chiqilyapti, mavjud qonunlar davr talablaridan kelib chiqqan holda yanada takomillashtirilib borilyapti. Bunday qonunlarga bozor xo'jaligini yaratish va rivojlantirishga qaratilgan mulkchilik, yer, tadbirkorlik faoliyati, davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish, ijara, bank tizimi to'g'risidagi va boshqa ko'pgina qonunlarni misol qilib ko'rsatish mumkin.

Yuqorida ta'kidlab o'tilgan qonunlar asosida ijtimoiy yo'naltirilgan bozor xo'jaligi iqtisodiy-siyosiy konsepsiyasi huquqiy davlat kafolatlaydigan erkinlik, shu jumladan, iqtisodiy erkinlik va ijtimoiy himoyalangan va ijtimoiy adolat bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy davlat ideallarining birlashtirib yuborilishiga tayanadi.

Bozor iqtisodiyotining afzalligi, eng avvalo shundaki, unga shaxsni iqtisodiy rag'batlantirish, insonning o'z mehnati sifati va unumli bo'lishidan manfaatdorligini rag'batlantirish xosdir.

Bozor nima? Sodda qilib aytganda, sotuvchi va xaridor uchra-shadigan joy bozor deb ataladi.

Bozor o'zini o'zi boshqaradigan tizim bo'lib, u oldindan belgilab qo'yilgan reja, tashqaridan beriladigan buyruqlarga bo'ysunmaydi. Bozorning o'zi iqtisodiy munosabatlarni boshqaradi, xaridorlarning ehtiyojlarini aniqlaydi va hisobga oladi, mahsulotlarning sifati, uning miqdori va narxini belgilaydi.

Tarix shuni ko'rsatadiki, bozorga qo'qqisdan, sakrab o'tilganda jamiyat uning salbiy ko'rinishlari qarshisida himoyasiz qoladi.

Bozorga o'tish faqat birgina xo'jalik sohasini o'zgartirish bilan cheklanmaydi. Unga ijtimoiy hayotning bir-biri bilan chambarchas bog'liq barcha jabhalarini, shu jumladan, siyosiy, ma'naviy-axloqiy, maishiy va boshqa sohalarni ham tubdan o'zgartirish orqali erishiladi.

Bozorga keskin sur'atda o'tish muqarrar ravishda ijtimoiy hayotning beqarorlashuvi, ishsizlikning o'sishi, ba'zi birovlarining boyib, qolganlarning qashshoqlanib qolishi (jamiyatning keskin tabaqalanishi), an'anaviy tarkib topgan munosabatlar va o'zaro aloqalarning buzilib ketishi kabi salbiy oqibatlariga olib keladi.

Shuning uchun bozor iqtisodiyotiga o'tishda davlatning boshqaruvchi rolini bajarishi iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishning eng muhim shartidir.

Tabiiyki, har bir mamlakatning, har bir xalqning faqat o'ziga xos bo'lgan tarixiy, ijtimoiy va milliy qadriyatlari va xususiyatlari mavjud. Masalan, o'zbek millati o'zining an'anaviy og'ir-bosiqliqi, puxta o'ylab qaror qabul qilishga ruhiy moyilligi hamda tinchlik-sevarligi tufayli bir holatdan ikkinchisiga, ayniqsa, turmush tarzida, sakrab o'tishga rag'batini yo'qligi bilan ajralib turadi.

Respublikada ishlab chiqilgan huquqiy islohotlar dasturida huquqiy davlatni shakllantirish bilan bog'liq bo'lgan murakkabliklarni bir zarb bilan hal etib bo'lmazligi hisobga olindi. Shuning uchun huquqiy islohotlar sohasidagi chora-tadbirlarni evolutsion, ya'ni tadrijiy yo'l bilan, asta-sekin va izchil ro'yobga chiqarish tarixiy zarurat edi.

O'zbekistonda iqtisodiy islohotlar mamlakat iqtisodiyotini markazlashtirilgan tartibda boshqarib kelgan davlat tuzilmalarini tugatishdan boshladi. Shu maqsadda Davlat rejalashtirish qo'mitasi, Davlat narx qo'mitasi, Davlat ta'minot qo'mitasi, Davlat agrosanoat qo'mitasi tugatilib, ularning o'rniga Davlat istiqbolni belgilash va statistika qo'mitasi, Respublika ulgurji va birja savdo aksiyadorlik jamiyati, monopoliyadan chiqarish va monopol yuqori narxlar ustidan nazorat qilish bosh boshqarmalari tashkil etildi.

Qisqa muddat ichida Davlat soliq qo'mitasi, Davlat mulkini boshqarish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash davlat qo'mitalari tuzildi.

Olib borilayotgan ishlar bozor iqtisodiyotiga o'tish uchun keng imkoniyatlar ochib berish bilan birga, bozor munosabatlariga

o'tishning umumiy bo'lgan jihatlari mavjud bo'lishiga qaramay, barcha davlatlar uchun yagona bo'lgan usuli yo'q ekanligini ko'rsatdi.

Xususiy mulk shakllarining xilma-xilligi, xo'jalik subyektlarining tenghuquqliligini ta'minlash va ularning o'zaro raqobatlashuv muhitini yaratish, monopoliyaga qarshi siyosat har qanday mamlakatning bozor iqtisodiyotiga o'tishidagi umumiylik hisoblandi. Shu bilan birga, har bir mamlakat o'zining tarixiy rivojlaniishi, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot darajasi, millatning o'ziga xos mentaliteti bilan bir-biridan farq qiladi.

O'zbekiston Respublikasining bozor iqtisodiyotiga o'tishining o'ziga xos yo'li Prezident Islom Karimov nomi bilan bog'liq bo'lib, «o'zbek modeli» deb atalmoqda.

Respublikamizning bozor iqtisodiyotiga o'tishi I.A. Karimov tomonidan ishlab chiqilgan quyidagi beshta muhim tamoyilga asoslangan:

1. Iqtisodiyotni mafkuradan to'la xoli qilish va uning siyosatdan ustun turmog'i. Bu tamoyilga ko'ra, iqtisodiyot va uni barqaror hamda yuqori sur'atlar bilan rivojlantirish davlat siyosatining mazmunini tashkil etadi.

2. Bozor munosabatlariga o'tish davrida davlatning o'zi bosh islohotchi vazifasini bajaradi, ya'ni davlat bu davrda butun xalq manfaatlaridan kelib chiqib, mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotining yetakchi va ustuvor yo'nalishlarini belgilab beradi, ya'ni islohotlarning tashabbuskori rolini bajaradi.

3. Barcha ijtimoiy-iqtisodiy jabhalarda qonun ustuvorligini ta'minlash taqozo etiladi. Mazkur tamoyilning mohiyati shundaki, iqtisodiy o'zgarishlar va jamiyatning yangilanish jarayoni mamlakatda amal qiluvchi qonunlarga tayangan holda amalga oshiriladi.

4. Bozor munosabatlariga o'tish aholining kam ta'minlangan qismini moddiy qo'llab-quvvatlashga qaratilgan talablarni amalga oshirish bilan qo'shib olib boriladi. Buning uchun davlat kishilarni islohotlarga ruhan tayyorlash va ularni ijtimoiy himoyalashga qaratilgan kuchli va ta'sirchan siyosat olib boradi.

5. Yangi iqtisodiy munosabatlariga o'tish puxta o'ylab, bosqichma-bosqich, ya'ni inqilobiy sakrashsiz amalga oshiriladi. Boshqacha qilib aytganda, bir bosqich tamomlangandan keyingina va zarur shart-sharoitlar yaratilgandan so'ng keyingi bosqichga o'tiladi. Iqtisodiy islohotlar bozor munosabatlarining mexanizmlarini qadam-baqadam shakllantirib boradi.

Islohotlarning «o‘zbek modeli» mavjud «Turkiya modeli», «Yaponiya modeli», «Janubiy Koreya modeli»ga o‘xshamaydi va strategik jihatdan to‘g‘ri tanlanganligi xo‘jalik hayotimizning barcha sohalarida o‘z tasdig‘ini topyapti.

«O‘zbek modeli»ning o‘ziga xos xususiyatlaridan yana biri shundan iboratki, bu modelga binoan mulkni davlat tasarrufidan chiqarish va ko‘p ukladli iqtisodiyotni barpo etish islohotlarning ustuvor yo‘nalishi deb belgilanadi.

Avtomobil transporti sohasida ham iqtisodiy o‘zgarishlar «o‘zbek modeli» asosida evolutsion yo‘l bilan amalga oshirilyapti. Bunday islohotlarga misol qilib islohotlar taraqqiyotining birinchi bosqichida O‘zbekiston avtomobil transporti vazirligining tugatilib, uning negizida «O‘zavtotrans» davlat aksiyadorlik korporatsiyasining tuzilishi, keyingi bosqichda esa bu korporatsiyaning ham tugatilishi va boshqaruv vakolatlarining mahalliy hokimiyat organlariga yuklatilishi, xususiy mulk sifatida yuk avtomobillari va avtobuslarning paydo bo‘lishi, tashish bo‘yicha tadbirkorlik bilan shug‘ullanish uchun jismoniy shaxslarga ham ruxsat berilishi, va, nihoyat yo‘lovchilar va yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash maqsadida yo‘lovchilarni tashish bo‘yicha tadbirkorlik bilan shug‘ullanishga ruxsat faqat yuridik shaxslarga berilganini ko‘rsatib o‘tish mumkin.

1.2. Avtomobil transporti sohasida monopoliyadan chiqarish va boshqaruvni takomillashtirish

Avtomobil transporti sohasida monopoliyadan chiqarish bo‘yicha islohotlar «o‘zbek modeli»ni tashkil etgan tamoyillarga muvofiq amalga oshirilmoqda. Islohotlar boshidanoq respublikada avtomobil transportini davlat tasarrufidan chiqarish va xususilashtirish jarayoni monopoliyaga barham berish hamda turli mulkchilik shakllaridagi tadbirkorlik uchun raqobatni rag‘batlantiradigan sharoitlarni yaratish yo‘nalishida olib borildi.

Davlat tomonidan monopoliyaga qarshi tartiblashning me‘yoriy-huquqiy asosini 1992-yilda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasining «Monopolistik faoliyatni cheklash to‘g‘risida»gi Qonuni tashkil etadi.

1993-yil fevralda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qaroriga ko‘ra monopoliyaga qarshi siyosatni o‘tkazish bo‘yicha vazifalar Moliya vazirligi zimmasiga yuklandi. O‘zbekis-

ton Respublikasi Prezidentining 1996-yil 15-maydagi Farmoniga binoan ushbu vazirlik qoshida Monopoliyadan chiqarish va raqobatni rivojlantirish bosh boshqarmasi asosida qo'mita tashkil etildi. Farmonda belgilab qo'yilganidek, qo'mita raqobatni rivojlantirish, monopolistik faoliyatni cheklash hamda iste'molchilarning huquqlarini muhofaza qilish sohasidagi siyosatni o'tkazish bo'yicha Davlat boshqaruv organi hisoblanadi.

Monopoliya deganda, ko'pchilik o'quvchilar uning lug'aviy ma'nosidan kelib chiqqan holda, respublikada yagona bo'lgan katta korxonalar faoliyatini tushunadi. Haqiqatan ham yo'lovchi tashuvchi transportni oladigan bo'lsak, sobiq Ittifoq davrida u eng yirik va yagona monopolist edi. Yo'nalishlarda va yengil avtomobillarda yo'lovchi tashish huquqi faqat unga berilgan edi. Bugungi kunda xususiy tashuvchi kichik korxonalarning vujudga kelishi shuni ko'rsatyaptiki, amalda kichik bo'lgan korxonalar ham monopolist bo'la olar ekan. Hozirda bunday korxonalar transport xizmatini ko'rsatish narxiga sezilarli darajada ta'sir o'tkaza oladi.

Monopoliyaga qarshi kurashda monopolistik birlashmalarni bo'lib tashlash asosida maydalashtirish usuli ijobiy natijalar berishi mumkinligi amalda isbotini topyapti. Shuning uchun ham bugungi kunda davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish jarayonida monopol xo'jalik tuzilmalari yoki korxonalarni kichik korxonalarga aylantirish ishlari amalda qo'llanilyapti.

Avtomobil transporti sohasida monopoliyadan chiqarish jarayonlarini chuqurlashtirish, bozor munosabatlarini shakllantirish va transport xizmatlari bozorida raqobat muhitini yaratish ishlari shu to'g'ridagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2001-yil 4-iyundagi 2871-sonli Farmoni asosida amalga oshirilmoqda.

Farmonda eng asosiy masalalardan biri qilib avtotransportda yo'lovchilar va yuk tashish sohasida bozor munosabatlari va raqobat muhitini yanada rivojlantirish, avtomobil transporti tashkilotlarini va korxonalarni keng xususiylashtirish, xususiy avtomobil tashuvchilar faoliyati sohasini kengaytirish, transport xizmatlari bozorida mulkchilikning barcha shakllaridagi avtomobillarda tashuvchilar uchun teng shart-sharoitlarni yaratish asosiy maqsad qilib qo'yildi. Shunga ko'ra avtomobil transportida boshqaruvning ortiqcha bo'g'inlarini tugatish maqsadida O'zbekiston avtomobil transporti davlat aksionerlik korporatsiyasini tugatish to'g'risida qaror qabul qilindi. Bugungi kunda sobiq «O'zavto-

trans» davlat aksionerlik korporatsiyasi tarkibida bo'lgan konsernlar avtomobillarda tashuvchilarning hududiy uyushmalariga aylantirilgan bo'lib, ular Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari ixtiyorida faoliyat ko'rsatmoqdalar.

Avtomobil transportini rivojlantirishning kompleks mintaqaviy dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish, iqtisodiyotga va mintaq aholisiga barqaror avtotransport xizmatini ko'rsatish uchun shart-sharoitlarni yaratish, raqobat muhitini shakllantirish, mulkchilikning barcha shakllaridagi avtomobilda tashuvchilar uchun faoliyat ko'rsatishning teng sharoitlarini yaratish, tarif siyosatini amalga oshirishni nazorat qilish va boshqalar Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklarining asosiy vazifalari qilib belgilandi.

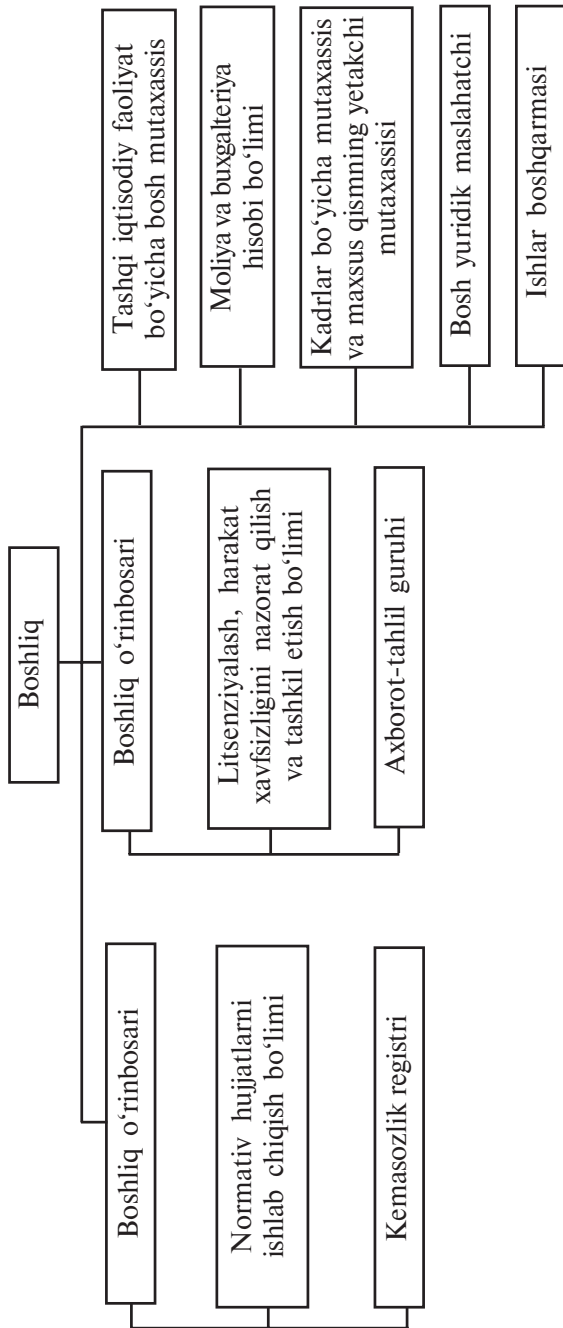
Farmonda avtomobil transportining hududiy uyushmalari zimmasiga ham muayyan vazifalar yuklatilgan. Avtomobil transporti sohasida bozor islohotlarini yanada chuqurlashtirish, avtotransport korxonalarini xususiyashtirish va aksiyalashtirish jarayonlarini rivojlantirish, yo'lovchilarga xizmat ko'rsatish madaniyatini va sifatini oshirish, zamonaviy texnika va texnologiyalarni joriy etish, ta'mirlash bazasini rivojlantirish, zamonaviylashtirish va boshqalar shular jumlasidandir.

O'zbekiston avtomobil transporti davlat aksionerlik korporatsiyasining tugatilishi munosabati bilan avtomobil va daryo transportida yo'lovchilar va yuk tashish xavfsizligini tashkil etish va ta'minlashga doir normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish va tasdiqlash, boshqaruv organlari va xo'jalik yurituvchi subyektlar tomonidan ularga rioya etilishi ustidan nazorat o'rnatish, yo'lovchilar va yuk tashish yo'nalishlarini tender asosida realizatsiya qilish mexanizmini joriy etish, raqobatda teng shart-sharoitlarni yaratish, avtomobil transportida tashuvchilar faoliyatini litsenziyalashni tashkil etish, litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishini nazorat qilish ishlari O'zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligiga yuklatildi. (O'zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligi markaziy apparati tuzilmasi 1-rasmda ko'rsatilgan.)

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Respublika davlat boshqaruvi organlari tizimini takomillashtirish to'g'risida»gi 2003-yil 9-dekabrda 3358-sonli Farmonini bajarish yuzasidan

O‘zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligi markaziy apparati

T U Z I L M A S I

I-rasm. O‘zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligi markaziy apparati tuzilmasi.

hamda avtomobil va daryo transporti faoliyatini takomillashtirish maqsadida 2004-yil 10-martda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi 118-sonli qarorini qabul qildi. Qarorda O'zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligining asosiy vazifalari belgilab berildi. Shu bilan bir paytda agentlikning hamda uning hududiy bo'limlarining tashkiliy tuzilmasi va nizomi tasdiqlandi.

Toshkent shahrida shahar yo'lovchi transporti korxonalarini alohida uyushmalarga aylantirish O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 11-yanvardagi 3713-sonli hamda 2006-yil 18-yanvardagi 262-sonli Farmonlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining bir qator qarorlari asosida amalga oshirildi.

1.3. Toshkent shahrida yo'lovchi transporti holati va uni takomillashtirish

Keyingi yillarda Toshkent shahri aholisiga transport xizmati ko'rsatishni yaxshilash bo'yicha muayyan ishlar amalga oshirildi. Avtobuslar parki izchil yangilana bordi, servis xizmati tarmog'i tashkil etildi va bu yo'lovchilar tashish xavfsizligini oshirish imkonini berdi. Shahar yo'lovchi transportining yangi, muntazam yo'nalishlari ochildi.

Ayni chog'da, xususiy yo'lovchi tashuvchilar ko'rsatayotgan xizmatlar hajmini oshirish imkonini beradigan qonunchilik va me'yoriy-huquqiy baza yaratilganiga qaramay, jamoat transportida aholiga xizmat ko'rsatish tizimida bozor mexanizmlarini joriy etish jarayoni sust bormoqda edi. Xususiy yo'lovchi tashuvchilarning tender savdolarida ishtirok etishida va yo'lovchilarga transport xizmati ko'rsatishidagi turli cheklashlar transport xizmatlari bozori rivojiga to'sqinlik qilib kelar edi. «Toshshahar yo'lovchitrans» aksiyadorlik kompaniyasida korxonalarining nizom jamg'armasidagi davlat ulushini qisqartirish bo'yicha maqsadli ishlarning amalga oshirilmayotgani avtobus parklari, haydovchilar va xizmat ko'rsatuvchi xodimlarning yo'lovchilarga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash, yo'nalishlarda vaqtida va ishonchli harakatlanish hamda harakatlanuvchi tarkibni saqlash va yo'lovchi tashish tannarxini pasaytirish borasidagi mustaqilligi, moddiy manfaatdorligi va mas'uliyatini oshirish imkonini bermas edi. Bu kamchiliklarni

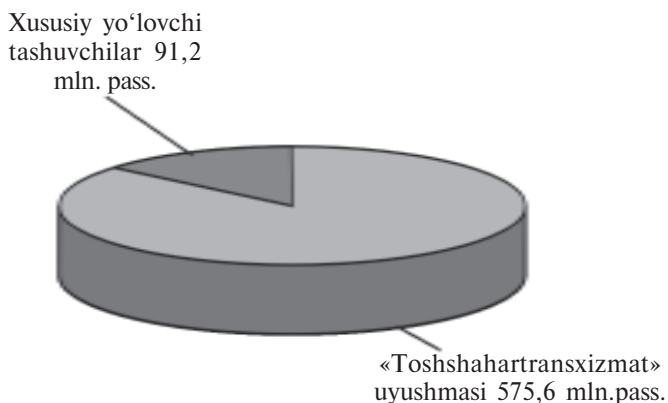
zudlik bilan bartaraf etish maqsadida 2006-yil 11-yanvarda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Toshkent shahrida yo'lovchi transportini tashkil etish tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida»gi 3713-sonli Farmoni e'lon qilindi. Ushbu Farmonda Toshkent shahri aholisiga transport xizmati ko'rsatishni yanada takomillashtirish, barcha mulkchilik shaklidagi yo'lovchi tashuvchilar o'rtasida oshkora raqobat uchun qulay sharoit yaratish, ko'rsatilayotgan xizmatlarning sifat standartlariga mos bo'lishi va yo'nalishlarda harakat jadvalariga rioya etish darajasini oshirish, yo'lovchi tashishlar bo'yicha buyurtmachi va pudratchi vazifalarini aniq belgilash, yo'lovchi transporti xodimlari moddiy manfaatdorligini kuchaytirish, noishlab chiqarish va ma'muriy-boshqaruv xarajatlarini kamaytirish maqsadida «Toshshahar-yo'lovchitrans» aksiyadorlik kompaniyasi Kengashining mazkur kompaniyani tugatish to'g'risidagi qarori ma'qullandi va O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi, Davlat mulki qo'mitasi, O'zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligi hamda Toshkent shahar hokimligining «Toshshahar-yo'lovchitrans» AK negizida yo'lovchilar tashish bo'yicha «Toshshahartransxizmat» uyushmasini tashkil etish to'g'risidagi taklifi qabul qilindi.

Bu davrga kelib «Toshshahartransxizmat» yo'lovchilar tashish uyushmasi 130 tadan ko'p shahar avtobus yo'nalishlarida, 6 shahar atrofidagi yo'nalishlarda, 35 yo'nalishli taksi yo'nalishlarida, 10 tramvay va 10 trolleybus yo'nalishida, 39 bekatli 3 metropoliten yo'nalishida yo'lovchilarga xizmat ko'rsatar edi. Har kuni birlashtirilgan yo'nalishlarga 1300 donadan ko'p avtobus va mikroavtobuslar, 135 tramvay va 98 trolleybus ishga chiqar edi.

Tashuvlarning asosiy ulushi — tashilgan yo'lovchilarning 74,7 % avtobuslarga, 15,6 % — metropolitenga, 7,5 % — tramvaylarga va 2,2 % — trolleybuslarga to'g'ri kelar edi.

Toshkent shahrida tashkil etilgan xususiy yo'lovchi tashuvchi korxonalar ham aholiga yuqori sifatli transport xizmati ko'rsatib, ularning tashishga bo'lgan ehtiyojini qondirishda ma'lum darajada rol o'ynay boshladi. Bir paytlar xususiy tashuvchilar tomonidan tashilgan yo'lovchilar soni 2% ni ham tashkil etmagan bo'lsa, bu paytga kelib ushbu ko'rsatkich sezilarli darajada ortib bordi.

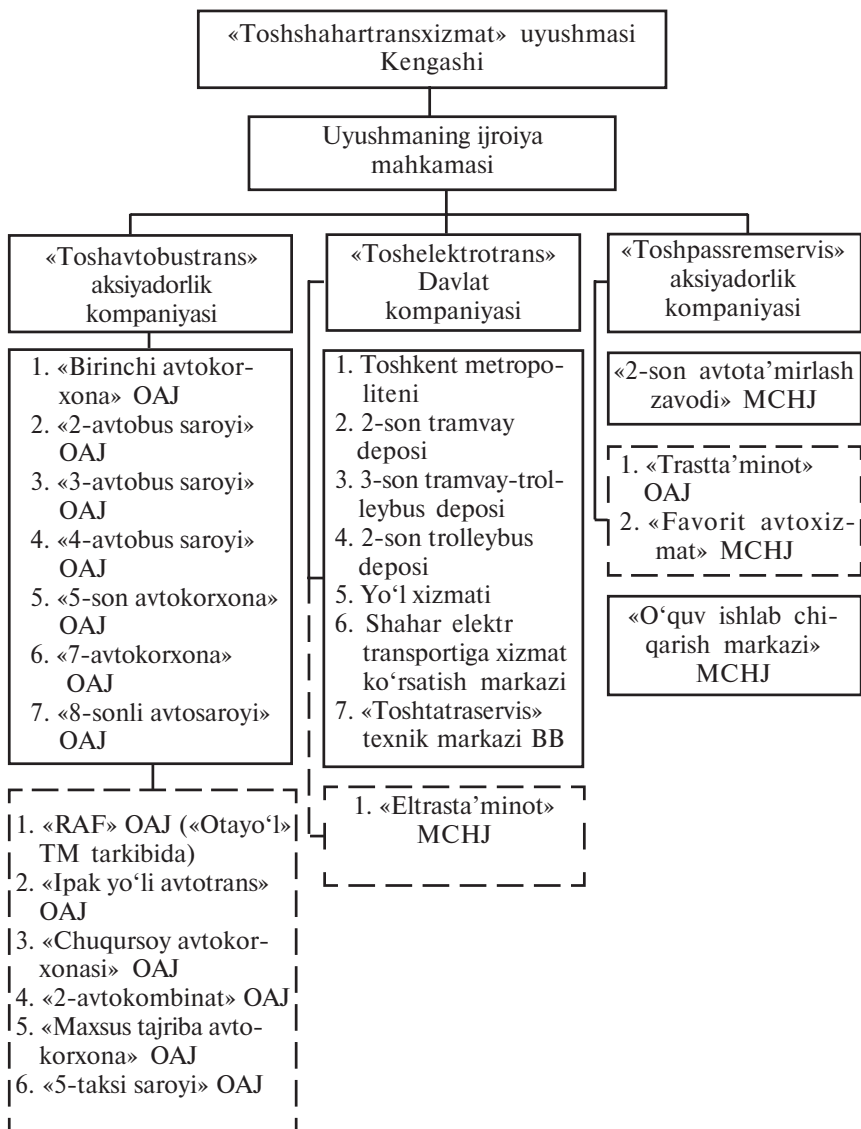
Bunga shahar yo'lovchilar transportida va xususiy tashuvchilar tomonidan tashilgan yo'lovchilar ulushining diagrammasi misol bo'la oladi (2-rasm).

2-rasm. Toshkent shahrida har xil turdagi korxonalar tomonidan tashilgan yo'lovchilar ulushining diagrammasi.

Yuqoridagi Farmonga ko'ra, «Toshshahartransxizmat» uyushmasi Toshkent shahar yo'lovchi transporti sohasida ishlayotgan xo'jalik jamiyatlari, davlat, xususiy va boshqa tashkilotlarni shartnoma asosida birlashtirishi, o'z faoliyatini mustaqil yuridik shaxs sifatida to'liq xo'jalik hisobi tamoyillari asosida amalga oshirishi, «Toshshaharyo'lovchitrans» AKning huquq va majburiyatlari bo'yicha, shu jumladan, amaldagi qonunchilikka muvofiq tugalilayotgan kompaniyaning aksiyadorlari oldidagi majburiyatlari bo'yicha huquqiy vorisi hisoblanishi, «Toshshahartransxizmat» uyushmasiga «Toshavtobustrans» aksiyadorlik kompaniyasi, «Tosh-elektrotrans» davlat kompaniyasi va boshqa tuzilmalar kirishi belgilab qo'yildi (3-rasm).

Farmonda «Toshshahartransxizmat» uyushmasi avtobus parklarining davlat aktivlarini xususiy mulk sifatida sotish mexanizmini ishlab chiqish bo'yicha Ishchi komissiyani tashkil etish, 2006—2010-yillar mobaynida «Toshavtobustrans» kompaniyasi avtobus parklarining davlatga tegishli aksiyalar paketlari hamda O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan jalb etilgan xorijiy kreditlar hisobiga xarid qilingan avtobuslarni, mulk qiymatini baholash, sotish bosqichlari, to'lov jadvallari va investorlarning davlat aktivlarini sotib olishdan manfaatdorligini oshirishga yordam beruvchi mexanizmlarni ko'zda tutgan holda, xususiy mulk qilib sotish tartibi, jahon tajribasini o'rganish asosida, yo'l haqi to'lashni soddalashtirish, mablag'larini to'liq sotib olish va xizmat ko'rsatishdan tushgan pulni yashirishdan iborat suiiste'molliklarning oldini olishga

3-rasm. «Toshshahartransxizmat» yo'lovchilar tashish uyushmasining tashkiliy tuzilmasi.

alohida e'tibor qaratgan holda, jamoat transportida yo'l haqini to'lash tizimini bosqichma-bosqich takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish va kiritish vazifalari yuklatilgan edi.

Barcha transport turlari harakatini muvofiqlashtirish, yo'nalishlar tarmog'ini tartibga solish va ma'qul holga keltirish, shaharda

yo'lovchi tashish bo'yicha buyurtmachi vazifasini bajarish, litsenziyalar berish huquqiga ega bo'lgan holda yo'lovchi tashish yo'nalishlarini qat'iy tender asosida belgilash, raqobat muhitini vujudga keltirish va barcha yo'lovchi tashuvchilar, shu jumladan, xususiylar uchun transport xizmatlari bozorida teng sharoit yaratish, jamoat transporti ishi natijasi va samaradorligini baholash, shahar avtobus va elektr transportida yo'lovchi tashish bo'yicha cheklangan tariflarni belgilash yuzasidan Toshkent shahri hokimligiga moliya idoralari bilan kelishilgan takliflarni kiritish, ularga rioya etilishini nazorat qilish, Toshkent shahrida yo'lovchi tashishning avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimini joriy etish, shu jumladan, yerusti yo'lovchi transportida yo'l haqi to'lash hisob-kitobi tizimini avtomatlashtirish va shahar yo'lovchi transporti harakat yo'nalishlarida nazorat o'rnatish yangi tuzilma — Toshkent shahar hokimligining tarkibiy bo'linmasi sifatida Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamentining asosiy vazifalari etib belgilab berildi.

Shu bilan bir paytda, Toshkent shahar hokimligiga jamoat yo'lovchi transportini qayta tashkil etish va isloh qilish bo'yicha mazkur Farmonda ko'zda tutilgan tadbirlarni amalga oshirishda shahar transportida yo'lovchi tashish tariflari oshirishning oldini olishga qaratilgan barcha choralarni ko'rish yuklatildi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga:

«Toshshahartransxizmat» uyushmasi va Toshkent shahar hokimligi Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti faoliyatini tashkil etish masalalari bo'yicha qaror loyihasini kiritish, avtobus parklari va elektr transporti korxonalari rahbarlarini attestatsiyadan o'tkazish bo'yicha komissiya tuzish, uni o'tkazish muddatlari, attestatsiyadan o'tadigan shaxslar hamda xizmat vazifalari bajarilishini baholash mezonlarini ishlab chiqish yuklatildi.

«Toshshahartransxizmat» uyushmasi hamda Toshkent shahar hokimligi Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti faoliyatining samarali tashkil etilishini ta'minlashda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 18-yanvardagi «Toshshahartransxizmat» uyushmasi hamda «Toshkent shahar hokimligi yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti faoliyatini tashkil etish to'g'risida»gi 262-sonli Qarori muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

Qarorda «Toshshahartransxizmat» yoʻlovchilar tashish uyushmasi, «Toshavtobustrans» aksiyadorlik kompaniyasi, «Toshelektrotrans» davlat kompaniyasi, «Toshpassremservis» aksiyadorlik kompaniyasi, Toshkent shahar hokimligi Yoʻlovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti ijroiya apparati tuzilmasi, shuningdek, xodimlari umumiy cheklangan soni maʼqullandi. Oʻzbekiston Respublikasi Adliya vazirligiga «Toshshahartransxizmat» uyushmasi, «Toshavtobustrans» va «Toshpassremservis» aksiyadorlik kompaniyalari nizomlarini belgilangan tartibda roʻyxatdan oʻtkazish, Oʻzbekiston Respublikasi Davlat mulki qoʻmitasiga Toshkent shahar hokimligi bilan birgalikda bir oy muddatda «Toshavtobustrans» aksiyadorlik kompaniyasi, «Toshelektrotrans» davlat kompaniyasi, «Toshpassremservis» aksiyadorlik kompaniyasi ustav fondini ular tarkibiga kiruvchi korxonalar mulkidagi davlat ulushi qiymati hisobiga shakllantirish topshirildi.

Ushbu qarorga koʻra, Toshkent shahri boʻyicha avtomobil transportida yoʻlovchilar tashishni litsenziyalash, shuningdek, litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishini nazorat qilishda Toshkent shahar hokimligi Yoʻlovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti vakolatlari aniq qilib belgilab qoʻyildi.

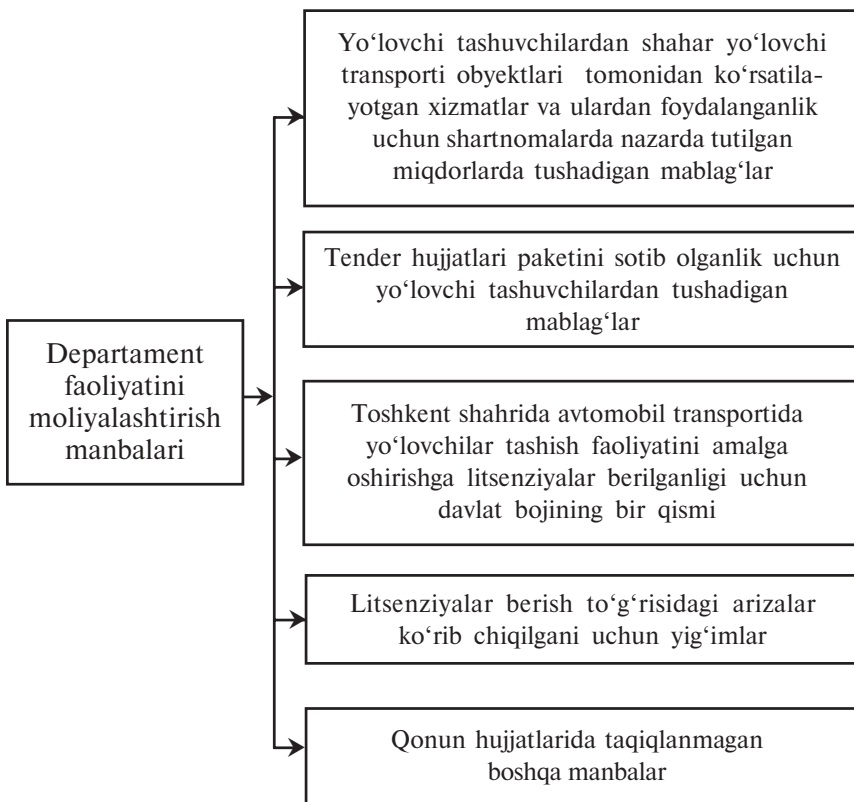
Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining «Toshkent shahrida yoʻlovchi transportini tashkil etish tizimini yanada takomillashtirish toʻgʻrisida»gi 2006-yil 11-yanvardagi 713-son Farmonini hamda ««Toshshahartransxizmat» uyushmasi va Toshkent shahar hokimligi Yoʻlovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti faoliyatini tashkil etish toʻgʻrisida»gi 2006-yil 18-yanvardagi 262-son Qarorini bajarish yuzasidan Vazirlar Mahkamasi 2006-yil 31-yanvarda «Toshkent shahrida yoʻlovchi transporti tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida»gi 11-sonli qarorini eʼlon qildi.

Ushbu qarorda:

1. Toshkent shahar hokimligi yoʻlovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti toʻgʻrisidagi Nizom; Toshkent shahrida avtomobil transportida yoʻlovchilar tashishni amalga oshirish faoliyatini litsenziyalash toʻgʻrisidagi Nizom; Toshkent shahrida yoʻlovchilar tashish yoʻnalishlarini joylashtirish uchun ochiq tenderlarni tashkil etish va oʻtkazish toʻgʻrisidagi Nizom; «Toshelektrotrans» davlat

kompaniyasining Ustavi; «Toshshahartransxizmat» uyushmasi kengashi tarkibi tasdiqlandi.

2. Toshkent shahar hokimligi Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti faoliyatini moliyalashtirish manbalari belgilab berildi (4-rasm).

4-rasm. Departament faoliyatini moliyalashtirish manbalari.

3. Toshkent shahar hokimligiga Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti «Toshshahartransxizmat» uyushmasi bilan birgalikda bir oy mud-datda shahar yo'lovchi transportini zarar ko'rmasdan ishlash prinsipiga bosqichma-bosqich o'tkazishni nazarda tutuvchi «Hara-katdagi tarkibni yangilash, xarajatlarini kamaytirish va Toshkent shahrida yo'lovchi tashishning rentabelligini bosqichma-bosqich oshirish chora-tadbirlari dasturi»ni ishlab chiqish topshirildi.

4. «Toshavtobustrans» aksiyadorlik kompaniyasi korxonalari tomonidan amalga oshiriladigan avtobuslarda yo‘lovchilar tashishdan olingan foyda elektr transporti va Toshkent metropoliteni ko‘rgan zararlarni qisman qoplash uchun O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishgan holda qayta taqsimlanishi mumkinligi va zararlarni qisman qoplash uchun yo‘naltiriladigan va olinadigan mablag‘lar soliq solish obyekti hisoblanmasligi ta’kidlandi.

5. Toshkent shahar hokimligiga ushbu qarorni bajarish yuzasidan:

— Toshkent shahrida yo‘lovchi tashish transporti tizimini qayta tashkil etish davrida yo‘lovchi tashish tariflarining amaldagi darajasini saqlab qolishni, xarajatlarni kamaytirish va yo‘lovchi tashishning rentabelligini bosqichma-bosqich oshirishni nazarda tutuvchi tadbirlar ishlab chiqilishi;

— shahar yo‘lovchi tashish transporti ishi muvofiqlashtirilishini va harakat yo‘nalishlarida haydovchilar ishi ochiq-oydinligini ta’minlovchi 2006—2008-yillar mobaynida Toshkent shahrida yo‘lovchilar tashishni boshqarishning avtomatlashtirilgan tizimi joriy etilishini ta’minlash yuklatildi.

6. O‘zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy faoliyat milliy bankiga 300 ta «Mercedes-Benz» avtobuslari xarid qilish uchun O‘zbekiston Respublikasi hukumati kafolati ostida jalb qilingan xorijiy kreditlar bo‘yicha «Toshshaharyo‘lovchitrans» aksiyadorlik kompaniyasining majburiyatlarini belgilangan tartibda «Toshavtobustrans» aksiyadorlik kompaniyasiga O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi «Toshshaharyo‘lovchitrans» aksiyadorlik kompaniyasining majburiyatlari bo‘yicha ilgari berilgan kafolatni «Toshavtobustrans» aksiyadorlik kompaniyasiga O‘zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy faoliyat milliy banki foydasiga qayta rasmiylashtirish buyurildi.

7. «Toshshahartransxizmat» uyushmasiga «Toshavtobustrans» aksiyadorlik kompaniyasi va «Toshelektrotrans» davlat kompaniyasi bilan birgalikda bir oy muddatda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining «Toshkent shahrida yo‘lovchi transportini tashkil etish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida»gi 2006-yil 11-yanvardagi 3713-son Farmoniga muvofiq xodimlarning moddiy manfaatdorligini va mas’uliyatini oshirish, shuningdek, yo‘lovchilarga xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash, yo‘nalishlarda qatnovlar maromiga rioya etilishi va yo‘lovchi tashish tannarxi kamaytirilishi uchun avtobus parklari, tramvay-trolleybus depolari va tegishli xizmatlar boshqaruv xodimlari sonini maqbullashtirish tavsiya etildi.

1.4. Toshkent shahar hokimligi Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti

Toshkent shahri 260 km² maydonda joylashgan bo'lib, unda 2 mln.dan ko'p aholi yashaydi. Islom madaniyati markazi deb e'tirof etilgan Toshkent shahri Markaziy Osiyo mintaqasining yirik sanoat, ta'lim va madaniyat markazi bo'lib, rivojlangan transport-kommunikatsiya tizimiga ega.

Toshkent shahar yo'lovchilar transporti ijtimoiy-iqtisodiy muhitning muhim elementi hisoblanadi. Bozor munosabatlariga o'tish chog'ida yo'lovchilar transportining ahamiyati keskin oshib borib, jamoat transportidan aholi foydalanishi uchun keng imkoniyat yaratish ijtimoiy-iqtisodiy tartibga solish vositasi bo'lib xizmat qiladi va bozor munosabatlariga o'tish davrida muqarrar ravishda yuzaga keladigan jamiyatning mulkiy tabaqalanishi jarayonini yengillashtiradi.

Toshkent shahar hokimligi Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti (keyingi o'rinlarda Departament¹ deb ataladi) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yuqorida zikr etilgan «Toshkent shahrida yo'lovchi transportini tashkil etish tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida»gi 3713-sonli Farmoni va ««Toshshahartransxizmat» uyushmasi hamda Toshkent shahar hokimligi Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti faoliyatini tashkil etish to'g'risida»gi 262-sonli Qaroriga muvofiq tashkil etilgan bo'lib, Toshkent shahar hokimligining transport sohasida litsenziyalash, boshqarish va muvofiqlashtirish, marketing tadqiqotlarini tashkil etish va yo'nalishlar tarmog'ini maqbullashtirish, yo'lovchilar tashish bozorida mulkchilikning barcha shakllaridagi yo'lovchi tashuvchilarning erkin raqobati uchun shart-sharoitlar yaratish, yo'lovchilar tashish xavfsizligini ta'minlagan holda ko'rsatilayotgan xizmatlarning sifat standartlariga va yo'nalishlarning ish jadvallariga rioya qilish, haydovchilar tarkibining transport vositalarini saqlashdan manfaatdorligini

¹ Departament fransuzcha (*departamenet*) so'z bo'lib, AQSH va Shveysariya davlatlarida vazirliklar shu nom bilan ataladi, bizda va boshqa ko'pgina davlatlarda departament so'zini davlat boshqarish organining bir bo'lagi ma'nosida qo'llash qabul qilingan.

oshirish masalalarini hal qilish uchun vakolatli tarkibiy bo'linmasi hisoblanadi.

Departament o'z faoliyatini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va Qonunlariga, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senati qarorlari va boshqa hujjatlariga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, Qarorlari va Farmoyishlariga, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari va farmoyishlariga, boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga hamda departament to'g'risidagi Nizomga muvofiq amalga oshiradi.

Departament yuridik shaxs hisoblanadi, alohida mulkka, mustaqil balansga, bank muassasalarida hisob-kitob va boshqa hisob raqamlariga, O'zbekiston Respublikasi Davlat gerbi tasviri tushirilgan va o'z nomi yozilgan shtampga, ramzga va boshqa xizmat atributlariga, shuningdek, o'z faoliyati uchun zarur bo'lgan rekvizitlarga ega.

Departament o'z nomidan shartnomalar tuzishi, mulkiy va nomulkiy huquqlarni olishi va amalga oshirishi, javobgar bo'lishi, sudda da'vogar va javob beruvchi bo'lishi mumkin.

Barcha transport turlari harakatini muvofiqlashtirish, yo'nalishlar tarmog'ini tartibga solish va maqbul holga keltirish, litsenziyalar berish va yo'lovchi tashish yo'nalishlarini qat'iy tender asosida belgilash huquqiga ega bo'lgan holda shaharda yo'lovchi tashish bo'yicha buyurtmachi funksiyalarini bajarish, raqobat muhitini vujudga keltirish va barcha yo'lovchi tashuvchilar, shu jumladan, xususiy yo'lovchi tashuvchilar uchun transport xizmatlari bozorida teng sharoitlar yaratish, jamoat transporti ishi natijasi va samaradorligini baholash, Toshkent shahar hokimligiga shahar avtobus va elektr transportida yo'lovchilar tashishga cheklangan tariflar belgilash bo'yicha moliya organlari bilan kelishilgan takliflar kiritish va ularga rioya etilishini nazorat qilish, Toshkent shahrida yo'lovchilar tashishning avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimini joriy etish, shu jumladan, yerusti yo'lovchi transportida yo'l haqi to'lash hisob-kitobi tizimini avtomatlashtirish va shahar yo'lovchi transporti harakat yo'nalishlarida nazorat o'rnatish Departamentning asosiy vazifalari hisoblanadi.

Departament o'ziga yuklangan vazifalarni bajarish uchun quyidagi funksiyalarni amalga oshiradi:

— Toshkent shahrida yo'lovchi transporti barcha turlari faoliyatini muvofiqlashtiradi;

— shaharda yo‘lovchi tashishning yagona buyurtmachisi vazifasini bajaradi, yo‘lovchilar oqimi bo‘yicha marketing tadqiqotlari olib borish asosida avtobus va mikroavtobus yo‘nalishlarining zarur miqdorini belgilaydi, yo‘nalishli va yengil avtomobil taksilarning maqbul sonini, shuningdek, shahar elektr transporti va metropoliten harakati yo‘nalishlari bilan uzviy bog‘lagan holda asosiy yo‘lovchilar oqimlarini tartibga soladi, yo‘nalishlarni belgilangan tartibda tasdiqlaydi;

— Toshkent shahrida avtomobil transportida yo‘lovchilar tashish faoliyatiga litsenziya beradi;

— shahar yo‘lovchi tashish yo‘nalishlarini joylashtirish bo‘yicha ochiq tenderlar tashkil qiladi va o‘tkazadi, tender g‘oliblari bilan yo‘nalishda shahar transportida yo‘lovchilar tashish bo‘yicha xizmatlar ko‘rsatish yuzasidan kontraktlar tuzadi;

— «Toshshahartransxizmat» uyushmasi taqdimnomasiga binoan transport tashkilotlarining yo‘lovchilar tashish rejasini kelishib oladi;

— Toshkent shahrida yo‘lovchi transportini rivojlantirish kompleks dasturlarini ishlab chiqishni tashkil etadi va ularning amalga oshirilishini nazorat qiladi;

— xalqaro normalarni hisobga olgan holda shaharda yo‘lovchilar tashish faoliyatini tartibga solish standartlari, qoidalari, shakllari va metodlari bo‘yicha ma’lumotlarning yagona axborot bazasini shakllantiradi;

— transport harakatini muvofiqlashtirishni va uning bir marmomda faoliyat ko‘rsatishini ta’minlash, shuningdek, yo‘lovchi tashuvchilarning yo‘nalishlarda harakatlanishga rioya etishlarini nazorat qilish uchun shaharda yo‘lovchilar tashuvlarini boshqarishning avtomatlashtirilgan tizimini joriy etishni tashkil qiladi;

— Toshkent shahar hokimligi bilan birgalikda, O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi hamda Monopoliyadan chiqarish, raqobat va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash davlat qo‘mitasi bilan kelishgan holda yo‘lovchi transportida yo‘l haqi tariflarini shakllantiradi, yo‘lovchi transportining zarar ko‘rmasdan faoliyat ko‘rsatishini hisobga olgan holda transportda yurish kartochkalariga chegirmalar miqdorini belgilaydi;

— yerusti yo‘lovchi transportining barcha turlari uchun (taksi-dan tashqari) yo‘l chiptalari, kartochkalar, shuningdek, fuqarolarning ayrim toifalari uchun avtobuslar, tramvaylar, trolleybuslar va metroda imtiyozli yurish huquqini beradigan hujjatlarning yagona

shakllarini belgilangan tartibda ishlab chiqadi va tasdiqlaydi, yo'l kartochkalari miqdori va turlarini, shuningdek, yo'l kartochkalarini tarqatuvchi korxonalar ro'yxatini kelishadi;

— harakatdagi tarkib parkini yangilash, xizmatning normativ amortizatsiya muddatida yuqori darajada faol foydalanishni hisobga olgan holda transport vositalarining o'z xarajatlarini o'zi qoplashi bo'yicha prognoz hisob-kitoblarni amalga oshirish loyihalarining texnik-iqtisodiy asoslashlarini ishlab chiqishda yo'lovchi tashuvchilarga metodologik va konsultativ yordam ko'rsatadi;

— yo'lovchi tashuvchilarning belgilangan shakllar bo'yicha hisobotlarini yig'ish va umumlashtirishni tashkil qiladi, yo'lovchi tashuvchilarning transportdan foydalanish va moliya-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlarini ular tomonidan shartnomaviy majburiyatlarning bajarilishini tahlil qiladi, O'zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligiga hamda Toshkent shahar hokimligiga zarur hisobotlarni taqdim etadi.

Departament o'ziga yuklangan vazifalar va funksiyalarni bajarish uchun:

— tender savdolari natijalari bo'yicha tuzilgan kontraktlar shartlariga rioya etilishini nazorat qilish;

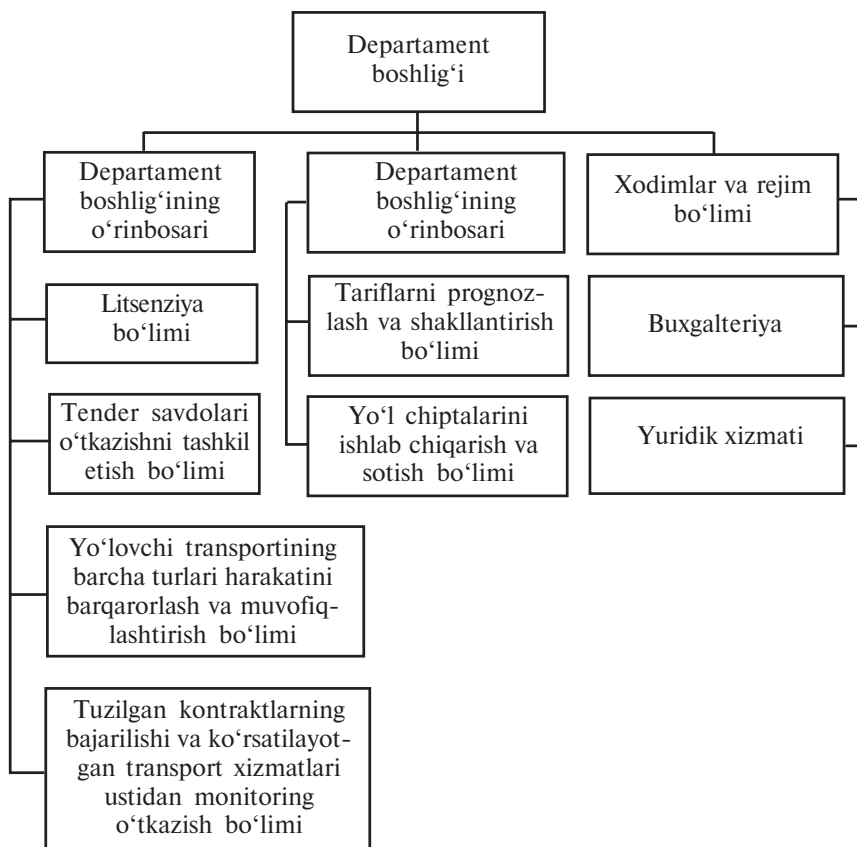
— favqulodda vaziyatlarda, shuningdek, xizmat ko'rsatish huquqini yo'qotgan bitta tashuvchidan yo'nalishlarga xizmat ko'rsatish huquqlarini tender asosida aniqlanadigan boshqa tashuvchiga berish o'rtasidagi davrda ko'rsatib o'tilgan yo'nalishlarga (tendersiz) to'liq yoxud qisman xizmat ko'rsatish huquqini vakolatli tashuvchilarga vaqtinchalik berish;

— yo'lovchi tashuvchiga aniqlangan buzilishlarni bartaraf etish vazifasini yuklaydigan qarorlar chiqarish va buzilishlarni bartaraf etish muddatlarini belgilash;

— transport vositalaridan foydalanish qoidalari buzilishida aybdor bo'lgan shaxslarni qonun hujjatlarida nazarda tutilgan javobgarlikka tortish to'g'risida davlat tegishli organlariga takliflar kiritish huquqiga ega.

Departamentni O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi bilan kelishgan holda Toshkent shahar hokimi tomonidan lavozimga tayinlanadigan va lavozimdan ozod qilinadigan boshliq boshqaradi. Departament boshlig'i maqomi va moddiy-maishiy ta'minoti bo'yicha Toshkent shahar hokimi o'rinbosariga tenglashtiriladi.

Toshkent shahar hokimligi yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti ijroiya apparatining tuzilmasi 5-rasmda keltirilgan.

5-rasm. Toshkent shahar hokimligi yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti ijroiya apparatining tuzilmasi.

Bu o'rinda yana shuni ham eslatib o'tish joizki, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli Farmoni kuchga kiringunga qadar xususiy yo'lovchi tashuvchi (jismoniy shaxs sifatida) rasmiylashtirilgan bo'lib, yo'nalish hujjatlariga, tegishli haydovchilik malakasiga, yo'lovchilar tashish huquqini beruvchi litsenziyaga ega bo'lishi, patent uchun haq to'lashi, shuningdek, (yuridik shaxs sifatida) soliqlar to'lashi va ta'mirlash bazasiga ega bo'lishi lozim

**Litsenziya varaqalari bilan ta'minlangan avtomobillar
to'g'risida 01.10.08-yil holatiga ko'ra**

MA'LUMOT

№	Xo'jalik yurituvchi subyektlar	Toshkent shahri ro'yxatidan o'tgan avtotransport vositalari soni				Litsenziya varaqalari bilan ta'minlangan avtotransportlar soni			
		Yengil avto-mobil	Kichik hajm-dagi avto-bus	Avto-buslar	Jami	Yengil avto-mobil	Kichik hajm-dagi avto-bus	Avto-buslar	Jami
		«DA-MAS»				«DA-MAS»			
1	Yuridik shaxslarga tegishli avtotransport vositalari soni	19102	544	3206	22138	1323	123	1679	3125
		3036				152			
2	MCHJ, XK va boshqalar (xususiy avtomobillarni jalb qilib faoliyat ko'rsatayotganlar soni)	235474	1455	390	245219	923	1215	56	2194
		6056				542			
3	Viloyatlarda ro'yxatdan o'tgan avtotransportlar soni	—	—	—	—	94	110	7	211
						73			
4	HAMMASI	250826	1999	3596	267357	2246	1338	1735	5319
		10936				694			

Eslatma. Bugungi kunda Toshkent shahrida «Damas» rusumli yengil avtomobillardan faqat yo'nalishsiz taksi sifatida foydalanilmoqda.

edi. Haydovchini tibbiy ko'rikdan va transport vositasini texnik ko'rikdan o'tkazishga ko'pincha rasmiyatchilik sifatida qaralar, pirovard punktga «mutaxassis» kelib, har oyda beriladigan yo'l varaqalariga tibbiy va texnik ko'rik o'tkazilgani haqida shtamp bosar edi.

2006-yil aprelda davlat organlari tomonidan o'tkazilgan monitoringlar natijasida quyidagilar aniqlandi:

1. Yo'nalish hujjatlariga ko'ra 12 mashina ishlashi kerak bo'lgan joyda 20 mashina ishlayapti (shahar avtobus yo'nalishlaridagi yo'l kira haqini to'laydigan yo'lovchilarni olib ketyapti).

2. Ko'pchilik litsenziyasiz va boshqa ruxsatnomalarsiz ishlayapti.

3. Oldindan qo'yilgan tibbiy va texnik ko'rikdan o'tganlik haqidagi belgilar bilan ishlayapti, natijada, yo'l-transport hodisalari soni ko'paymoqda, yo'lovchilar hayoti xavf ostida qolmoqda.

4. Ayrim 13 o'rindiqli mashinalarga 15 o'rindiq o'rnatilgan, o't o'chirgich va zaxira ballonlar bo'lmagan.

5. Xohlagan paytda ishni boshlaydilar va tugatadilar.

Departament o'z oldiga qo'yilgan vazifalarni a'lo darajada bajarishga intilib, yaxshi natijalarga erisha bordi. Bunga 2008-yil to'qqiz oyi davomida departament tomonidan xo'jalik yurituvchi subyektlarga berilgan litsenziya varaqlari va kartochkalari miqdori dalil bo'la oladi.

2. YO‘LOVCHI TASHUVCHI AVTOTRANSPORT KORXONALARI FAOLIYATI VA UNI TASHKIL ETISH

2.1. Avtomobil transportida mulkchilik shakllari va xo‘jalik yurituvchi subyektlar

Iqtisodiy faoliyat erkinligi, xo‘jalik yurituvchi subyektlarning turliligi va teng huquqliligi, ular o‘rtasidagi raqobat, tadbirkorlik tashabbuskorligi, o‘zini o‘zi boshqarish va moliyalashtirish kabi bozor tamoyillari, o‘z navbatida, ularga mos keluvchi mulkchilik shakllari va munosabatlarini shakllantirishni talab qiladi.

Har qanday tadbirkorlik faoliyatida ishlab chiqarish omillari (pul, ishchi kuchi, ishlab chiqarish vositalari) kimningdir mulki bo‘ladi.

Mulk o‘zi nima? Mulk — ishlab chiqarilgan moddiy ne‘matlarni o‘zlashtirishning ijtimoiy shaklidir.

Bozor iqtisodiyotiga o‘tish, avvalambor, xususiy mulkchilik shakllari va munosabatlarini joriy etishni va shu maqsadda davlat mulkini xususiylashtirishni taqozo etadi.

Iqtisodiyotning bozor munosabatlariga o‘tishi bilan xususiy mulkchilik huquqini rivojlantirish maqsadida fuqarolik qonun hujjatlariga mutlaqo yangi me‘yorlar kiritildi.

Mulkchilik huquqi isloh qilingandan keyingina O‘zbekistonda ishlab chiqarish vositalari, boshqa mol-mulklar haqiqiy egalari qo‘liga topshirilishi va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun asos bo‘lishi mumkin edi. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida «O‘zbekistonning bozor munosabatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan iqtisodiyotning asosini xilma-xil shakllardagi mulkchilik tashkil etadi» deb belgilab qo‘yilgan.

O‘zbekiston Respublikasining 1991-yil 19-noyabrda qabul qilingan «Davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish to‘g‘risida»gi Qonuni mulkchilik haqidagi qonunni ro‘yobga chiqarish uchun shart-sharoitlarni ta‘minladi, davlat mulkini turli xil jamoa va xususiy mulklarga aylantirish jarayonini tezlatdi.

Bu yerda yana shuni eslatib o'tish joizki, davlat mulkini xususiy lashtirish davlat mulkining yo'q bo'lib ketishini anglatmaydi. Har qanday jamiyatda ham davlat mulki saqlanib qoladi va u ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlash va aholi ehtiyojlarini qondirish uchungina emas, balki davlatning o'zini yashab turishi uchun ham zarurdir.

O'zbekiston Respublikasining fuqarolik qonun hujjatlariga muvofiq mulkchilik xususiy va ommaviy shakllarga bo'linadi.

Yangi fuqarolik qonun hujjatlari bo'yicha joriy etilgan chegaralashga ko'ra, fuqarolar va yuridik shaxslar xususiy mulkdorlarga, davlat va boshqa ommaviy tuzilmalar esa ommaviy mulkdorlarga aylandilar.

O'zbekiston davlat mulkining yangi huquqiy maqomi Fuqarolik kodeksida mustahkamlab qo'yildi. Ushbu kodeksga muvofiq respublika mulkidan va ma'muriy-hududiy tuzilmalar mulkidan iborat davlat mulki ommaviy mulk deb ataldi.

O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksiga muvofiq yer, yerosti boyliklari, suv, havo bo'shlig'i, o'simlik va hayvonot dunyosi va boshqa tabiiy resurslar Respublika mulki hisoblanadi.

Mahalliy budjet mablag'lari, munitsipal uy-joy fondi, kommunal xo'jaligi va boshqa mulkiy komplekslar Davlat hokimiyati mahalliy organlarining mol-mulki hisoblanadi.

Alohida shaxslarga va xo'jalik yurituvchi subyektlarga tegishli bo'lgan mol-mulklar xususiy mulk deb ataladi.

Xususiy mulk, asosan, bir shaxsga tegishli mulk, oila mulki, jamoa mulki, shirkat mulki, qo'shma mulk, hissadorlik mulki kabi shakllarda bo'ladi.

Respublikada iqtisodiy islohotlarning birinchi bosqichida, asosan, kichik korxonalar, maishiy xizmat muassasalari xususiy lashtirila boshlandi. 1994-yilga kelib esa o'rta va yirik korxonalar ham xususiy lashtirila boshlandi.

Xususiy lashtirishning dastlabki paytlaridan boshlaboq, mulkchilikning barcha shakllariga mansub korxonalarning amalda teng huquqliligini joriy etishni ta'minlaydigan huquqiy va tashkiliy chora-tadbirlar tizimi ishlab chiqildi. Masalan:

— 1997-yil 25-aprelda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining «Shahar yo'lovchi transporti to'g'risida»gi Qonunining 4-moddasida «shahar yo'lovchilar transporti ommaviy yoki xususiy mulk asosida ishlashi mumkin» deb qayd qilingan;

— 1998-yil 29-avgustda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasining «Avtomobil transporti to‘g‘risida»gi Qonunining 4-moddasi «Avtomobil transportining mulk shakllari» deb nomlanadi va unda «O‘zbekiston Respublikasida avtomobil transporti xususiy va ommaviy mulk asosida faoliyat ko‘rsatishi mumkin. Avtomobil transportining barcha mulkdorlari teng huquqlarga egadirlar va qonun himoyasidan bab-baravar foydalanadilar» deb yozib qo‘yilgan.

Bozor iqtisodiyotida mulkchilikning har xil shakllari orasidagi erkin raqobatni ta‘minlash uchun birinchi galda monopoliyaga qarshi iqtisodiy islohotlarni o‘tkazish va ularni huquqiy ta‘minlash zarur edi.

Bozorlarni monopoliyadan chiqarish deganda monopoliyani butunlay yo‘qotish tushunilmasligi kerak. Ijtimoiy zarur, lekin ziyon ko‘rib ishlaydigan tarmoqlarning davlat monopoliyasi bo‘lib qolishi va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi shart. Yonilg‘i-energetika, tog‘-kon sanoati, paxtani qayta ishlash va h.k. davlat monopoliyasi saqlanib qolishi kerak.

Xalq xo‘jaligining ko‘pchilik tarmoqlarini atroflicha o‘ylanmagan holda xususiylashtirish va monopoliyadan chiqarishlar tarmoqlarda ishlab chiqarish hajmining keskin pasayib ketishiga, hatto to‘xtatib qo‘yishgacha olib kelganiga ko‘plab misollar keltirish mumkin. Shu bilan bir qatorda, tarmoqlarning ba‘zi turlari davlat tasarrufidan chiqarilganidan keyin ham ular tomonidan monopol hukmronlik saqlanib qolganligi natijasida ko‘proq foyda ko‘rish ishtiyoqi narxlarni o‘z bilganicha belgilashiga, o‘z tovar va xizmatining sifatini oshirishga urinmasligi keyinchalik ularning o‘zini iqtisodiy qiyinchiliklarga olib kelib qo‘ydi. Bunday voqealar boshqa sohalarda kabi avtomobil transportida ham sodir bo‘ldi (narxlarning yuqoriligi va transport xizmati sifatining pastligi ko‘pgina avtokorxonalarining yo‘q bo‘lib ketishiga, ko‘pchilik tarmoqlar esa o‘z tarkibida alohida transport bo‘limlarini tashkil etishiga olib keldi).

Avtomobil transporti sohasida monopoliyadan chiqarish va boshqaruvni takomillashtirish ishlari O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2001-yil 4-iyundagi «Avtomobil transporti sohasida monopoliyadan chiqarish va boshqaruvni takomillashtirish to‘g‘risida»gi Farmonidan so‘ng tez sur‘atlar bilan amalga oshirila boshlandi.

O‘zbekiston Respublikasining «Tadbirkorlik faoliyati erkinligi to‘g‘risida»gi Qonunining asosiy vazifasi fuqarolarning tadbirkorlik

faoliyatida erkin ishtirok etishi va manfaatdorligi uchun kafolatlar hamda sharoitlar yaratishdan, ularning ishchanlik faoliyatini oshirishdan, shuningdek, tadbirkorlik faoliyati subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishdan iborat deb belgilab qo'yilgan.

Qonunda tadbirkorlik faoliyatiga quyidagicha ta'rif berilgan: tadbirkorlik faoliyati subyektlari tomonidan qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladigan, tavakkal qilib va o'z mulkiy javobgarligi ostida daromad (foyda) olishga qaratilgan tashabbuskor faoliyat.

Tadbirkorlik faoliyati mulkiy munosabatlarni taqozo etadi va ular doirasida amalga oshiriladi. Mamlakatimizda bozor iqtisodiyoti sharoitida shakllangan va tobora rivojlanib borayotgan tadbirkorlik mulkchilikning quyidagi shakllariga:

- tadbirkorning o'z mol-mulki;
- boshqa jismoniy va yuridik shaxslarning mol-mulki;
- davlat va jamoat tashkilotlari mol-mulkini ijaraga olish;
- yuqoridagi mulkchilik shakllarining kombinatsiyasiga asoslanadi.

Tadbirkorlik faoliyati subyektlariga belgilangan tartibda ro'y-xatdan o'tgan hamda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirayotgan yuridik va jismoniy shaxslar kiradi.

O'zbekiston Respublikasining «Tadbirkorlik to'g'risida»gi Qonuniga binoan tadbirkorlik faoliyatining quyidagi turlari mavjud:

- yakka tartibdagi tadbirkorlik faoliyati;
- xususiy tadbirkorlik faoliyati (yollanma ishchi kuchidan foydalanib olib boriladigan tadbirkorlik);
- shirkat tadbirkorligi;
- aralash tadbirkorlik.

O'zbekiston Respublikasining «Korxonalar to'g'risida»gi Qonuniga muvofiq tadbirkorlik bilan shug'ullanish uchun korxonalar tashkil etilishi kerak va ular quyidagilarga bo'linadi:

- to'liq shirkat;
- kommandit shirkat;
- aksiyadorlik kommanditi;
- mas'uliyati cheklangan jamiyat;
- qo'shimcha mas'uliyatli jamiyat;
- aksiyadorlik jamiyati.

Ishirokchilari shirkat nomidan o'zaro tuzilgan shartnomaga muvofiq tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanadigan va uning

majburiyatlari bo'yicha o'zlariga tegishli barcha mulk bilan javobgar shirkat to'liq shirkat deb ataladi.

Shirkat nomidan tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanadigan va uning majburiyatlari bo'yicha o'zlariga tegishli barcha mulk bilan javobgar bo'lgan ishtirokchilar (to'liq sheriklar)dan tashqari shirkat faoliyati bilan bog'liq zararni qoplash uchun qo'shilgan summa yoki badallar chegarasida tavakkal qiladigan va shirkat amalga oshiradigan tadbirkorlik faoliyatida ishtirok etmaydigan bir yoki bir necha ishtirokchilari (omonatchilar, kommanditlar) bor shirkat kommandit shirkat deb hisoblanadi.

Shirkat nomidan tadbirkorlik faoliyatini amalga oshiradigan va shirkat majburiyatlari bo'yicha butun mulki bilan javobgar hisoblangan bir yoki bir nechta ishtirokchi (to'liq sherik)dan tashqari shirkatning aksiyalarga joylashgan Ustav (nizom) fondining bir qismini shakllantirishda qatnashadigan va shirkat faoliyati bilan bog'liq zararlarni qoplash uchun o'zlariga tegishli aksiyalar qiymati doirasida tavakkal qiladigan ishtirokchilari (kommandit aksiyalar) ham mavjud shirkat aksiyadorlik kommanditi deb e'tirof etiladi.

Tadbirkorlik faoliyatini tashkil qilishning eng keng tarqalgan (xususan, avtotransportda ham) shakllaridan biri mas'uliyati cheklangan jamiyat hisoblanadi va ularning nomiga aksariyat hollarda LTD, ya'ni «limited» (cheklangan) so'zi qo'shiladi. Yo'lovchi tashish maqsadida tashkil etiladigan mas'uliyati cheklangan jamiyatlarni tuzish tartibi keyingi bo'limda to'liq bayon etiladi.

2.2. Yo'lovchi tashuvchi mas'uliyati cheklangan jamiyatlar

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 9-martdagi «Avtomobil transportida yo'lovchilar tashish sohasidagi tadbirkorlik faoliyatining alohida turlarini amalga oshirishni tartibga solish to'g'risida»gi 303-sonli Qaroriga ko'ra, avtomobil transportida yo'lovchilarni shahar, shahar atrofi, shaharlararo, xalqaro yo'nalishlarda tijorat asosida tashish faoliyati faqat yuridik shaxslar tomonidan amalga oshiriladi deb ta'kidlab qo'yilgan.

Tadbirkorlik subyektlari (jismoniy shaxslar) tadbirkorlik bilan shug'ullanishlari, o'z huquqlarini hamda manfaatlarini himoya qilish maqsadida o'z mol-mulki asosida yoki jalb etilgan mol-mulk asosida o'zaro birlashib tashkil etgan jamiyatlar mas'uliyati cheklangan jamiyatlar (MCHJ) deb ataladi va ular O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 39-moddasiga ko'ra, yuridik shaxs hisoblanadi.

lari orqali amalga oshiriladigan aloqa vositalari yordamida ham

sotish mumkinligini hisobga olib, o'zbek marketing olimlaridan biri bo'lgan S.A. Salimov rivojlangan jamiyatda bozor bu, albatta, xaridor va sotuvchilar uchrashadigan jismoniy joy emasligini ta'kidlaydi.

Bugungi kunda bozorlarning bir-biridan har xil belgilari bilan farq qiluvchi turlari mavjud. Joylashishiga qarab bozor ichki va tashqi bozorlarga bo'linadi. Biron-bir ma'muriy hudud (respublika, viloyat, shahar va hokazo) ichidagi barcha bozorlar ichki bozorlar toifasiga kiradi. Tashqi bozorlar toifasiga O'zbekistonning tashqarisidagi bozorlar kiradi. Savdo-sotiq shakliga qarab bozorlar ko'tara va chakana savdo bozorlariga bo'linadilar. Ma'lum tovarlarni sotishga ixtisoslashganiga qarab bozorlar quyidagi turlarga ajratilishi mumkin:

- buyum bozori;
- dehqon bozori;
- mehnat bozori;
- qimmatbaho qog'ozlar bozori;
- avtomobillar bozori;
- transport xizmati bozori va hokazo.

Bozor iqtisodiyotiga o'tish boshlanguniga qadar transport ishi-ning samaradorligi bajarilgan ish hajmi (tonna va tonna-kilometrlar yoki yo'lovchi va yo'lovchi-kilometr) bilan baholanar edi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida transport ishiga yangicha yondashish zarurligi, ya'ni bozor iqtisodiyotining asosiy tushunchalaridan biri bo'lgan «xizmat» tushunchasidan foydalanish zarur ekanligini ko'rsatdi.

ISO 8402-86 standartida «xizmat» deb materiallashtirilmagan mahsulot yaratish faoliyati va jarayonlariga aytiladi.

Yo'lovchi avtomobili transportining xizmatlariga quyidagilar kiradi:

- vokzallar, shohbekatlar va oraliq bekatlarda bilek sotish;
- o'rinlarni avvaldan band qilish;
- yo'lovchilarga harakat jadvali bo'yicha ma'lumotlar berish;
- qo'l yuki, bagaj va yo'lovchilarni tashish;
- bagajni rasmiylashtirish bo'yicha ma'lumotlar berish;
- yo'lovchilarga tibbiy xizmat ko'rsatishni tashkil etish;
- yo'lovchilarni avtobuslarga chiqarish va tushirish ishlarini bajarish;
- yuklarni saqlash xizmatlari;
- yo'lovchilar transportda ketayotganida dam olib ketishini

ta'minlash;

- harakatlanuvchi tarkibni tashishga tayyorlash;
- transport-ekspeditsion xizmatlari va boshqalar.

Xo'jalik yurituvchi turli-tuman subyektlar (shirkatlar, AJ, MCHJ, XK va hokazo)ning bo'lishi transport xizmati bozori shaklining ham o'zgarishiga olib keldi. Bugungi kunda mavjud transport xizmati bozorini quyidagicha tasvirlash mumkin (6-rasm).

Rasmdan ko'rinib turibdiki, transport xizmati bozorida O'zbekiston Respublikasida mavjud bo'lgan barcha transport turlari o'z xizmatlarini taklif etishlari mumkin. Shuning uchun raqobat, birinchi galda, mavjud transport turlari orasida vujudga keladi.

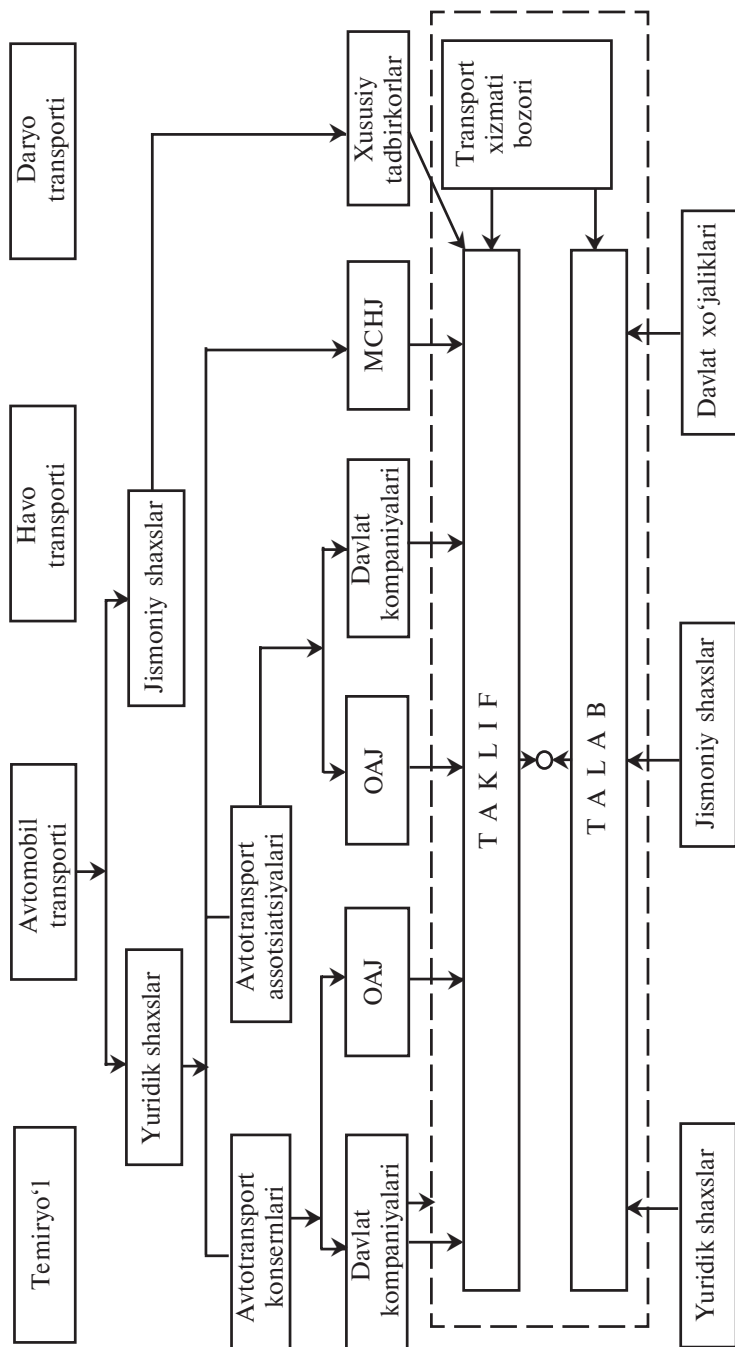
Agar ma'lum bir hududdagi, masalan, Toshkent shahridagi transport xizmatlari bozorini ko'radigan bo'lsak, bu yerda quyidagi transport turlari orasida raqobat vujudga keladi (metropolitan, tramvay, trolleybus, avtobus va yengil avtomobillar). Respublikamizning ba'zi bir shaharlarida yo'lovchilarni trolleybuslarda ham tashish yo'lga qo'yilgan. Bunday shaharlarda, tabiiyki, avtomobil va trolleybus transportlari orasida raqobat mavjud bo'ladi.

Rasmdan ko'rinib turganidek, tashish bilan shug'ullanuvchi transport korxonalari ham har xil bo'lganligi sababli tarmoq ichida ham raqobat vujudga keladi. Tarmoq ichidagi raqobatning eng afzal tomoni shundan iboratki, u tadbirkorlik subyektlaridan transport xizmati ko'rsatish turlarini ko'paytirish va sifatini yaxshilash, ishlab chiqarishga yangi texnika va texnologiyalarni joriy qilishni talab etadi.

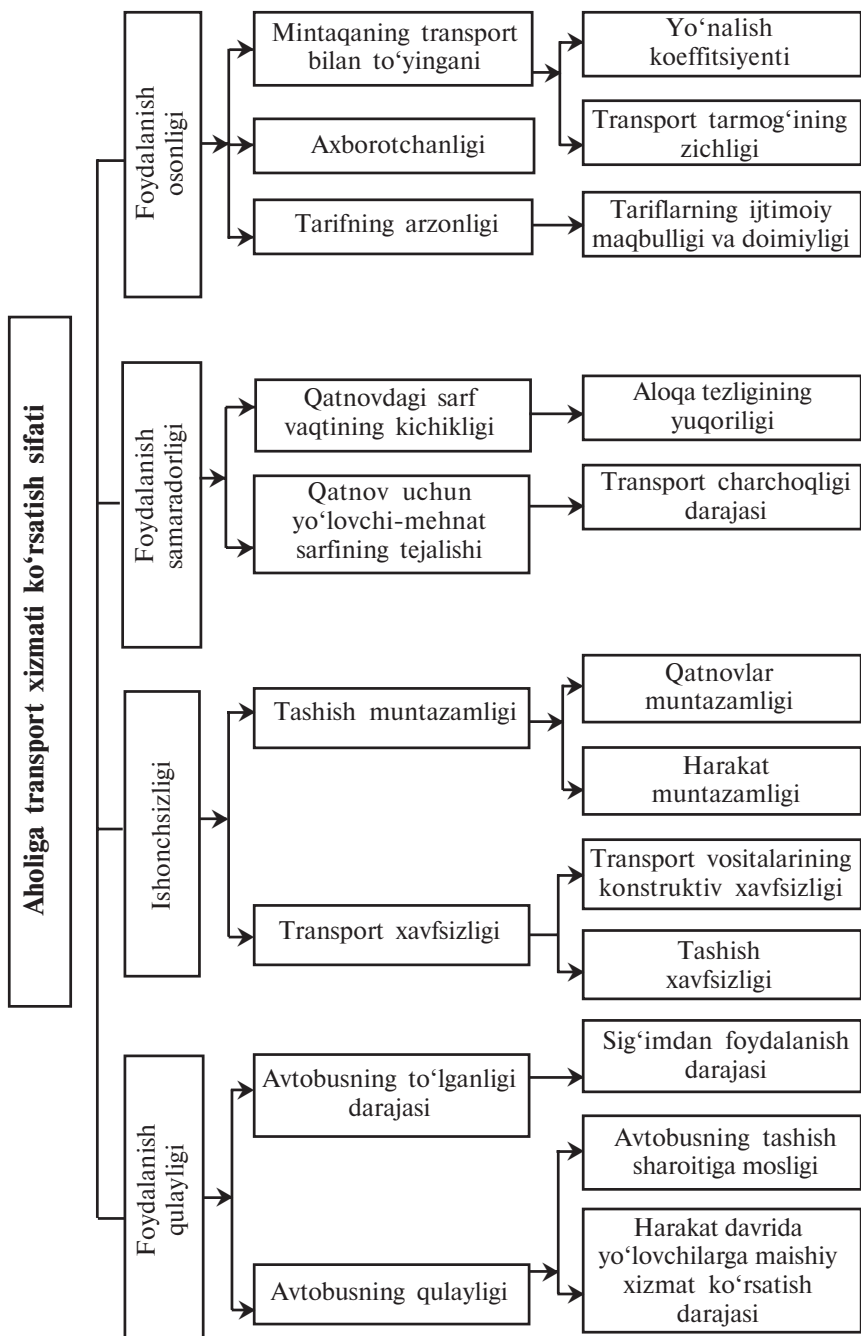
Avval aytib o'tilganidek, davlat tasarrufidagi korxonalarni xususiylashtirish jarayonida ularning asosida o'rta va kichik korxonalar vujudga kelishi hamda xususiylashtirishning vujudga kelishi oqibatida kichik va o'rta biznesning rivojlanishi uchun keng istiqbolli imkoniyatlarning ochilishi yo'lovchi tashishda xususiylashtirish bilan shug'ullanuvchi subyektlarning qaror topishiga olib keldi. Bu esa avtomobillarda yo'lovchi tashuvchi korxonalar orasidagi raqobatning yanada kuchayishiga olib keldi. Avtomobillarda yo'lovchilar tashishda transport xizmatini ko'rsatish sifatining eng asosiy ko'rsatkichlari 7-rasmda ko'rsatilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2006-yil 9-martdagi «Avtomobil transportida yo'lovchilar tashish sohasidagi tadbirkorlik faoliyatining alohida turlarini amalga oshirishni tartibga solish to'g'risida»gi 303-sonli Farmoniga ko'ra, faqat yuridik shaxslarga tijorat asosida yo'lovchilar tashishga ruxsat berilishi MCHJ

TRANSPORT TURLARI

6-rasm. Transport xizmati bozori sxemasi.

7-rasm. Aholiga transport xizmati ko'rsatish sifati-ning turlari va ko'rsatkichlari.

sonining yanada ortishiga olib keldi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda endilikda MCHJni tuzish va ularning faoliyatini tashkil etish eng muhim masalalardan biriga aylanganini ko'rish mumkin.

Xalq xo'jaligining boshqa tarmoqlari kabi avtotransportning bozor iqtisodiyotiga o'tishi ishni yangicha tashkil etish, transport xizmati bozorining tashkil topishi, har xil turdagi transport turlari va mulkchilikdagi egalari orasidagi raqobatning vujudga kelishi bilan tavsiflanadi.

Ayonki, hech bir korxona bozor talablarini bilmay turib, o'z ishini to'g'ri tashkil eta olmaydi va ko'rsatgan transport xizmatlari uchun yuqori foyda ololmaydi, demak, raqobatda yutib chiqa olmaydi. Buni avtotransport korxonalarining o'tgan davrdagi faoliyatidan ham ko'rish mumkin. Bir paytlar 2000—3000 dona avtotransport vositasiga ega bo'lgan korxonalar juda kichik korxonalariga aylanib qoldi, ba'zilar esa butunlay yo'q bo'lib ketdi.

Bozorni tadqiq qilish obyektlariga transport xizmatini ko'rsatuvchi subyektlar (korxonalar), transport xizmati turlari, transport xizmatidan foydalanuvchilar, transport xizmatiga bo'lgan talab va transport xizmati bozoridagi raqobatni o'rganish va bashorat qilish kiradi.

Transport xizmatini ko'rsatuvchi subyektlar (korxonalar)ga transport xizmati turlari, transport xizmatidan foydalanuvchilar, transport xizmatiga bo'lgan talab va transport xizmati bozoridagi raqobatni o'rganish va bashorat qilish kiradi.

Transport xizmatini ko'rsatuvchi subyektlar (korxonalar)ni tadqiq qilish ularning faoliyatidagi ustunliklar va zaif tomonlarni aniqlash uchun o'tkaziladi.

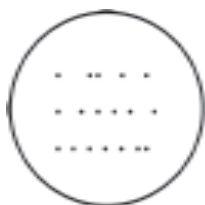
Transport xizmatidan foydalanuvchilarni tadqiq qilish ularning transport xizmatiga bo'lgan tilak va istaklarini aniqlashga yordam beradi.

Transport xizmati turlarini tadqiq qilish bugungi kunda mavjud bo'lgan transport xizmati turlari va ularning sifatini aniqlash bilan birga, yangi transport xizmati turlarini aniqlashda qo'l keladi.

Raqobatchilarni tadqiq qilishdan bozorda ustuvorlikka erishish uchun kerak bo'lgan ma'lumotlarni tahlil qilish asosida unda yutib chiqish taktikasi va strategiyasini ishlab chiqish uchun foydalaniladi.

Bozorni o'rganishda ularni bir qancha belgilariga qarab segmentlarga ajratish qabul qilingan, masalan, xaridor tomonlarni har xil belgilariga qarab turlarga ajratish: geografik-mintaqaviy (respub-

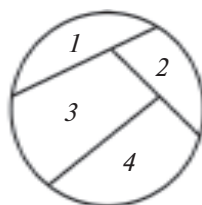
lika, viloyat, shahar va hokazo), demografik (yoshi, oilasi), iqtisodiy-ijtimoiy mezonlarga qarab va boshqalar (8-rasm).

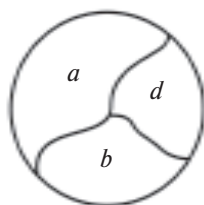
Segmentlarga bo'linmaydi

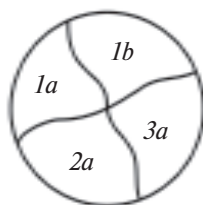
To'liq segment

Daromadga qarab segment

Yoshga qarab segment

Yosh va daromadga qarab segment

8-rasm. Bozor segmentlarining turlari.

S.A. Salimov bozorni segmentlarga ajratishning 6 bosqichini taklif etadi. Uning tavsiyasi asosida transport xizmati bozorini segmentlarga quyidagicha ajratish mumkin:

- transport xizmati bozorini segmentlash mezonlarini shakllantirish;
- transport xizmati bozorini segmentlashni amalga oshirish;
- transport xizmati bozori segmentlarini tahlil qilish;
- transport xizmati bozorining maqsadli segmentlarini tanlash;
- taklif etilayotgan transport xizmati turlarining bozordagi o'rnini aniqlash;
- marketing rejasini ishlab chiqish.

2.4. Avtomobil transportida tadbirkorlik faoliyatini litsenziyalash tartibi

Litsenziya — lotincha so'z bo'lib, «*licentia*», ya'ni ruxsatnoma ma'nosini anglatadi. Barcha turdagi xo'jalik yurituvchi subyektlar tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishi uchun ular davlat tomonidan berilgan maxsus ruxsatnomaga, ya'ni litsenziyaga ega

bo'lishlari kerak.

Faoliyatning ayrim turlarini litsenziyalash tartibi ko'pgina davlatlarning qonun hujjatlarida belgilab qo'yilgan.

Rossiya Federatsiyasida «Faoliyatning ayrim turlarini litsenziyalash» bo'yicha qabul qilingan 128-F3 federal qonuniga ko'ra, 8 tadan ko'p odam tashishga mo'ljallangan barcha avtomobillarda yo'lovchilar tashish uchun litsenziya olinishi kerak. Bu davlatda litsenziya yuridik shaxslar bilan bir paytda jismoniy shaxslarga ham berilishi mumkin. Moskva shahar hukumati bulardan tashqari, shahar ichida yo'lovchilar tashishni amalga oshiradigan avtomobillar uchun avtomobilning sanitar pasportini ham talab etadi.

Rossiya Federatsiyasida avtomobil transporti sohasida litsenziyalash ishlari 1995-yil 10-dekabrda qabul qilingan «Yo'l harakati xavfsizligi to'g'risida»gi qonun hamda «Rossiya Federatsiyasida transport jarayonini tashkil etish bilan bog'liq bo'lgan transport-ekspeditsion tashishlar, avtomobil transportida ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatish va boshqa faoliyatni litsenziyalash to'g'risida»gi farmon asosida amalga oshirilmoqda. Rossiya poytaxti Moskva shahrida esa uning meri 1998-yil 9-iyundagi 451-sonli qarori bilan tasdiqlagan «Moskva shahrida transport-ekspeditsion xizmat ko'rsatayotgan yuridik va jismoniy shaxslarning faoliyatini litsenziyalash to'g'risida»gi nizom asosida amalga oshirilyapti.

Nizomda transport-ekspeditsion xizmatlarni ko'rsatish deyilganda, tashish bilan bog'liq bo'lgan: tashishlarni tashkil etish va yuklarni ekspeditsiya qilish, tashish hujjatlarini rasmiylashtirish, ortish-tushirish ishlarini bajarish, yuklarni saqlash va saqlash uchun omborxonalarni ajratish kabi operatsiyalar tushunilishi qayd qilingan.

Nizomda, shuningdek, litsenziyalarni berish tartibi va uni iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish, monopoliyaga qarshi qonunlarning bajarilishini ta'minlash, bozorning normal holatda faoliyat ko'rsatishini ta'minlash, texnika xavfsizligi va ekologik norma talablarining bajarilishida davlat boshqaruvini tashkil etish maqsadlaridan kelib chiqqan holda ishlab chiqilganligi hamda litsenziyalarning qaysi organ tomonidan berilishi, muddatlari (3 oy, 1 yil, 5 yil) va litsenziya olish uchun zarur bo'lgan hujjatlar (8 tadan 11 tagacha) ko'rsatib o'tilgan.

Ba'zi bir davlatlarda avtomobil transportida tadbirkorlik fao-

liyatini litsenziya olib berish bilan shug'ullanuvchi yuridik muassasalar ham mavjud bo'lib, ular tashuvchilarga yaqindan yordam beradilar.

Bizning respublikamizda xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini litsenziyalash tartibi O'zbekiston Respublikasining 2000-yil 25-maydagi «Faoliyatning ayrim turlarini litsenziyalash to'g'risida»gi Qonunida belgilab qo'yilgan.

Ushbu qonun 4 bobdan va 27 ta moddadan iborat bo'lib, uning 3-moddasi «Asosiy tushunchalar» deb nomlanadi va unda quyidagi atamalarga tushunchalar berilgan:

- litsenziya — litsenziyalovchi organ tomonidan yuridik yoki jismoniy shaxsga berilgan, litsenziya talablari va shartlariga so'zsiz rioya etilgani holda faoliyatning litsenziyalanayotgan turini amalga oshirish uchun ruxsatnoma (huquq);

- faoliyatning litsenziyalanayotgan turi — O'zbekiston Respublikasi hududida amalga oshirilishi uchun litsenziya olish talab qilinadigan faoliyat turi;

- litsenziyalash — litsenziya berish to'g'risidagi arizani topshirish va ko'rib chiqish, litsenziyani qayta rasmiylashtirish, litsenziyaning amal qilishini to'xtatib turish, tugatish va bekor qilish jarayoni bilan bog'liq tadbirlar kompleksi;

- litsenziya talablari va shartlari — faoliyatning litsenziyalanayotgan turini amalga oshirayotganda litsenziat tomonidan bajarilishi majburiy bo'lgan, qonun hujjatlarida belgilangan talablar va shartlarning majmuyi;

- litsenziyalovchi organlar — qonun hujjatlariga muvofiq litsenziyalashni amalga oshiruvchi maxsus vakolatli organlar;

- litsenziya da'vogari — litsenziyalovchi organga faoliyatning litsenziyalanadigan turini amalga oshirish uchun litsenziya berish to'g'risidagi ariza bilan murojaat etgan yuridik yoki jismoniy shaxs;

- litsenziat — faoliyatning litsenziyalanadigan turini amalga oshirish litsenziyasi bo'lgan yuridik va jismoniy shaxs;

- litsenziya shartnomasi — faoliyatning litsenziyalanadigan turini amalga oshirish uchun litsenziatning litsenziya olishi va undan foydalanishi borasidagi litsenziyalovchi organ bilan litsenziya da'vogari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solib turadigan va ular o'rtasida tuziladigan shartnoma;

- litsenziyalar reyestri — berilgan, to'xtatib turilgan, qayta tiklangan, qayta rasmiylashtirilgan, bekor qilingan litsenziyalar, shuningdek, amal qilishi tugatilgan litsenziyalar to'g'risidagi

ma'lumotlarni o'z ichiga olgan litsenziyalovchi organlarning ma'lumotlar bazasi majmuyi.

Litsenziyalar Qonunning 3-bobi 10-moddasiga ko'ra namunaviy (oddiy) va yakka tartibdagi turlarga bo'linadi.

Namunaviy (oddiy) litsenziyalar jumlasiga cheklanmagan doiradagi yuridik va jismoniy shaxslarga beriladigan litsenziyalar kiradi.

Yakka tartibdagi litsenziyalar jumlasiga yuridik va jismoniy shaxslarga alohida talablar va shartlar asosida beriladigan, litsenziyalarga faoliyatning mazkur turini amalga oshirishda mutlaq huquqlar beruvchi, miqdoriy cheklangan litsenziyalar kiradi.

Litsenziyalarni berish tartibi va shartlari, shu jumladan, tanlovlarni (tenderlarni) o'tkazish shartlari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Toshkent shahrida avtomobil transportida yo'lovchilar tashishni amalga oshirish faoliyatini litsenziyalash vakolati Vazirlar Mahkamasining 2006-yil 14-iyulda tasdiqlangan «Avtomobil transportida yo'lovchilarni va yuklarni shaharda, shahar atrofida, shaharlararo va xalqaro yo'nalishlar bo'yicha tashish faoliyatini litsenziyalash to'g'risida»gi Nizomni tasdiqlash haqidagi 138-sonli qarori asosida amalga oshiriladi.

Mazkur Nizom avtomobil transportida yo'lovchilarni va yuklarni shaharda, shahar atrofida, shaharlararo va xalqaro yo'nalishlarda tashish faoliyatini litsenziyalash tartibini belgilaydi. Ushbu Nizomga ko'ra, tijorat asosida amalga oshiriladigan yo'lovchilarni hamda yuklarni shaharda, shahar atrofida, shaharlararo va xalqaro yo'nalishlar bo'yicha tashish faoliyati litsenziyalanishi kerak. Bunda yo'lovchilarni va yuklarni shaharda, shahar atrofida, shaharlararo va xalqaro yo'nalishlarda tashish faqat yuridik shaxslar tomonidan amalga oshiriladi.

Aholining hayoti va sog'lig'ini xavf ostiga qo'ygan tabiiy ofatlar, epidemiyalar, yirik avariya oqibatlarini tugatish va avariya-qutqarish va tiklash ishlarini amalga oshirish bilan bog'liq tashishlarni amalga oshirishga, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining «Faoliyatning ayrim turlarini litsenziyalash to'g'risida»gi Qonunning 9-moddasida nazarda tutilgan korxonalar va muassasalarga (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tuzilgan unitar korxonalar va muassasalar, basharti, ularni tashkil etish to'g'risidagi hujjatlarda faoliyatning ayrim turini amalga oshirish nazarda tutilgan bo'lsa) litsenziya olish talab etilmaydi.

Toshkent shahrida avtomobil transportida yo'lovchilar ta-

shishni amalga oshirishga litsenziyalar berish, shuningdek, qonun hujjatlarida belgilangan hollarda litsenziyalarning amal qilishini to'xtatib turish, to'xtatish va ularni bekor qilish to'g'risidagi qaror Toshkent shahar hokimligi Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti (keyingi o'rinlarda Departament deb ataladi) tomonidan qabul qilinadi.

Toshkent shahrida, shu jumladan, shahar atrofida avtomobil transportida yo'lovchilar tashish huquqining quyidagi turlari uchun namunaviy (oddiy) litsenziyalar beriladi (9-rasm):

9-rasm. Toshkent shahrida va shahar atrofida avtomobil transportida yo'lovchilar tashish huquqini beruvchi litsenziyaning namunasi:

a — varaq oldi; *b* — varaq orqasi.

- shaharda va shahar atrofida avtobuslarda tashish;
- yo'lovchilarni shaharda va shahar atrofida mikroavtobuslarda tashish;
- yo'lovchilarni shaharda va shahar atrofida yengil avtomobillarda tashish.

Litsenziatning har bir avtotransport vositasiga litsenziya bilan birgalikda litsenziya kartochkalari (varaqasi) beriladi (10-rasm).

Litsenziya kartochkalarini berish tartibi Departament tomo-

a

b

10-rasm. Litsenziya kartochkasi namunasi:

a — old tomoni; *b* — orqa tomoni.

nidan belgilanadi. Litsenziatning litsenziya kartochkalari bilan ta'minlanmagan avtomobil transportidan foydalangan holda olgan daromadi (foydas) noqonuniy hisoblanadi va qonun hujjatlariga muvofiq budjetga olib qo'yilishi kerak. Litsenziya 5 yil muddatga beriladi. Litsenziyaning amal qilishi litsenziya berilgan kundan boshlab hisoblanadi. Har bir avtotransport vositasiga litsenziya

kartochkasi litsenziyaning amal qilish muddatidan ortiq bo'lgan muddatga beriladi. Agar ashyoviy huquqlarning yoki ijara shartnomasining amal qilish muddati litsenziyaning amal qilish muddatidan kam bo'lsa, litsenziya kartochkasining amal qilish muddati ashyoviy huquqlar yoki ijara shartnomasining amal qilish muddati bilan cheklanadi. Litsenziya kartochkasining amal qilishi litsenziya kartochkasi berilgan kundan boshlab hisoblanadi.

Quyidagilar Toshkent shahrida avtomobil transportida yo'lovchilar tashish faoliyatini amalga oshirishda litsenziya talablari va shartlari hisoblanadi:

a) litsenziat tomonidan avtotransport vositalaridan foydalanishda, ularni kerakli narsalar bilan ta'minlashda qonun hujjatlariga, tashish qoidalariga, ekologiya talablariga majburiy rioya qilinishi, yo'l-transport hodisalarining oldini olish chora-tadbirlarining amalga oshirilishi;

b) yuridik shaxsning shtatida yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash uchun mas'ul bo'lgan, tegishli lavozimni egallash huquqi uchun Departament tomonidan belgilangan tartibda attestatsiyadan o'tgan mansabdor shaxslarning mavjud bo'lishi;

d) litsenziat foydalanayotgan har bir avtotransport vositasida litsenziya kartochkasi mavjud bo'lishini ta'minlash;

e) yuridik shaxs xodimlarining avtomobil transportida tegishli tashishlarni amalga oshirish chog'ida qo'yiladigan malaka talablariga muvofiqligi;

f) qonun hujjatlariga muvofiq fuqarolarning ayrim toifalari imtiyozli tashilishi;

g) tender natijalari bo'yicha Departament bilan shartnoma asosida yo'lovchilarni avtomobilda muntazam tashish (yengil avtomobil taksilaridan tashqari);

h) tashish xavfsizligi va yong'in xavfsizligi talablarini bajarish, avtotransport vositasini texnik soz holatda saqlash, uni asrash, texnik ko'rikdan o'tkazish, texnika xavfsizligini ta'minlash, avtotransport vositalarini yo'lga chiqishdan oldin texnik ko'rikdan o'tkazish va haydovchilarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish;

i) yangidan olinayotgan va to'ldirilayotgan avtotransport vositalariga litsenziyalar tomonidan qo'shimcha litsenziya kartochkalari o'z vaqtida olinishi.

Litsenziya olish uchun litsenziya talabgori quyidagi hujjatlarni taqdim etadi:

a) yuridik shaxsning nomi va tashkiliy-huquqiy shakli, joylash-

gan joyi (yuridik manzili), bank muassasasining nomi va bankdagi hisob raqami, faoliyatning litsenziyalanadigan turi (yoxud uning bir qismi) ko'rsatilgan holda litsenziya berish to'g'risidagi ariza;

b) yuridik shaxsning davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risidagi guvohnomaning notarial tasdiqlangan nusxasi;

d) mavjud avtotransport vositalarining mulk huquqi, boshqa ashyoviy huquqlar yoki ijara shartnomalari to'g'risidagi ma'lumotlar, shuningdek, yo'l harakati xavfsizligi davlat xizmatining tegishli bo'linmasi tomonidan berilgan belgilangan shakldagi avtotransport vositasi texnik jihatdan soz ekanligi to'g'risida belgi qo'yilgan avtotransport vositasi texnik pasportining yoki avtotransport vositalari guruhi texnik ko'rikdan o'tkazilganligi dalolatnomasining nusxasi;

e) litsenziya talabgorida haydovchilarni tibbiy ko'rikdan va avtotransport vositalarini texnik ko'rikdan o'tkazish yoxud litsenziya talabgorining tegishli ixtisoslikdagi tashkilot bilan unga tibbiy ko'rik va texnik ko'rikdan o'tish imkoniyati berilishi to'g'risidagi shartnomasi nusxasi mavjudligi haqidagi ma'lumotlar;

f) yuridik shaxs xodimlari malakasining belgilangan talablar va shartlarga muvofiqligini tasdiqlovchi hujjatlarning nusxalari;

g) yuridik shaxsning yo'l harakati xavfsizligi ta'minlanishi uchun mas'ul bo'lgan mansabdor shaxsning tegishli attestatsiyadan o'tkazilganligini tasdiqlovchi hujjatlarning nusxalari;

h) ariza ko'rib chiqilganligi uchun litsenziya talabgori tomonidan yig'im to'langanligini tasdiqlovchi hujjat.

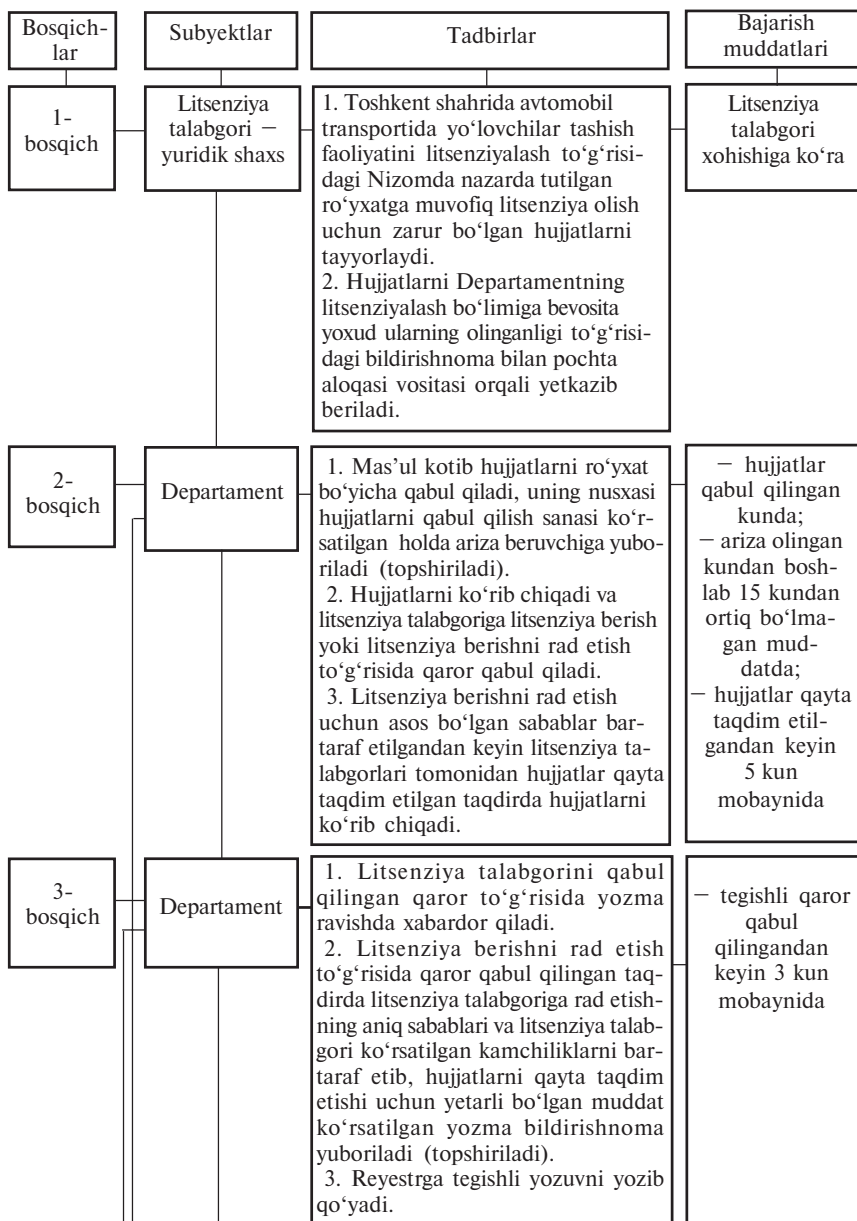
Hujjatlar Departamentning mas'ul xodimi tomonidan ro'yxat bo'yicha qabul qilinadi, uning nusxasi hujjatlar qabul qilib olingan sana ko'rsatilgan holda ariza beruvchiga yuboriladi (topshiriladi).

Toshkent shahrida avtomobil transportida yo'lovchilar tashishni amalga oshirish faoliyatini litsenziyalash mazkur Nizomga ilovada keltirilgan sxemaga (11-rasm) muvofiq amalga oshiriladi.

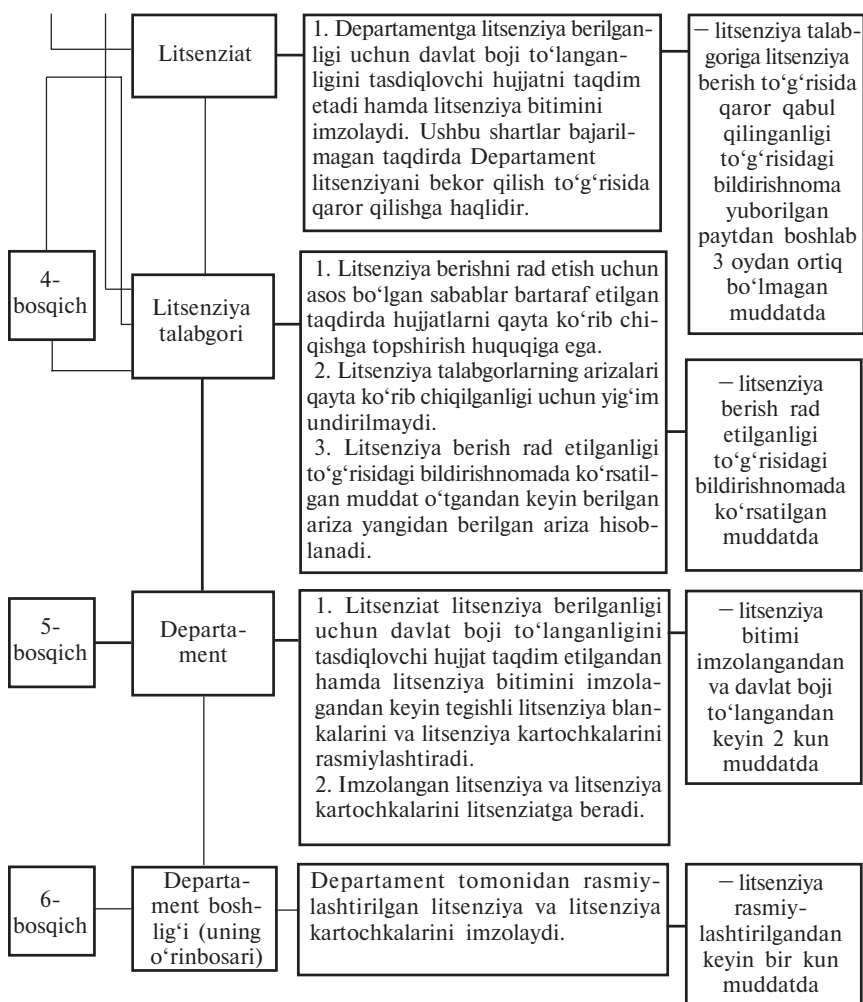
Litsenziya va litsenziya kartochkalari Departament tomonidan litsenziya talabgori davlat boji to'langanligini tasdiqlovchi hujjat taqdim etgandan va litsenziya bitimini imzolagandan keyin ikki kun muddatda rasmiylashtiriladi.

Nizomda litsenziyalovchi organ bilan litsenziat o'rtaqidagi o'zaro huquq va majburiyatlarni belgilovchi litsenziya bitimlari, uning qayta rasmiylashtirilish, amal qilish muddatlarini uzaytirish va dublikat berish, litsenziyaga qo'yilgan talablar, litsenziya bitimi talablari va shartlari buzilganligi uchun tomonlarning javobgar-

**Toshkent shahrida avtomobil transportida yo'lovchilar tashishni
amalga oshirish faoliyatini litsenziyalash
S X E M A S I
(yuridik va jismoniy shaxslar)**

11-rasm. Toshkent shahrida avtomobil transportida yo'lovchilar tashishni amalga oshirish faoliyatini litsenziyalash bosqichlari (sxemaning boshlanishi).

11-rasmning davomi. Toshkent shahrida avtomobil transportida yo'lovchilar tashishni amalga oshirish faoliyatini litsenziyalash bosqichlari (sxemaning davomi).

ligi, litsenziya talablari va shartlariga rioya qilinishi ustidan nazoratni amalga oshirish, litsenziyaning amal qilishini to'xtatib turish masalalari ham alohida bayon etilgan.

Shu bilan birga, mazkur Nizom normalari hamda faoliyatning ayrim turlarini litsenziyalash to'g'risidagi qonun hujjatlari buzilganligi uchun Departament belgilangan tartibda javob berishini ko'zda tutadi.

2.5. Litsenziya da'vogarlariga qo'yiladigan

**Departament tomonidan xo'jalik yurituvchi subyektlarga litsenziya va litsenziya varaqalari berilganligi to'g'risida
2012-yil 1-yanvar holatigacha bo'lgan ma'lumot**

Xo'jalik yurituvchi subyektlar	Dekabr oyida berilgan litsenziyalar			Yil mobaynida berilgan litsenziyalar			Amaldagi litsenziyalar			Dekabr oyida berilgan litsenziya varaqalari			Yil mobaynida berilgan litsenziya varaqalari			Amaldagi litsenziya varaqalari			
	Jumladan			Jumladan			Jumladan			Jumladan			Jumladan			Jumladan			
	Korxonalar soni	Litsenziyalar soni	Yengil	Korxonalar soni	Litsenziyalar soni	Yengil	Korxonalar soni	Litsenziyalar soni	Yengil	Korxonalar soni	Litsenziyalar soni	Yengil	Korxonalar soni	Litsenziyalar soni	Yengil	Korxonalar soni	Litsenziyalar soni	Yengil	«DAMAS»lar shundan
«Toshshahartransxizmat» tarkibidagi, shartnoma asosida, turizm, yuqori tashkilotlarga xizmat ko'rsatuvchi va boshqa tashkilotlar	7	8	1	2	5	5	86	19	16	51	165	683	530	27	126	5402	3594	404	1404
																			1089
Aholiga pullik xizmat ko'rsatuvchi korxonalar	5	7	1	3	3	73	3	40	30	99	378	2	141	235	4162	53	2242	1867	7
																			1202
Jami	12	15	2	5	8	159	22	56	81	264	1061	532	168	361	9564	3647	2646	3271	115

malaka talablari

Respublikaning mustaqillikka erishishi va bozor iqtisodiyotiga o'tishining dastlabki natijalari ma'muriy buyruqbozlik asosida rahbarlik qilishga o'rganib qolgan ayrim byurokratlar bir qancha vaqt davlatning boshqaruv apparatlarida saqlanib qolishi mumkin ekanligini ko'rsatdi. Bularga qarshi ishlab chiqilgan qonunlar, farmonlar va boshqa tadbirlar har doim ham kutilgan samarani bera olmaydi. Prezidentimiz I.A. Karimov ta'biri bilan aytganda, har bir tadbirkor «O'z uyingni o'zing asra» degan aqidaga amal qilishni bilishi kerak. Buning uchun har bir tadbirkor avtotransport vositalarida tashish sohasida tadbirkorlik bilan erkin shug'ullanishi, uning faoliyatiga hech qanday byurokratik to'siqlar g'ov bo'la olmasligi uchun avtotransport faoliyatini bozor iqtisodiyoti talablariga mos ravishda tashkil eta olishi, bozor iqtisodiyotining o'ziga xos xususiyatlarini va uning Qonunlarini bilishi, o'z faoliyatini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va Qonunlariga, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senati qarorlari va boshqa hujjatlariga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, Qarorlari va Farmoyishlariga, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari va farmoyishlariga, boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiq amalga oshirishi kerak.

Bulardan tashqari, har bir tadbirkor yuksak madaniyatli, halol, rostgo'y, shu bilan bir paytda istiqbolni ko'ra oladigan, yangilikka intiladigan, tavakkal qilishdan qo'rqmaydigan va sabr-toqatli bo'lishi lozim.

Avtomobil transportida yo'lovchilar va yuk tashish bilan shug'ullanuvchi yuridik shaxslarning xodimlariga va yakka tartibdagi tadbirkorlarga qo'yiladigan malaka talablari O'zbekiston Respublikasi Avtomobil va daryo transporti agentligi tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'limi hamda O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy muhofaza qilish vazirligi bilan kelishilgan bo'lib, agentlikning 2004-yil 26-apreldagi 65-son buyrug'i bilan tasdiqlangan va O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2004-yil 28-iyunda 1377-raqam bilan qayd qilingan Nizomda bayon etilgan.

Nizom to'rt bo'limdan iborat bo'lib, uning birinchi bo'limida Nizomni ishlab chiqishda Yevropa Ittifoqining yuklar va yo'lovchilarni tashuvchilar faoliyatini e'tirof etish hamda milliy va xalqaro

tashishlarni amalga oshirish erkinligi huquq uchun ushbu tashuvchilarga yordam berish maqsadida diplomlar, sertifikatlar va malakaning boshqa hujjatli dalillarini o'zaro e'tirof etish bo'yicha 1998-yil 1-oktabrdagi 98/76 Konsullik direktivasi normalari, O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligining Yevropa konfrensiyasi mamlakatlari a'zolari orasida kuzatuvchi mamlakat maqomini olish niyati metodologik prinsiplar asosi qilib olinganligi ko'rsatilgan.

Nizomning ikkinchi bo'limi malaka talablari deb nomlanadi va unda quyidagilar bayon etilgan.

Malaka talablari avtomobil ixtisosligi bo'yicha oliy yoki o'rta maxsus ma'lumot, kasb-hunar ta'limi to'g'risidagi diplom va suhbatdan o'tganlik haqidagi xulosa yoki malaka imtihoni topshirilgandan keyin beriladigan kasb vakolati to'g'risidagi hujjatning nusxasi yuridik shaxsning rahbari yoki yakka tartibdagi tadbirkorning litsenziya talablariga muvofiqligini tasdiqlovchi hujjatlar hisoblanadi. Ushbu hujjatlarga ko'ra, yuridik shaxsning rahbari yoki yakka tartibdagi tadbirkorlarning malaka talablari avtomobil transportida yo'lovchilar, yuk va bagaj tashish qoidalarini hamda avtomobilda tashishlarni tashkil etish va ular xavfsizligini ta'minlash bo'yicha boshqa normativ-huquqiy hujjatlarni, shuningdek, ularga rioya qilinmaganligi uchun javobgarlik choralari bilishi bilan belgilanadi.

Xalqaro tashish bilan shug'ullanadigan yuridik shaxslarning rahbarlari va yakka tartibdagi tadbirkorlar bulardan tashqari, O'zbekiston Respublikasining xalqaro avtomobilda tashish sohasidagi xalqaro konvensiyalari, shartnomalari va bitimlari normalari, chegaralarni kesib o'tish qoidalarini, transport vositalarining og'irlik va gabarit parametrlariga qo'yiladigan talablarni «Xalqaro avtomobilda tashishlarni bajarayotgan transport vositalari ekipajlari ishiga tegishli Yevropa bitimi»ga muvofiq xalqaro avtomobilda tashishlarni amalga oshirayotgan haydovchilarning mehnat va dam olish rejimiga qo'yiladigan talablarni va boshqa talablarni bilishi lozim.

Nizomning uchinchi bo'limida malaka talablarini bajarmaganlik uchun tashuvchilarga nisbatan O'zbekiston Respublikasi qonunida nazarda tutilgan ta'sir ko'rsatish choralari belgilangan tartibda qo'llanilishi ta'kidlangan.

3. XUSUSIY AVTOTRANSPORT KORXONALARIDA YO'LOVCHILAR TASHISHNI TASHKIL ETISH VA UNI DAVLAT TOMONIDAN NAZORAT QILISH

3.1. Yo'nalishlarda yo'lovchilarni tashish uchun ochiq tenderlarni tashkil etishning huquqiy asoslari va ularda qatnashish

Avtomobil transportidagi raqobat va uning turlari oldingi bo'limlarda atroflicha bayon etildi. Yo'lovchilarni hamda yuklarni tashishda har xil mulkchilikka asoslangan xo'jalik yurituvchi subyektlar orasida sog'lom va erkin raqobatni ta'minlashga faqat ochiq tenderlarni o'tkazish orqali erishish mumkin. Shuning uchun ham tenderlar o'tkazish va uni takomillashtirish masalalari aholiga yuqori sifatli transport xizmatini ko'rsatishni ta'minlashda katta ahamiyatga ega.

Tender (*tender*) inglizcha so'z bo'lib, savdo, konkurs (tanlov) ma'nosini anglatadi. Ba'zi bir davlatlarning (Rossiya) qonun hujjatlarida tender atamasi o'rniga bugungi kunda ham konkurs so'zi ishlatilganligi sababli tadbirkorlar tenderlar o'tkazilish chog'ida ko'p hollarda ularni konkurs deb atab kelmoqdalar.

Tenderlar qaysi maqsadda o'tkazilishiga va mohiyatiga qarab bir necha turlarga bo'linadi: ochiq tenderlar, yopiq tenderlar, ko'p (odatda ikki) bosqichli tenderlar va maxsuslashtirilgan tenderlar.

Davlat mudofaasi yoki siri bilan bog'liq masalalar bo'yicha tenderlar o'tkazilish zarurati tug'ilganida yopiq tenderlar o'tkaziladi va unga faqat maxsus, oldindan qo'yilgan shartlarga javob bera oladigan subyektlar taklif etiladi, tender yopiq tarzda o'tadi. Bunday tenderlar yopiq tender deb ataladi.

Ba'zi tenderlarni o'tkazishda unda qatnashishni istagan barcha talabgorlar taklif etiladi. Ularning ichidan tender talablariga eng ko'proq javob bera oladiganlari qoldiriladi va qolgan talabgorlar orasida qaytadan yana tender o'tkaziladi. Bunday tenderlar ikki bosqichli tender deb ataladi.

Bugungi kunda eng ko'p tarqalgan tender turi bu ochiq ten-

derlardir.

Ochiq tenderlarda qatnashuvchilar soniga hech qanday cheklovlar qo'yilmaydi. Istalgan xo'jalik yurituvchi subyekt tenderda qatnashishi mumkin.

Tenderlarni o'tkazish ikkala tomonga, ya'ni tenderni o'tkazuvchi hamda unda qatnashuvchi uchun ham juda katta ahamiyatga ega. Masalan, tenderni o'tkazuvchi tomon takliflar ichida eng maqbul yuqori sifatlilikini va arzonini tanlash imkoniyatiga ega bo'lsa, qatnashuvchi shu sohada eng yetakchi o'rinda ekanligiga, keyinchalik ham u bilan hamkorlik qilish yaxshi natijalar berishi mumkinligiga kafolat bera olishiga ishoniradi.

Shuni ham alohida ta'kidlab o'tish joizki, tenderlar har doim ham kutilgan natijalarni bermay, salbiy va noxush holatlarga ham olib kelishi mumkin. Anton Gagenning ma'lumotlariga ko'ra, tenderlarning salbiy oqibatlariga tushib qolishining eng birinchi sababi — bu tender tashkilotchilarining odob-axloqidir (tashkilotchilarning va da'vogarlarining etikasi). Rivojlangan davlatlarning tajribalari shuni ko'rsatadiki, ba'zi bir paytlarda tenderda yutib chiqish maqsadida da'vogarlar tender komissiyasi a'zolari bilan oldindan kelishib olishi ham mumkin ekan. Bunday hollarda tender g'olibi oldindan ma'lum bo'lganligi sababli ularda qatnashish hech qanday samara bermaydi. Shuning uchun ba'zan «halol tender» tushunchalari ham qo'llanib kelinayapti.

Halol tenderlarni o'tkazishda Yevropa reklamalar agentligi uyushmasi (YARA) ishlab chiqqan va bugungi kunda ko'pgina rivojlangan davlatlarda qo'llanib kelinayotgan tavsiyalar — tenderlarni o'tkazish axloq kodeksidan foydalanish maqsadga muvofiqroq bo'ladi.

YARA tenderlarni o'tkazish uchun 5 ta punktga alohida ahamiyat berish kerakligini ta'kidlaydi. Masalan, birinchi galda oldindan sinalgan mijozlar bilan ishlashga intilish, talabgorlarning sonini ko'paytirishga intilmaslik va boshqa shunga o'xshashlar.

Tender o'tkazishning qonuniy bazasi yaratilmaganligi ham tenderlarning obyektivligi ta'minlanmasligiga olib kelishi mumkin. Tenderlar noto'g'ri o'tkazilishining yana bir sababi uni o'tkazish qoidalarining talabga javob bera olmasligi yoki mukammal emasligi ham bo'lishi mumkin. «Halol» tenderning eng asosiy kafolati uning ochiqligi va yagona tender o'tkazish qoidasining mavjudligidir.

Ba'zi adabiyotlarda tenderlarni o'tkazish bosqichlari va ularda

qanday masalalar ko‘rilishi kerakligi tavsiya etilgan. Masalan, shu sohada izlanishlar olib borgan Anna Nesmeyeva tenderni 7 bosqichga bo‘lib tashkil etishni tavsiya etadi:

Birinchi bosqich — tender o‘tkazish bo‘yicha qaror qabul qilish.

Ikkinchi bosqich — tenderga taklifnomalarni tayyorlash.

Uchinchi bosqich — talabgorlarni tanlash.

To‘rtinchi bosqich — talabgor tomonlarning qarashlarini aniqlash.

Beshinchi bosqich — talabgorlarning takliflarini ko‘rib chiqish.

Oltinchi bosqich — tender g‘olibini aniqlash.

Yettinchi bosqich — tender g‘olibini e‘lon qilish.

Ko‘pgina davlatlarda yo‘nalishlarda yo‘lovchilar tashishni tashkil etishda eng yaxshi tashuvchilarni tanlash uchun ochiq tenderlarni o‘tkazish qabul qilingan. Buning uchun ochiq tenderlarni tashkil etish tartibi va me‘yorlari ishlab chiqilgan. Ammo tajribalar shuni ko‘rsatadiki, bu boradagi hujjatlar haligacha yetarli darajada mukammal emas ekan. Masalan, Ukraina Respublikasining Lvov shahrida marshrutlarni taqsimlash uchun o‘tkazilayotgan tenderlarni o‘tkazish qoidalarini ko‘rib chiqaylik. Bu shaharda bugungi kunda ham tadbirkorlik maqsadida yo‘lovchilar tashish bilan shug‘ullanishga jismoniy shaxslarga nafaqat ruxsat berilyapti, balki ular uchun keng imkoniyatlar (ular to‘laydigan to‘lovlar yagona to‘lov bo‘lib, daromadning atigi 10% ini tashkil etadi) yaratib berilgan. Bu respublikada tender talablari va takliflarini takomillash-tirishga qaratilgan ishlar olib borilayotganligiga qaramay, ularni baholash mezonlari ham ba’zi bir kamchiliklardan xoli emas. U yerda tender g‘olibi 100 ballik sistema bo‘yicha baholanadi. Ballarni aniqlashda malakaviy talablar majmuasiga harakatlanuvchi tarkibning texnik holati va da’vogarning ish staji kiritilgan, ammo uni aniqlash mezoni ishlab chiqilmagan. Shu bilan birga, tender qatnashchisi yo‘l haqi tarifining miqdorini kamaytirishi yoki aholining ma’lum bir qatlamiga transportda yurishi uchun imtiyozlar berishi sababli to‘plashi mumkin bo‘lgan ballining miqdorini oshirish imkoniyatiga ham egadir. Vazirlar Mahkamasining «Tender g‘oliblarini aniqlash tartibi to‘g‘risida»gi 2003-yil 29-yanvardagi 139-sonli qaroriga ko‘ra, korxonaning moddiy-texnika bazasi bilan ta’minlanganlik darajasiga qarab ball berilishi kichik kor-

xonalarning tenderda yutib chiqish imkoniyatini pasaytirib yuboradi. Ukraina Respublikasining poytaxti Kiyev shahrining Radasi ham transport vositalarining texnik holatiga katta ahamiyat beryapti. Radaning talabiga ko'ra, tenderda dvigateli Yevro-2 va Yevro-3 talablariga javob beradigan avtomobillarga katta imtiyozlar beriladi.

Ba'zi davlatlarda tender g'oliblariga yo'nalishda yo'lovchilar tashish huquqini boshqa xo'jaliklarga topshirishiga ruxsat berishgan, bu esa vaqti kelib yo'nalishlarda yo'lovchilar tashish huquqi butunlay begona xo'jaliklar tasarrufiga o'tib ketishiga olib kelishi mumkin.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tenderlarni muvaffaqiyatli va halol o'tkazish, undan kutilgan natijalarga erishish uchun tenderlarni tashkil etish va o'tkazish tartibi ishlab chiqilishi va u davlat organlari tomonidan nazorat etilishi kerak ekan.

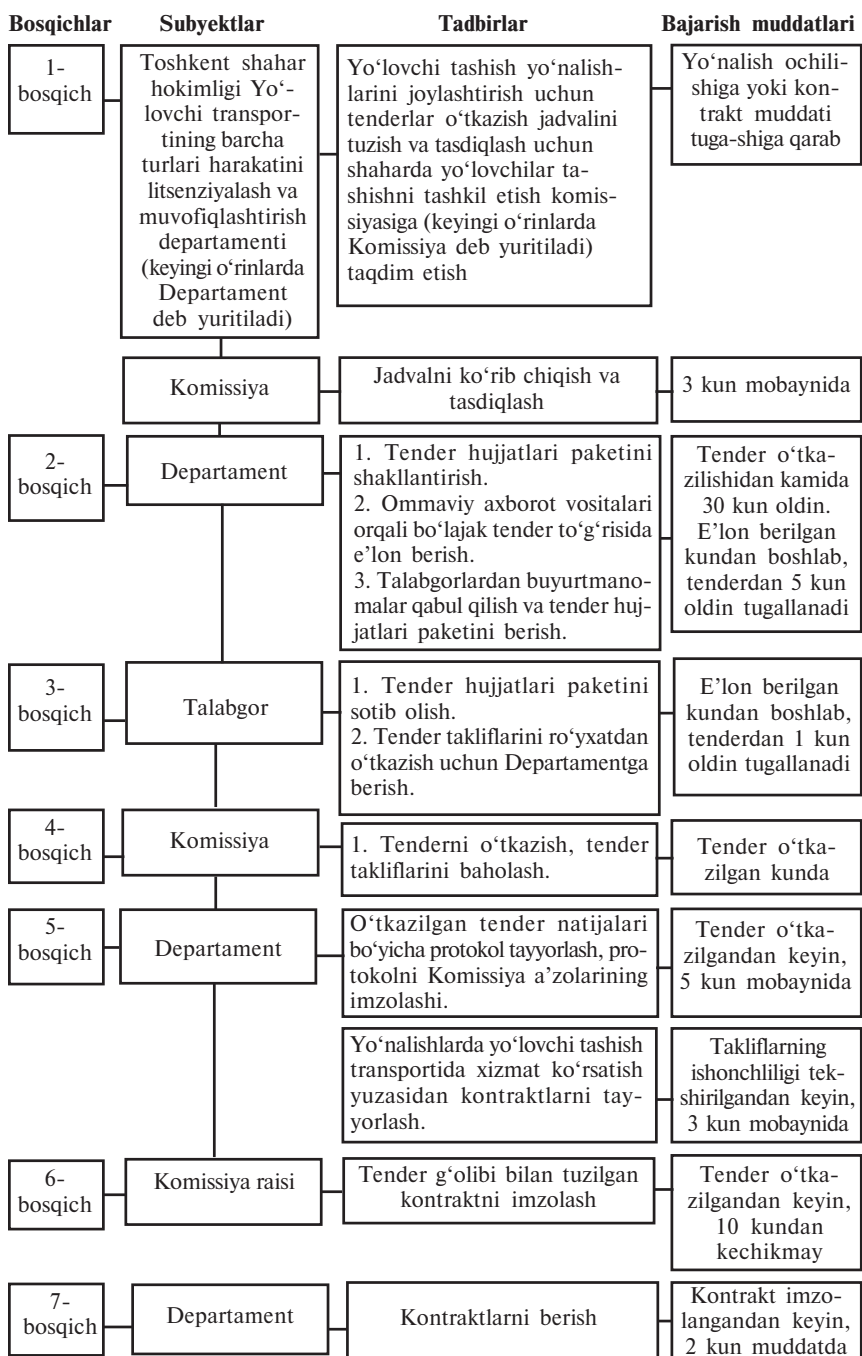
O'zbekiston Respublikasida bu sohada e'tirof etishga loyiq ishlar amalga oshirildi va oshirilib kelinyapti. Ochiq tenderlarni o'tkazish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998-yil 17-avgustdagi 350-sonli, 2000-yil 18-fevraldagi Idoralararo komissiyaning tavsiyalari va 2006-yil 31-yanvardagi 11-sonli qarorlari bunga dalil bo'la oladi.

Shahar atrofida, shaharlararo (viloyatlararo, viloyat ichida) va xalqaro yo'lovchilar tashish yo'nalishlarini joylashtirish uchun ochiq tenderlarni tashkil etish va o'tkazish to'g'risidagi Nizom va uni qo'llash bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar O'zbekiston Respublikasi Avtomobil va daryo transporti agentligi tamonidan tayyorlangan «Avtomobil va daryo transportini davlat tomonidan boshqarish, tartibga solish va nazorat qilish bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlar» to'plamida to'liq bayon etilgan.

Toshkent shahrida yo'lovchilarni tashish yo'nalishlarini joylashtirish uchun ochiq tenderlarni tashkil etish va o'tkazish ishlari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2006-yil 31-yanvardagi 11-sonli qarori bilan tasdiqlangan Nizom asosida amalga oshirilyapti.

Ushbu Nizomga ko'ra, Toshkent shahar hokimligi Yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiglashtirish departamenti ochiq tenderlar buyurtmachisi va tashkilotchisi hisoblanadi.

Toshkent shahrida «Yo'lovchilar tashish yo'nalishlarini joy-

12-rasm. Ochiq tenderlarni tashkil etish va o'tkazish hamda kontraktlarni tuzish sxemasi.

lashtirish uchun ochiq tenderlarni tashkil etish va o'tkazish to'g'risida»gi Nizom bir nechta bo'limdan tashkil topgan.

Nizomning birinchi bo'limi umumiy qoidalar deb nomlanadi. Unda Nizom Toshkent shahrida yo'lovchilar tashish yo'nalishlarini joylashtirish uchun ochiq tenderlarni tashkil etish tartibi va ularni o'tkazish shartlarini belgilaydi hamda avtotransport vositalari bilan yo'lovchilar tashish uchun majburiy hisoblanadi, deb ta'kidlangan. Nizomda ko'cha-yo'l tarmog'ida ko'zda tutilmagan holatlar yuzaga kelganda, alohida uchastkalar, transport uzellari va maydonchalari yopilganda kiritiladigan vaqtinchalik yo'nalishlar bo'yicha, korxonalar, tashkilotlar buyurtmasi bo'yicha soatbay haq to'lash asosida, tashkilotlar xodimlarini ish va yashash joyiga tashish maxsus yo'nalishlar bo'yicha amalga oshiriladigan tashishlar tender asosida joylashtirilmasligi ko'rsatilgan.

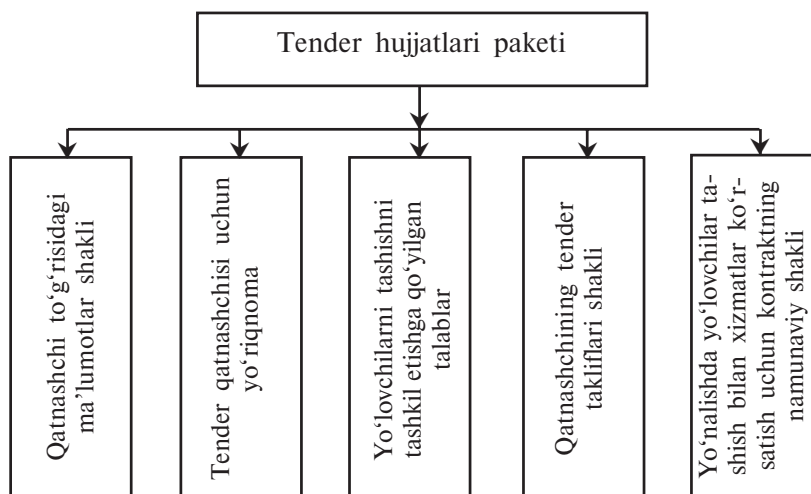
Ushbu Nizomga ko'ra, tender savdolarida yuridik shaxs maqomiga ega bo'lgan ta'sis hujjatlari, moliyaviy ishtirok etish, xolding shaklida va boshqa shakllarda ifodalangan, bevosita bir-biri bilan tashkiliy-hududiy yoki moliyaviy bog'liq bo'lgan tashuvchilarning muqobil talabgor sifatida ishtirok etishi mumkin.

Ochiq tenderlar Departament va tashuvchi o'rtasidagi yo'lovchilar tashishning amaldagi yo'nalishiga xizmat ko'rsatish bo'yicha shartnoma (kontrakt) tugaganda yoki muddatidan oldin bekor qilingan hollarda yoki yangi yo'nalishlar ochilganda tashkil etiladi va 12-rasmda ko'rsatilgan sxemaga muvofiq amalga oshiriladi.

Tenderga yo'nalishlar alohida-alohida yoki paketda qo'yiladi. Yo'nalishlar paketlarini shakllantirishda yo'nalishlarning ahamiyatliligi va ularning rentabelligi hisobga olinadi. Tenderda kamida ikkita qatnashchi mavjud bo'lishi, agar yo'nalishlar paketiga faqat bitta tashuvchi talabgor bo'lsa, tender o'tkazmasdan ushbu tashuvchiga yo'nalishda ishlash huquqini berishga haqlidir.

Tenderda qatnashish uchun buyurtmalar bo'lmagan taqdirda Departament tenderni takror tashkil etishi kerak, bunda yo'nalishlar paketiga yoki yo'nalishga talablarni qayta ko'rib chiqishga yo'l qo'yiladi.

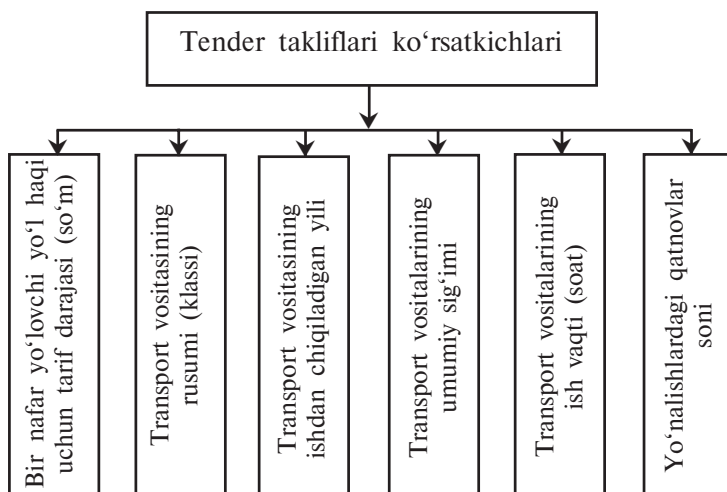
Tender hujjatlari paketi «Yo'nalishlarni joylashtirish uchun ochiq tenderlarni tashkil etish va o'tkazish to'g'risida»gi Nizomni hamda quyidagilarni o'z ichiga oladi (13-rasm):

13-rasm. Tender hujjatlari paketi.

Tender qatnashchisi uchun yo'riqnomada ochiq tenderda qatnashish uchun bajarilishi kerak bo'lgan ishlar tartibi bayon etiladi. Masalan, avtobuslarning harakatdagi tarkibi rusumi (turi) ga qarab tabaqalashtirilgan shkalasi va uni aniqlash usuli.

Yuqorida keltirilgan yo'riqnomaga asosida har bir tender qatnashchisi o'zining taklif etayotgan ko'rsatkichlarini hisoblab chiqadi. Tender takliflarida quyidagi ko'rsatkichlar ko'rsatilgan bo'lishi kerak (14-rasm).

14-rasm. Tender takliflari ko'rsatkichlari (namuna) quyidagi

ko‘rinishda bo‘ladi:

_____ -sonli _____ yo‘nalishiga

TENDER TAKLIFLARI

1. Tenderga qo‘yilgan yo‘nalishda 1 nafar yo‘lovchi uchun ishtirokchi tomonidan taklif etilgan tarif darajasi _____ so‘m _____ tiyin.
2. Harakatlanuvchi tarkibning rusumi, ishlab chiqarilgan yili, umumiy sig‘imi:

T/r	Harakatlanuvchi tarkib rusumi	Davlat raqam belgisi	Ishlab chiqarilgan yili	Umumiy sig‘imi
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				

Yuqorida ko‘rsatilgan avtotransport vositalarining barchasi texnik soz va litsenziya varaqalari bilan ta‘minlangan.

3. Avtotransport vositalari ish tartibining taklif etiladigan turi: ish boshlanish vaqti soat _____, tugash soat _____ da.

4. Yo‘nalishda taklif etiladigan jadval soni _____ ta.

5. Yo‘nalishda taklif etiladigan qatnovlar soni _____ ta.

6. Yo‘nalishdagi tig‘iz vaqt o‘rtasidagi qatnov oralig‘i, ko‘pi bilan _____ daqiqa.

7. Yo‘nalishdagi tig‘iz vaqtdagi qatnovlar oralig‘i _____ daqiqa.

Qo‘shimcha ma’lumotlar:

8. Avtomobillarni kundalik qatnov oldi texnik ko‘rikdan, haydovchilarni tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish.

9. Yong‘in xavfsizligi bo‘yicha ko‘rilgan choralar.

10. Kunlik naqd pul tushumini inkassatsiya qilish.

11. Qatnovlarni nosozlik punkti orqali ro‘yxatga olish.

Muhr o‘rni

(vakolatli vakilning imzosi)

Quyida «Rudomaksyo‘lovchiyuktrans» MCHJ tomonidan 75-yo‘nalish uchun ishlab chiqilgan tender takliflari misol sifatida keltirilgan.

75 – «Qo‘yiliq M 1 – Mahkam ota choyxonasi»

TENDER TAKLIFLARI

1. Tenderga qo‘yilgan yo‘nalishda 1 nafar yo‘lovchi uchun ishtirokchi tomonidan taklif etilgan tarif darajasi 700 so‘m 00 tiyin.
2. Harakatlanuvchi tarkibning rusumi, ishlab chiqarilgan yil, umumiy sig‘imi:

T/r	Harakatlanuvchi tarkib	Davlat raqami belgisi	Ishlab chiqarilgan yili	Umumiy sig‘imi
1.	«GAZEL»	11 N 8266	2008	15
2.	«GAZEL»	30 S 2996	2006	15
3.	«GAZEL»	30 N 0119	2005	15
4.	«GAZEL»	30 I 3877	2004	15
5.	«GAZEL»	30 F 0241	2003	15
6.	«GAZEL»	10 Y 3096	2001	15
7.	«GAZEL»	10 Z 8071	2001	15

Yuqorida ko‘rsatilgan avtotransport vositalarining barchasi texnik soz va litsenziya varaqalari bilan ta‘minlangan.

3. Avtotransport vositalari ish tartibining taklif etiladigan turi:

- ish boshlanish vaqti soat 6³⁰, tugashi soat 19⁰⁰da.
4. Yo'nalishda taklif etiladigan jadval soni 5 ta.
 5. Yo'nalishda taklif etiladigan qatnovlari soni 60 ta.
 6. Yo'nalishdagi tig'iz vaqt o'rtasidagi qatnovlar oralig'i, ko'pi bilan 17 daqiqa.
 7. Yo'nalishdagi tig'iz vaqtdagi qatnovlar oralig'i 8 daqiqa.

Qo'shimcha ma'lumotlar:

8. Avtomobillar ertalabki texnik, haydovchilar esa tibbiy ko'rikdan SOGET bilan 2006-yil 4-aprel kuni tuzilgan shartnomaga asosan ijaraga olingan Toshkent shahar, Mirobod tumani, U. Olimbekov ko'chasi, 40-manzilda joylashgan hududdan «RUDOMAKSYO'LOVCHIYUKTRANS» MCHJ nazoratchi-mexanik va hamshira-narkologlar tomonidan o'tkaziladi.

Texnik ko'rikdan o'tkazishga avtoullovlar hududga kirib-chiqishi uchun xandaqlar qilingan, nazorat punkti talabga asosan jihozlangan. Tibbiy ko'rikdan o'tish xonasi ham talabga asosan jihozlangan, hamshira-narkologlar Toshkent shahar narkologiya bosh boshqarmasi tomonidan tashkil etilgan maxsus kurslarni tugatganliklari to'g'risida maxsus sertifikatga ega.
9. Avtotransport vositalari o't o'chirgich, tibbiyot qutichalari (kerakli dori-darmonlar) va avariya belgilari bilan jihozlangan. Barcha transport vositalari lotin imlosida yozilgan peshtaxta bilan ta'minlangan. Haydovchilar orasida texnika xavfsizligi va yong'inga qarshi yo'riqnomalar o'tkazilgan.
10. Naqd pullarni qabul qilish va inkassatsiyaga topshirish bo'yicha 2006-yil 28-aprel kuni 25-sonli buyruq chiqarilgan. Toshkent shahar inkassatsiya boshqarmasi bilan naqd pullarni inkassatsiya qilish bo'yicha 2006-yil 6-iyun kuni shartnoma tuzilgan.
11. Yo'nalishda ishlaydigan transport vositalari «Qo'yiliq M 1» avtoshoxobchalaridagi nozimlik punktidan ro'yxatdan o'tishi ta'minlanadi.
12. Yo'nalishdagi bir kunlik tushum — 200.000 so'm.

Muhr o'rni

(vakolatli vakilning imzosi)

Tender g'olibini tanlash uchun Toshkent shahar hokimligi,

O‘zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligi, «Toshshahar-transxizmat» uyushmasi, O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi, Ichki ishlar vazirligi, Adliya vazirligi, Davlat soliq qo‘mitasi, Monopoliyadan chiqarish, raqobat va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash davlat qo‘mitasi hamda Savdo-sanoat palatasining Toshkent shahri bo‘linmalari mas’ul xodimlari kiritiladigan tender komissiyasi tuziladi. Tender komissiyasiga Departament boshlig‘i boshchilik qiladi. G‘olib oddiy ko‘pchilik ovoz bilan qabul qilinadi. Agar tender qatnashchisi tenderga noto‘g‘ri ma’lumotlar berganligi aniqlansa, u tenderda qatnashishdan chetlatiladi.

Tender takliflarini qabul qilish tender o‘tkaziladigan kundan bir kun oldin to‘xtatiladi.

Tender g‘olibi tender takliflarida ko‘rsatilgan bir nafar yo‘lovchiga yo‘l haqi uchun tarif darajasi, avtotransport vositasining rusumi (klassi), ishlab chiqarilgan yili, transport vositasining sig‘imi, ish vaqti, harakat intervali, qatnovlar soniga qarab tabaqalashtirilgan ballar bo‘yicha aniqlanadi (ilovalarga qarang).

*Nizomga
2-ILOVA*

**Avtobuslarning harakatdagi tarkibi rusumi (turi) va uning
foydalanish yo‘llari uchun ballarning**

TABAQALASHTIRILGAN SHKALASI

Avtobuslar yo‘nalishlaridagi avtobusning rusumi (turi) uchun:

Rusumi (tipi)	Harakatdagi tarkib birligi uchun ballar soni
Mersedes-Benz (modifikatsiyasi)	10,0
Ikarus (modifikatsiyasi)	8,0
LAZ, LIAZ, DEU (modifikatsiyasi)	6,0
PAZ, Otayo‘l (modifikatsiyasi)	4,0
Xo‘nalishli taksi liniyalaridagi mikroavtobuslar va midibuslar	2,0

rusumi (turi) uchun:

Rusumi (tipi)	Harakatdagi tarkib birligi uchun ballar soni
23 kishidan ortiq odam sig'adigan midibuslar	10,0
18 kishidan 23 kishigacha odam sig'adigan midibuslar	8,0
15 kishidan 18 kishigacha odam sig'adigan mikroavtobuslar	6,0
12 kishidan 15 kishigacha odam sig'adigan mikroavtobuslar	4,0
8 kishidan 12 kishigacha odam sig'adigan mikroavtobuslar	2,0

4-raq. Tashuvchi tavsiya qilgan avtobuslar rusumlari bo'yicha aniqlangan ballar yo'nalishning texnik-foydalanish tavsifiga muvofiq jamlanadi va talab qilinadigan transport vositalarining rejadagi soniga bo'linadi.

Masalan, yo'nalishda 6 ta jadval (yoki LAZ rusumli 6 ta avtobus) nazarda tutiladi. Tashuvchi tomonidan 8 ta PAZ avtobusi taklif etiladi. Ballar soni = 8 avt. = 4,0 ball: 6 ta jadval = 5,33.

*Nizomga
3-ILOVA*

Tig'iz vaqtlarda harakatlanishning tavsiya etilayotgan oralig'i uchun ballarning

TABAQALASHTIRILGAN SHKALASI

Harakatlanish oralig'i (daqiq)	Beriladigan ball	Oshirish koeffitsiyenti	Eng yuqori ball
1. Texnik-foydalanish parametrlari bo'yicha talab qilinadigan oraliq	5,0	X	X
2. Tavsiya etilayotgan oraliq _____ daqika			
3. Oraliqni quyidagicha kamaytirganlik uchun:			
3 daqiqaga	5,0	1,05	5,25
6 daqiqaga	5,0	1,05	5,25

4-raq. Tig'iz vaqtlarda yo'nalishdagi harakatlanish oralig'i aylantirib chiqish

9 daqiqaga	5,0	1,15	5,75
12 daqiqaga	5,0	1,2	6,0
15 daqiqaga	5,0	1,5	7,5
15 daqiqadan ortiq	5,0	2,0	10,0

vaqtini ishlayotgan avtobuslar soniga taqsimlash yo'li bilan aniqlanadi.

1. Hisoblab chiqish uchun misol:

	Yo'nalishga qo'yilgan talablar	Tashuvchi taklif etayotgani
A) tig'iz vaqtlar (soat 10 dan 17 gacha)	7 soat	7 soat
B) avtobusning aylanib chiqishiga ketgan vaqt	1 soat	1 soat
D) ishlayotgan avtobuslar soni	4 ta	5 ta
E) oraliq (daqiqa)	15 daqiqa	12 daqiqa

Oraliqni 3 daqiqaga kamaytirganlik uchun 5,25 ballardan beriladi.

2. Harakatdagi tarkibdan foydalanish yo'llari:

Foydalanish yillari	Harakatdagi tarkib birligi uchun ballar soni
1—3 yil	10,0
3—5 yil	8,0
5—8 yil	6,0
8—10 yil	4,0
10 yildan ortiq	2,0

Izoh. Foydalanish yillariga ko'ra har bir transport vositasi bo'yicha aniqlangan ballar jamlanadi, so'ngra tashuvchi tomonidan tavsiya etilayotgan avtobuslar soniga taqsimlanadi.

Harakatdagi tarkibning umumiy sig'imi uchun (besh balli tizim):*

Harakatdagi tarkib rusumi	Pasport bo'yicha umumiy sig'im	Tuzatuvchi koeffitsiyent	1 ta harakatdagi tarkib uchun ballar soni
Hisoblab chiqish uchun misol:			
1. Texnik-foydalanish parametrlari darajasi bo'yicha bazaviy (talab qilinadigan) avtobus sifatida LAZ 695 avtobusi tavsiya qilinadi	62	1,0*	5,0
2. Tashuvchi tavsiya qilayotgan sig'imi:			
1-variant:	110	1,77*	8,85
2-variant:	57	0,8	3,0

*) Tuzatuvchi koeffitsiyent tavsiya etilayotgan sig'imni texnik-foydalanish parametrlari darajasi bo'yicha bazaviy avtobus sig'imiga (ushbu misolda LAZ 695 avtobusi sig'imiga) taqsimlash yo'li bilan aniqlanadi.

Agar tanlov natijalari bo'yicha bir nechta talabgor teng ball to'plagan bo'lsa, g'olib tender komissiyasi a'zolari tomonidan yashirin ovoz berish yo'li bilan aniqlanadi. Tender natijalari komissiya raisi tomonidan tasdiqlanadi va g'olibga Departament raisi yoki uning muovini tomonidan tasdiqlangan guvohnoma beriladi. Shundan so'ng, tender g'olibi bilan Departament, ya'ni buyurtmachi o'rtasida yo'nalishda transport xizmatini ko'rsatish uchun kontrakt tuziladi.

3.2. Tashuvchi bilan buyurtmachi o'rtasida transport xizmatini ko'rsatish yuzasidan kontraktlar tuzish

Tender g'olibi bilan Departament, ya'ni buyurtmachi o'rtasida yo'nalishda transport xizmatini ko'rsatish uchun kontrakt tuzishdan asosiy maqsad buyurtmachi bilan tashuvchi orasidagi majburiyatlarni, tomonlarning huquqlari, javobgarligi hamda boshqa kelgusida vujudga kelishi mumkin bo'lgan shartlarni oldindan aniqlab kelishib olishdir.

«Kontrakt» lotincha *contractus* so'zidan olingan bo'lib, shartnoma, kelishuv ma'nosini anglatadi.

Kontraktda uni tuzuvchi tomonlarning nomi, kontrakt predmeti va amal qilish muddati ko'rsatiladi.

G'olib bilan tuzilgan kontraktni imzolash muddati tender o'tkazilgandan keyin 10 ish kunidan oshmasligi kerak. Departament tender komissiyasining qarori asosida tender g'olibi bilan (4-ilova) kamida 3 yil va ko'pi bilan 5 yil muddatga yo'nalishlarda shahar transportida yo'lovchilar tashish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish yuzasidan kontrakt tuzadi. Kontrakt har bir yo'nalish uchun alohida-alohida tuziladi.

Yo'nalishda shahar transportida yo'lovchilar tashish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish yuzasidan tuziladigan kontrakt 9 ta moddadan iborat bo'ladi. Kontraktning 1-moddasida uning predmeti, ya'ni yo'nalishida yo'lovchilarni tashish huquqi qachondan boshlab kuchga kirishi, yo'nalishning texnik-foydalanish ko'rsatkichlari va unga qo'yilgan talablar ko'rsatiladi, yo'nalishda necha dona va qanday rusumdagi harakatlanuvchi tarkibdan foydalanishi hamda ularga qo'yilgan talablar bayon etiladi.

Kontraktning 2-moddasida tomonlarning majburiyatlari sanab o'tiladi.

Bunda tashuvchi tomonidan aholiga yuqori sifatli transport xizmatini ko'rsatish va kontrakt shartlarini to'liq bajarish uchun buyurtmachiga qanday majburiyatlar yuklanishi sanab o'tiladi. Masalan, yo'lovchilar tashishning asosiy shartlari, harakat yo'nalishidagi o'zgarishlar to'g'risida tashuvchini oldindan ogohlantirish, tashuvchiga dispetcherlik xizmatini ko'rsatish va hokazo.

Kontraktda tashuvchiga quyidagi majburiyatlar yuklatiladi: yo'lovchilarni sifatli tashishni va yuqori xizmat ko'rsatish madaniyatini, transport vositasini boshqarish huquqi yuzasidan tegishli toifaga, shuningdek, yo'lovchilar tashishda kamida 3 yil ish stajiga ega bo'lgan haydovchi kadrlar tanlashni ta'minlash; yo'nalishda yo'lovchilarni muntazam tashishni tashkil qilish va bajarish; belgilangan ish rejimiga rioya qilish; harakatdagi tarkibga o'z vaqtida texnik xizmat ko'rsatilishini, salon, harakatdagi tarkibni texnik ko'rikdan va haydovchilarni tibbiy ko'rikdan o'tkazishni ta'minlash va boshqalar.

Kontraktda yo'nalishdagi ish vaqtida haydovchilarga ushbu kontraktning nusxasiga, shaharda yo'lovchilar tashishni amalga oshirish huquqini beruvchi litsenziya kartochkasiga, yo'nalish hujjatlariga, yo'l va chipta-hisob varaqasiga, liniyaga chiqishdan

oldin yoʻl varaqalarida avtotransport vositasining texnik koʻrikdan va haydovchilarning tibbiy koʻrikdan oʻtganligi toʻgʻrisidagi Harakatlanish jadvaliga va yoʻnalish sxemasiga ega boʻlish; transportda tekin yoki imtiyozli yurish huquqidan foydalanuvchi yoʻlovchilarni toʻsquinliksiz tashish va hokazo.

«Tomonlarning huquqlari» deb nomlanuvchi kontrakting 3-moddasida tashuvchiga buyurtmachiga yoʻnalishni oʻzgartirish yoki yopish, transport vositalarining rejadagi sonini, jadvallarni, ish rejimini qayta koʻrib chiqish, yoʻlovchilar tashish tariflarini oʻzgartirish boʻyicha asoslangan takliflar kiritish, yoʻnalishning koʻcha-yoʻl tarmogʻi harakatlanish xavfsizligi yoki yoʻlovchilar tashish talablari va shartlariga javob bermaydigan uchastkalarida yoʻlovchilar tashishni bajarishni rad etish yoki toʻxtatish huquqlari berilganligi, buyurtmachiga esa ushbu kontrakt shartlarining bajarilishini nazorat qilish, nazorat natijalari asosida, aniq qoida buzilishlarini koʻrsatgan holda dalolatnomalar (maʼlumotnomalar) tuzish, tashuvchiga aniqlangan qoida buzilishlarini bartaraf etish vazifasini yuklovchi qarorlar chiqarish, bunday qoida buzilishlarini bartaraf etish muddatlarini belgilash kabi huquqlar berilganligi qayd qilinadi.

4-modda «Tomonlarning javobgarligi» deb nomlanadi va unda kontrakt shartlarining buzilganligi uchun tomonlarning barcha javobgarliklari sanab oʻtiladi.

5-moddada tashuvchining kontrakt shartlarini bajarayotganligi toʻgʻrisida hisobot berishi shartligi va hisobotning shakli koʻrsatiladi.

Kontraktning 6-moddasida uni bekor qilish tartibi sanab oʻtiladi.

Kontrakt shartlari, agar faoliyatning holatlari va shartlari obyekтив ravishda oʻzgarsa, tomonlardan birining taklifiga koʻra qayta koʻrib chiqilishi mumkinligi, muddati kabi masalalar kontraktning 7-moddasida bayon etiladi.

Kontraktning amal qilish muddati, unga ilova qilinayotgan hujjatlar kontraktning 8 va 9-moddalarida sanab oʻtiladi.

Kontrakt tomonlarning yuridik manzillari, rekvizitlarini koʻrsatish uni tuzuvchilarning imzolari hamda imzoni tasdiqlovchi tamgʻa bilan rasmiylashtiriladi va kuchga kirgan hisoblanadi:

Toshkent shahrida yoʻlovchilar tashish yoʻnalishlarini
joylashtirish uchun ochiq tenderlarni tashkil

(yo'nalishning nomi)
yo'nalishida shahar transportida yo'lovchilar tashish
bo'yicha xizmatlar ko'rsatish yuzasidan
NAMUNAVIY KONTRAKT

_____20__-yil « » Toshkent shahri

Tender komissiyasi qarori asosida Toshkent shahar hokimligi Yo'lovchi tashish transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti nomidan keyingi o'rinlarda «Buyurtmachi» deb ataladigan boshliq _____ bir tomondan va keyingi o'rinlarda «Tashuvchi» deb ataladigan korxona nomidan _____ rahbar ikkinchi tomondan ushbu kontraktni quyidagilar to'g'risida tuzdilar:

1-modda. Kontrakt predmeti

1.1. _____20__-yil « » dan boshlab «Buyurtmachi» «Tashuvchi»ga _____-son avtobus/mikroavtobus yo'nalishi bo'yicha ushbu kontraktga kelishilgan shartlarda yo'lovchilar tashishni tashkil etish va amalga oshirish mutlaq huquqini beradi (yo'nalishning texnik-foydalanish tavsifi va unga qo'yiladigan talablar 1-ilovada, yo'nalish sxemasi — 2-ilovada ko'rsatilgan).

1.2. _____Yo'nalishda yo'lovchilar tashish uchun «Tashuvchi» chap tomonli boshqaruvi hamda yo'lovchilar uchun o'ng tomonda joylashgan hamda yo'lovchilarni chiqarish va tushirish uchun qulaylikni ta'minlovchi eshiklari bo'lgan quyidagi _____ ta avtobus/mikroavtobusdan foydalanadi:

T/r	Avtobuslar/mikroavtobuslar rusumi	Davlat raqami	O'rindiqlar sig'imi	Umumiy sig'im
1.				
2.				
3 va h.k.	2-modda. Tomonlarning majburiyatlari			

2.1. «Buyurtmachi» quyidagilarga majbur:

«Tashuvchi»ni yo'lovchi tashishlarning asosiy shartlari, harakatlanish yo'nalishi va hokazolardagi o'zgarishlar to'g'risida oldindan (qoidaga ko'ra, ikki hafta oldin) xabardor qilish;

«Tashuvchi»ga transportda tekin yoki imtiyozli yurish huquqiga ega bo'lgan yo'lovchilar toifalari ro'yxatini taqdim etish;

shahar yo'nalishlarida yo'lovchi transportining bir maromdagi faoliyatini ta'minlash ishlarini muvofiqlashtirish;

«Tashuvchi»ga dispetcherlik xizmatlari ko'rsatish, 3-ilovaga muvofiq shakl bo'yicha nazorat-dispetcherlik hujjatlarini yuritish;

bir oy muddatda «Tashuvchi»dan harakatlanish oraliqlarini, avtobuslar, mikroavtobusning kattaligi va miqdorini, tariflarni o'zgartirish yo'li bilan tashishlar samaradorligini oshirish masalalari bo'yicha tushgan takliflarni ko'rib chiqish hamda unga asoslangan yozma javob berish;

yo'lovchi tashish transporti ishi yuzasidan shikoyatlarni ko'rib chiqish va aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha ta'sirchan chora-tadbirlar ko'rish;

transportda tekin yurish huquqidan foydalanuvchi yo'lovchilarni tashish bilan bog'liq daromadlar kamayishini qoplash, shuningdek, tariflarning cheklangan darajalari qo'llanilishi munosabati bilan ko'riladigan zararlarni qoplash masalasini vakolatli organlar bilan birgalikda hal etish;

transportda yurish kartochkalarini sotishdan tushgan daromadlarni, mulkchilik shakllaridan qat'i nazar, tashuvchilar o'rtasida qonunchilik talablariga muvofiq taqsimlash;

tashish jarayonini tashkil etishda, ko'cha-yo'l tarmoqlarining harakatlanish xavfsizligi talablariga javob beradigan zarur holatda bo'lishini ta'minlashda yordam ko'rsatish.

2.2. «Tashuvchi» quyidagilarga majbur:

yo'lovchilarni sifatli tashishni va yuqori xizmat ko'rsatish madaniyatini, transport vositasini boshqarish huquqi yuzasidan tegishli toifaga, shuningdek, yo'lovchilar tashishda kamida 3 yil ish stajiga ega bo'lgan haydovchi kadrlar tanlashni ta'minlash;

ushbu kontraktning butun amal qilish muddati mobaynida transport xizmati ko'rsatish uchun birkutilgan yo'nalishda yo'lovchilarni muntazam tashishni tashkil qilish va bajarish;

soat-daqiqadan soat-daqiqagacha belgilangan ish rejimiga rioya qilish;

harakatlanishning belgilangan jadvallariga muvofiq jadvalini va reyslarini ta'minlash (avtobuslar/mikroavtobuslarning ish jadvali shakli namunasi 4-ildovada berilgan);

bir martalik chiptalarni sotish yo'li bilan tushumlar yig'ishni va ularni kunduzgi va kechki vaqtlarda inkassatsiya qilishni ta'minlash;

yo'lovchilar tashishga 1 nafar yo'lovchi uchun so'm miqdoridagi tarifni qo'llash;

reyslar, yo'lovchilar soni, daromadlar yig'imi bajarilishi tahlili va hisobini, yo'l-transport hodisalari hisobini yuritish hamda yo'lovchilar tashish xavfsizligini ta'minlash tadbirlarining bajarilishini nazorat qilish;

harakatdagi tarkibga o'z vaqtida texnik xizmat ko'rsatilishini, salon, harakatdagi tarkibni texnik ko'rikdan va haydovchilarni tibbiy ko'rikdan o'tkazishni ta'minlash;

zarur shart-sharoitlarga (texnik diagnostika uchun asbob-uskunalar, ko'tarish moslamalari yoki ko'zdan kechirish xandaqlari, nazorat-o'lchash moslamalari, asfalt yoki beton qoplamali tekis gorizontall maydonchaga) va malakali mutaxassislariga ega bo'lgan tashkilotlarda; texnik xizmat ko'rsatish stansiyalarida; diagnostika stansiyalarida va davlat yo'l harakati xavfsizligi xizmati texnik nazorat postlarida yo'lovchi tashish transportini texnik ko'rikdan o'tkazishni o'z vaqtida tashkil etish;

yo'lovchilar tashish uchun belgilangan talablarga muvofiq bo'lgan harakatlanuvchi tarkibdan foydalanish;

har qaysi transport birligi salonida ko'rinarli joyda haydovchi (famiyasi, ismi, otasining ismi) to'g'risidagi ma'lumotlarni, Yo'lovchilar va bagaj tashish qoidalaridan ko'chirmani, markaziy dispetcherlik xizmati, «Tashuvchi» telefonlari raqamlarini, yo'l haqi tariflarini, transportda tekin va imtiyozli yurish huquqiga ega bo'lgan shaxslar ro'yxatini, yo'l-transport hodisasi ro'y bergan taqdirda avtobus salonida luklarni, oynalarni, eshiklarni shoshilinch ochish va oynalarni ko'chirish usullari to'g'risidagi ko'rgazmali ma'lumotlarni, o't o'chirish anjomlari va aptechkalarni joylashtirish, avariya vaqtidagi chiqish joylarini ko'rsatish;

«Buyurtmachi»ga dispetcherlik punkti orqali yo'nalishning ko'cha-yo'l tarmoqlarining harakatlanish yoki yo'lovchilar tashish xavfsizligi talablari va shartlariga javob bermaydigan uchastkalardagi mavjud to'siqlar to'g'risida o'z vaqtida xabar qilish.

2.3. Yo'nalishdagi ish vaqtida haydovchilar quyidagilarga majbur:

ushbu kontraktning nusxasiga, shaharda yo'lovchilar tashishni amalga oshirish huquqini beruvchi litsenziya kartochkasiga, yo'nalish hujjatlariga, yo'l va chipta-hisob varaqasiga, liniyaga chiqishdan oldin yo'l varaqalarida avtotransport vositasining texnik ko'rikdan va haydovchilarning tibbiy ko'rikdan o'tganligi to'g'risidagi Harakatlanish jadvaliga va yo'nalish sxemasiga ega bo'lish;

transportda tekin yoki imtiyozli yurish huquqidan foydalanuvchi yo'lovchilarni to'sqinliksiz tashish;

harakatlanish jadvaliga rioya qilish va «Buyurtmachi»ning liniya-dispetcherlik punktlarida, sotilgan chiptalar sonini ko'rsatgan holda, reyslar bo'yicha qaydlarni amalga oshirish;

yo'lovchilarga har bir to'xtash joyi va undan keyingi punkt nomini to'g'ri va aniq e'lon qilish, yo'nalish o'zgargan taqdirda esa — bu to'g'rida har bir bekatda e'lon ilish, yo'lovchilarga avtobus/mikroavtobus salonida xulq-atvor qoidalariga rioya qilish hamda yo'l va bagaj haqini o'z vaqtida to'lash zarurligi to'g'risida eslatish;

yo'lovchilarni faqat yo'nalishning to'xtash punktlarida transportga chiqarish va undan tushirish (to'xtash punktlarida transportga chiqarish va undan tushirish yo'lovchilar talabi bo'yicha amalga oshiriladigan yo'nalishli taksilardan tashqari);

salonda spirtli ichimliklar ichishga, chekishga, transport vositasi ishlayotgan vaqtda paydo bo'ladigan noxush hidlarning bo'lishiga yo'l qo'ymaslik;

transport vositasi tizimlarida va mexanizmlarida avtobus/mikroavtobuslardan keyingi foydalanish chog'ida harakatlanish xavfsizligiga xavf tug'diradigan texnik nosozliklar mavjud bo'lgan hollarda avtobus/mikroavtobusni to'xtatish, barcha eshiklarini ochish, zarurat bo'lganda esa avariya luklarini ham ochish, salondan yo'lovchilarni tushirish, ularni ushbu yo'nalishda qatnaydigan boshqa avtobus/mikroavtobusga aynan shu chiptalar bilan chiqarish;

«Buyurtmachi»ning hamda tekshirish va ko'rikdan o'tkazish uchun tegishli vakolatlari bo'lgan nazorat organlarining birinchi talabiga ko'ra transport vositasini ko'zdan kechirishga ruxsatnomasi bo'lgan shaxsga zarur ma'lumotlarni taqdim etish va yordam ko'rsatish;

yo'lovchilar uchun biron-bir noqulaylik tug'dirmasdan ularga yo'l chiptalari sotish;

Yo'l harakati qoidalariga, Avtomobil transportida yo'lovchilar va bagajni tashish qoidalariga hamda O'zbekiston Respublikasida

avtobuslarda yo'lovchilar tashish xavfsizligini ta'minlashga doir talablarga rioya qilish.

2.4. Ko'rsatilgan dispetcherlik xizmatlari va shahar yo'lovchi tashish transporti infratuzilmasi obyektlari (avtostansiyalar, to'xtash punktlari)dan foydalanganligi uchun «Tashuvchi» har oyda _____so'm miqdorida haq to'laydi. Pul mablag'lari «Buyurtmachi»ning hisob raqamiga hisobot oyidan keyingi oyning 5-kunidan kechikmay o'tkaziladi.

3-modda. Tomonlarning huquqlari

3.1. «Tashuvchi» quyidagi huquqlarga ega:

«Buyurtmachi»ga yo'nalishni o'zgartirish yoki yopish, transport vositalarining rejadagi sonini, jadvallarni, ish rejimini qayta ko'rib chiqish, yo'lovchilar tashish tariflarini o'zgartirish bo'yicha asoslangan takliflar kiritish;

yo'nalishning ko'cha-yo'l tarmog'i harakatlanish xavfsizligi yoki yo'lovchilar tashish talablari va shartlariga javob bermaydigan uchastkalarida yo'lovchilar tashishni bajarishni rad etish yoki to'xtatish;

«Buyurtmachi» bilan kelishuv bo'yicha avtotransport vositasini, tegishli litsenziya kartochkasi bilan ta'minlagan holda, aynan shunday avtomobil bilan almashtirish;

belgilangan tartibga muvofiq yo'l kartochkalarini sotishdan daromad olish va transportda tekin yoki imtiyozli yurish huquqidan foydalanuvchi yo'lovchilarni tashish munosabati bilan yo'qotilgan daromadlar uchun kompensatsiya olish;

tashish jarayonini tashkil etish bo'yicha zarur shart-sharoitlar ta'minlanishini talab qilish.

3.2. «Tashuvchi» yo'nalishga xizmat ko'rsatishni uchinchi shaxsga berish huquqiga ega emas.

3.3. «Buyurtmachi» quyidagi huquqlarga ega:

yo'nalishlarga xizmat ko'rsatish huquqlarini xizmat ko'rsatish huquqini yo'qotgan bitta tashuvchidan tender asosida belgilanadigan boshqa tashuvchiga berish o'rtasidagi davrda ko'rsatib o'tilgan yo'nalishlarga (tendersiz) to'liq yoxud qisman xizmat ko'rsatish huquqini boshqa tashuvchilarga vaqtinchalik berish;

ushbu kontrakt shartlarining bajarilishini nazorat qilish, nazorat natijalari asosida, aniq qoida buzilishlarini ko'rsatgan holda

dalolatnomalar (ma'lumotnomalar) tuzish, «Tashuvchi»ga aniqlangan qoida buzilishlarini bartaraf etish vazifasini yuklovchi qarorlar chiqarish, bunday qoida buzilishlarini bartaraf etish muddatlarini belgilash;

davlat tegishli organlariga transport vositalaridan foydalanish qoidalari buzilishida aybdor bo'lgan «Tashuvchi»ni qonunchilikda nazarda tutilgan javobgarlikka tortish to'g'risida takliflar kiritish.

4-modda. Tomonlarning javobgarligi

4.1. «Buyurtmachi» «Tashuvchi»ni yo'nalishlarda ishlash uchun zarur sharoitlar bilan ta'minlash, ko'cha-yo'l tarmog'ining holati tufayli yo'nalishlarda tashuvlarning to'xtatilishi yoki cheklanishi sabablarini bartaraf etish yuzasidan o'z vaqtida chora-tadbirlar ko'rilmaganligi, ko'chalarning «Tashuvchi» bilan oldindan kelishilmasdan to'silganligi uchun ko'rilgan zarar miqdorida javob beradi.

4.2. «Tashuvchi» tomonidan ushbu tender kontrakti shartlarining buzilishi holatlari yuzasidan «Buyurtmachi» ko'rilgan moddiy va ma'naviy zararni qoplash to'g'risida sud organlariga da'vo bilan murojaat qilishi mumkin.

5-modda. Tashuvchining hisobot berishi

5. «Tashuvchi» har oyda «Buyurtmachi»ga ushbu kontraktga 5-ilovaga muvofiq shakl bo'yicha yo'nalishlardagi ishlar to'g'risida hisobot taqdim etishi shart.

6-modda. Kontraktni bekor qilish tartibi

6.1. Agar tomonlardan biri kontrakt shartlarini buzsa va ikkinchi tomon ularni bartaraf etishning muddatini belgilasa, biroq ushbu muddat o'tgandan keyin kontraktni buzgan tomonning majburiyatlari bajarilmagan bo'lsa, kontrakt bir tomonlama tartibda muddatidan oldin bekor qilinadi.

6.2. Kontraktning amal qilish muddati tugaganda yoki kontrakt muddatidan oldin bekor qilinganda «Tashuvchi» yo'nalishni o'z avtotransport vositalaridan mazkur yo'nalishda ishlash huquqini yutgan boshqa tashuvchiga kontrakt beriladigan kundan kechikmay bo'shatishi shart.

6.3. Tomonlar kontraktning bekor qilinishi sanasi yoki uning

amal qilish muddati tugaganligi to'g'risida kamida 10 kalendar kun oldin yozma ravishda bir-birini xabardor qilishlari shart.

7-modda. Boshqa shartlar

7.1. Kontrakt shartlari, agar faoliyatning holatlari va shartlari obyektiv ravishda o'zgarsa, tomonlardan birining taklifiga ko'ra qayta ko'rib chiqilishi mumkin. Taklif etilayotgan o'zgartirishlar to'g'risidagi qarorni tomonlar yozma bildirishnoma olingan kundan boshlab ikki hafta mobaynida qabul qilishadi.

7.2. «Tashuvchi» tomonidan kontrakt shartlariga butun muddat mobaynida amal qilingan taqdirda, uning muddati uzaytiriladi, lekin ko'pi bilan uch yilga uzaytiriladi.

7.3. Favqulodda holatlar (zilzilalar, suv toshqinlari, yong'inlar, epidemiyalar va boshqa tabiiy ofatlar) paydo bo'lganda hamda tomonlardan istalgan birining ushbu kontrakt bo'yicha majburiyatlarni to'liq yoki qisman bajarish imkoniyati bo'lmaganda, ularni bajarish muddati bunday holatlar davom etadigan muddatga teng vaqtga uzaytiriladi va bu muddatda tomonlar kontrakt majburiyatlari bo'yicha javobgarlikdan ozod qilinadi.

7.4. Agar favqulodda holatlar 60 kundan ko'proq davom etsa, u holda tomonlardan har biri ushbu kontrakt bo'yicha majburiyatlarni bundan keyin bajarishdan voz kechish huquqiga ega bo'ladi hamda bu holda ko'rilishi mumkin bo'lgan zararlarni boshqa tomon hisobiga qoplash huquqiga ega bo'lmaydi.

7.5. Ushbu kontraktdan yoki u bilan bog'liq holda kelib chiqadigan tomonlar o'rtasidagi barcha nizo va kelishmovchiliklar muzokaralar yo'li bilan hal qilinadi.

Agar tomonlar muzokaralar yo'li bilan kelishuvga erishmasa, u holda nizo va kelishmovchiliklar sud tartibida hal etiladi.

8-modda. Kontraktning amal qilish muddati

8.1. Ushbu kontrakt tomonlar uni imzolagan vaqtdan boshlab kuchga kiradi va _____ mobaynida amal qiladi.

8.2. Ushbu kontrakt bir xil yuridik kuchga ega bo'lgan 2 nusxada, tomonlardan har biri uchun bir nusxadan tuziladi.

9-modda. Kontraktga ilova qilinayotgan hujjatlar

9. Quyidagilar kontraktning uzviy qismi hisoblanadi:
yoʻnalishning texnik-foydalanish tavsifi va unga qoʻyiladigan talablar (1-ilova);
yoʻnalish sxemasi (2-ilova);
son yoʻnalishdagi ishlar ustidan har kungi dispetcherlik nazorati shakli (3-ilova);
son yoʻnalish boʻyicha avtobus/mikroavtobuslarning ish jadvali (4-ilova);
ishlar toʻgʻrisidagi hisobot shakli (5-ilova).

Tomonlarning yuridik manzillari, rekvizitlari va imzolari:

«Tashuvchi»

«Buyurtmachi»

Yuridik maslahatchi:

Namunaviy kontraktga 1-ILOVA

YO'NALISHNING TEXNIK-FOYDALANISH TAVSIFI VA UNGA QO'YILADIGAN TALABLAR

T/r	Nomi	Birlik	Soni
1.	Yo'nalishning umumiy uzunligi: To'g'ri yo'nalishda Qaytishdagi yo'nalishda	km. km. km.	
2.	Bekatlarning umumiy soni: To'g'ri yo'nalishda Qaytishdagi yo'nalishda		
3.	Aylanishga ketadigan vaqt	daqiqa	
4.	Jadvallar soni: ish kunlarida dam olish kunlarida	ta ta ta	
5.	Tig'iz soatlardagi harakatlanish oralig'i	daqiqa	
6.	Tig'iz vaqt o'rtasidagi harakatlanish oralig'i	daqiqa	
7.	Yo'nalishdagi ishning boshlanishi	soat/daq.	
8.	Yo'nalishdagi ishning tugashi	soat/daq.	
9.	Yo'nalishdagi ish rejimi	haftada kunlar	
10.	Sig'imi: o'tirish joylari tik turish joylari	joylar joylar	
11.	1 yo'lovchi uchun yurish tarifi	so'm	

«TASDIQLAYMAN»

Toshkent shahar hokimligi yo'lovchi

transportining barcha turlari
harakatini litsenziyalash va muvofiq-
lashtirish Departamenti boshlig'i,
Komissiya raisi

_____ Y. Orifjonov
«__» _____ 2010-yil

75 y.t. YO'NALISHLI TAKSI QATNOV YO'NALISHI TAVSIFI

Qatnov yo'nalishi nomi:

Qatnov turi:

75-«Qo'shqo'rg'on mahallasi—Qo'yliq ASHB 1»
(Avtobus, yo'nalishli taksi, tezyurar, sayyonalar uchun qatnovchi)
yo'nalishli taksi yo'nalishi

Harakat yo'lga qo'yilgan sana:

(Kun, oy, yil)
_____ 2003-yil noyabr

Qatnash mavsumiyligi:

(Yil bo'yi, yozgi mavsumda, dam olish yoki bayram
kunlarida, ertalab va kechqurun)
_____ yil bo'yi

Qatnov yo'li masofasi: to'g'ri yo'nalishda

qaytishdagi yo'nalishda

8,9 km,

Yo'l kira haqi:

6,5 km.

Qatnov masofasi yoki yo'nalish o'zgarishligi haqidagi ma'lumotlar:

Qatnov jadvali bo'yicha avtoullovlar soni:

Qatnovdagi harakat tarkibi rusumi: «GAZEL» rusumli yengil avtoullov-
lardan foydalaniladi. _____ 5

Qatnov davomida xizmat ko'rsatuvchi nozimlik punktlari, so'nggi va
oraliq bekatlar:

Qo'shqo'rg'on mahallasi, Mahkam ota choyxonasi, Davrtrans, Qo'yliq-
7, Qo'yliq 4—5, Qo'yliq deh. bozori, Qo'yliq M 2 ASHB.

Xizmat ko'rsatuvchi avtokorxona:

Hujjatni tayyorladi:

«Rudomaksyo'lovchiyuktrans» MCHJ
(imzo, F.I.O. va lavozimi)
rahbar o'rinbosari K. Nasriddinoy
«QO'SHQO'RG'ON MAHALLASI—QO'YLIQ M1» 75-SONLI

YO'NALISH TAKSISI QATNOV YO'LI CHIZMASI

Tasdiqlayman:

Departament boshlig'i

_____ Y. Orifjonov

«Kelishilgan»

Toshavtobustrans AK –

Departament muvofiqlashtirish

bo'limi – Toshkent shahar YHXB

«Rudomaksyo'lovchiyuktrans» MCHJ

YHXB shartlari:

1. Avtobuslarning texnik holati yo'llarda harakatlanish qoidalari, texnik ta'sarruf etish qoidalari va ishlab chiqargan zavod yo'riqnomasi talablariga javob berishi lozim.

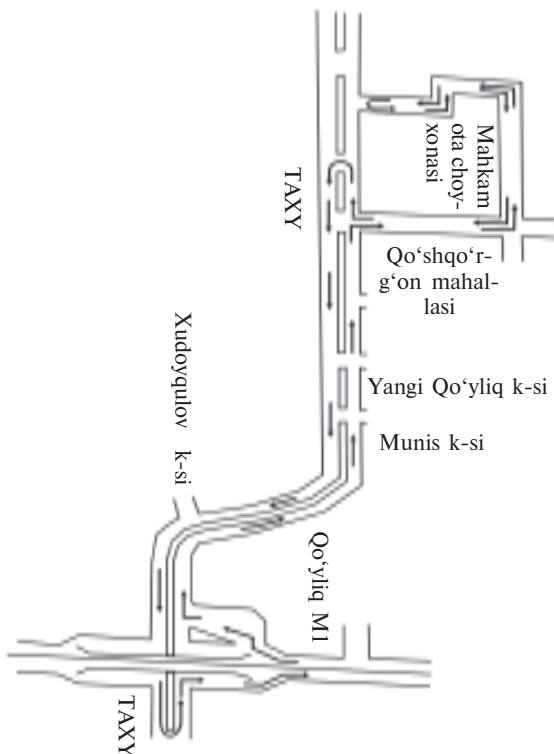
2. Tezlik sur'ati 50 km/soatdan oshmasin.

3. Yo'llarda harakatlanish qoidalari talablariga qat'iy rioya qilinsin.

4. Yo'nalish chizmasi litsenziya varaqasiz haqiqiy emas.

5. Yo'nalish chizmasi Departament muhrisiz haqiqiy emas.

6. Oraliq bekatlarda yo'lovchilar olish va tushirish uchun 1 (bir) daqiqadan ortiq turish qat'iy tanqiqlanadi.

Kontraktning keyingi ilovalarini to'ldirish uchun avval avtomobillarning harakat jadvali ishlab chiqiladi. Harakat jadvali asosida tig'iz soatlardagi harakat intervali, har bir avtomobilning harakat jadvali hamda haydovchilarning oylik ish jadvali ishlab chiqiladi.

3.3. Yo'lovchi tashuvchi korxonalar faoliyatini

«TASDIQLAYMAN»

Toshkent shahar hokimligi yo'lovchi transportining barcha turlari harakatini
litsenziyalash va muvofiqlashtirish Departamenti boshlig'i, Komissiya raisi
Y. Orifjonov _____ 2008-yil.
«_» _____

AVTOULOVLAR HARAKAT JADVALI
№ 75^m y.t. «Qo'shqo'rg'on mahallasi — Qo'yliq ASHB 1»
Qatnov yo'li masofasi 18,9/6,5 km. Qatnovchi avtoulavlar soni 3 (Yakshanba)

Qo'shqo'rg'on mahallasi				Avtoulav- lar ishlash tartibi №	Qo'shqo'rg'on mahallasi				Avtoulav- lar ishlash tartibi №
Qo'shqo'rg'on mahallasi	Qo'yliq ASHB-1		Qo'shqo'rg'on mahallasi		Qo'shqo'rg'on mahallasi	Qo'yliq ASHB-1		Qo'shqo'rg'on mahallasi	
jo'natish vaqti	kelish vaqti	jo'natish vaqti	kelish vaqti		jo'natish vaqti	kelish vaqti	jo'natish vaqti	kelish vaqti	
7-00	7-41	7-46	8-02	1					
7-30	8-11	8-16	8-32	2					
8-00	8-41	8-46	9-02	3					
8-26	9-07	9-12	9-28	1					
8-52	9-33	9-38	9-54	2					
9-18	9-59	10-04	10-20	3					
9-44	10-25 n	10-55	11-11	1 nonushta					
10-10	10-51 n	11-25	11-41	2 nonushta					
10-36	11-77 n	11-55	12-11	3 nonushta					
11-21	12-02	12-10	12-26	1					
11-51	12-32	12-40	12-56	2					

davomi

Harakat jadvalining me'yor ko'rsatkichlari									
VAQT		Soat.min	TEZLIK	km/s		Qatnov boshlanadigan va tugallanadigan joy nomi	Sarflanadigan vaqt, minutda	Masofa, km.da	
Harakatdagi		0-40/0-15	O'rta tezlik		28,3/26,0				
Qatnovdagi		0-41/0-16	Qatnovdagi		27,6/24,4				
Borib-qaytishda		1-02	Ishlatish		24,6	Qo'shqo'rg'on mahallasi	41	18,9	
						Qo'yliq ASHB-1	16	6,5	
12-21	13-02	13-10	13-26	3					
12-51	13-32 t	14-32	14-48	1 tushlik					
13-21	14-02 t	15-02	15-18	2 tushlik					
13-51	14-32 t	15-32	15-48	3 tushlik					
15-00	15-41	15-46	16-02	1					
15-30	16-11	16-16	16-32	2					
16-00	16-41	16-46	17-02	3					
16-28	17-09	17-14	17-30	1					
16-54	17-35	17-40	17-56	2					
17-20	18-01	18-06	18-22	3					
17-46	18-27	18-32	18-48	1					
18-12	18-53	18-58	19-14	2					
18-38	19-19	19-24	19-40	3					

Harakat jadvalini tuzdi _____ direktor o'rinbosari K. Nasriddinov
(imzo, F.I.O. va lavozimi)

Har kungi ishlarning dispetcherlik nazorati shakli

(____-son yoʻnalishdagi tashuvchining nomi)

200____-yil «____» _____ sh.

T/r	Haydovchi va konduktorning F.I.O.	Avtobus yoʻnalishli taksining rusumi va davlat raqami	Yoʻl varaqasi-ning t/r	Joʻnash vaqti		Yetib kelish vaqti		Sotilgan chiptalar	
				jadval boʻyicha	amalda	jadval boʻyicha	amalda	soni	soʻmik

* Izoh. Transport vositasi texnik nosozligi yoki shikastlanishi natijasida yoʻnalishdan muddatidan oldin qaytgan taqdirda roʻy bergan shikastlanish vaqti va sababi koʻrsatilishi zarur.

(Dispetcherning F.I.O.)

(imzo)

«TASDIQLAYMAN»

Toshkent shahar hokimligi Yo‘lovchi tashish transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti boshlig‘i

200__-yil «__» _____-son yo‘nalish bo‘yicha avtobuslar/mikroavtobuslarning
200__-yil _____ uchun ish jadvali

T/r	Haydovchining F.I.O.	Transport rusumi	Davlat t/r	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
1.																																	
2.																																	
3.																																	
4.																																	

☐ — ish kuni

☐ — 1 — smena

☐ — ish kunlaridan tashqari

☐ — 2 — smena

(Tashuvchi rahbarning F.I.O.)

(imzo)

200 ____-yil ____ uchun ____ning ishi to'g'risida hisobot
(o y) (tashuvchining nomi)

T/r	Yo'nalishning t/r	Yo'nalishning nomi	Yo'nalish ochilgan sana	Yo'nalish nuvchi tarkib soni	Hara-katlanuvchi tarkib ruzumi	Jadvallar soni		Ish rejimi		Qatnov oraliqi (daqi.)	Reys vaqti (soat daqi.)	Reyslar soni		Tashilgan yo'lovchilar soni		Umumiy yurilgan yo'l (km)	Daromad	
						reja	amalda	boshlanishi	tugashi			reja	amalda	reja	amalda		reja	amalda
1.																		
2.																		
3.																		

(Tashuvchi rahbarining F.I.O.) _____ (imzo) _____

davlat tomonidan nazorat qilish va tekshirishlarni o'tkazish tartibi

Ma'lumki, agar biron-bir muassasaning yoki tashkilotning faoliyati davlat tomonidan nazorat etilmas ekan, bunda birinchi galda iste'molchilar zarar ko'radi. Bu yerda shuni ham unutmaslik kerakki, ko'pgina hollarda iste'molchilarning huquqini himoya qilish niqobi ostida huquqni himoya qiluvchi va nazorat qiluvchi organlar xodimlari tomonidan qonunchilik talablariga zid ravishda o'z xizmat vazifalarini suiiste'mol qilish, ayrim hollarda xo'jalik yurituvchi subyektlarning faoliyatidagi kamchiliklarni ro'kach qilib, tamagirlik qilish hollari ham qayd etilishi mumkin. Tabiiyki, bunday holatlar tadbirkorlik faoliyati erkinligi kafolatlarining buzilishiga, xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida ma'lum to'siqlarning yuzaga kelishiga sabab bo'ladi va oxir-oqibat tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishga bo'lgan qiziqishni yo'qqa chiqaradi.

Davlatning joylardagi hokimiyat va nazorat organlari xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini yanada rivojlantirishga yordam berishi bilan bir paytda ularning faoliyatiga behuda aralashmasliklari darkor.

O'tgan davr ichida MCHJ faoliyatini davlat tomonidan nazorat qilishni takomillashtirish uchun zarur bo'lgan huquqiy-me'yoriy baza yaratildi. Bunday hujjatlarning eng asosiylaridan biri O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 24-dekabrda qabul qilingan «Xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini davlat tomonidan nazorat qilish to'g'risida»gi Qonuni va O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirining 2001-yil 8-maydagi «Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tekshirishlar o'tkazish va tekshirishlarni ro'yxatga olish kitobini yuritish tartibi to'g'risida»gi 55 MX-son buyrug'i bilan tasdiqlangan Nizomdir.

Ushbu Qonun va Nizomda quyidagi asosiy tushunchalardan foydalanilgan va ularga quyidagicha ta'riflar berilgan:

— nazorat qiluvchi organlar (nazorat organlari) — xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini davlat tomonidan nazorat qilishga qonun hujjatlari bilan vakolat berilgan vazirliklar va idoralar;

— tekshirish — xo'jalik yurituvchi subyektlar tomonidan qonunlar hamda o'z faoliyatini tartibga soluvchi boshqa qonun hujjatlari qanday bajarilayotganligini nazorat qiluvchi va huquqni muhofaza qilish organlari tomonidan amalga oshiriladigan bir

martalik nazorat;

— kompleks tekshiruv — bir vaqtning o'zida ikki yoki undan ortiq nazorat organlari tomonidan amalga oshiriladigan tekshiruv;

— tekshirishlarni ro'yxatga olish kitobi — rasmiy hujjat hisoblangan, nazorat va huquqni muhofaza qilish organlari tomonidan o'tkazilgan xo'jalik yurituvchi subyekt faoliyatini tekshirishlar to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan tekshirishlarni hisobga olish maxsus kitobi;

— taftish-moliya va soliq masalalari bo'yicha qonun hujjatlariga rioya etilishi, soliq, davlat statistika organlariga hamda banklarga taqdim etiladigan hisobga olish va hisobot ishlarining to'g'riligi ustidan nazoratni amalga oshirish maqsadida xo'jalik yurituvchi subyektlarning buxgalterlik, moliya va boshqa hujjatlarini tekshirish;

— muqobil tekshiruv — operatsiyalar birligi tufayli o'zaro bog'liq bo'lgan va turli xo'jalik yurituvchi subyektlarga yoki bir xo'jalik yurituvchi subyektning turli bo'limlaridagi hujjatlarni taqqoslashdan iborat tekshiruv;

— nazorat tartibida tekshirish — xo'jalik yurituvchi subyektlarning ilgarigi tekshirishda ko'rsatilgan qoidabuzarliklarni bartaraf etish ustidan nazorat qiluvchi organlar amalga oshiradigan tekshirish.

Nazorat qiluvchi organlar tomonidan yuridik shaxs bo'lgan xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini rejali tekshirish, shu jumladan, taftish o'tkazish maxsus vakolatli organ yoki uning tegishli hududiy bo'linmasi tomonidan berilgan, xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini tekshirishni o'tkazishning muvofiqlashtiruvchi rejasidan ko'chirma yoki buyruq asosida va ko'pi bilan yiliga bir marta amalga oshirilishi mumkin. Agar xo'jalik yurituvchi subyekt faoliyati har yili ijobiy auditorlik xulosalarini olib borayotgan bo'lsa, u holda ularning nazorat organlari tomonidan rejali tekshiruv oxirgi tekshiruvdan ikki yildan kam bo'lmagan muddatda o'tkazilishi mumkin. Muqobil tekshiruvlarni o'tkazish faqatgina ularning tekshirilayotgan obyekt bilan o'zaro munosabatlari (jinoiy ish materiallari, ashyoviy dalillar) qismida yo'l qo'yiladi. Prokuratura, ichki ishlar va milliy xavfsizlik xizmati organlari tomonidan xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini tekshirish uchun qo'zg'atilgan jinoiy ish mavjudligi asos bo'ladi, shu bilan birga, bunday tekshirishlar ko'rsatilgan jinoiy ish bilan bog'liq faoliyatning qismi bilan cheklangan bo'lishi kerak.

Tekshirish muddati 30 kundan oshadigan bo'lsa, uni faqat maxsus vakolati bor organgina cho'za oladi. Xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini tekshirish rejali va rejadan tashqari tekshirishlarga bo'linadi. Rejadan tashqari tekshirishlar quyidagi holatlarda: hukumat qarori bilan, qonun hujjatlari buzilganligi to'g'risida ma'lumot tushganda hamda ba'zi bir tabiiy ofatlar kutilayotganida uning oldini olish uchun o'tkaziladi.

Tekshiruvda xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining bevosita tekshiruv (huquqni muhofaza qilish organlari tomonidan qo'zg'atilgan jinoiy ish doirasida o'tkaziladigan tekshiruvlardan tashqari) o'tkazilgan yildan avval kelgan faqat uch taqvim yili qamrab olinishi mumkin. Bunda avval tekshirilgan masalalar bo'yicha tekshiruv o'tkazish taqiqlanadi. Kengash yoki viloyat komissiyasining qarori yoxud huquqni muhofaza qilish organi tegishli mansabdor shaxsning qarorida ko'rsatilgan tekshiruv predmeti bilan bog'liq bo'lmagan materiallar va axborotlarni talab qilish taqiqlanadi.

Xo'jalik yurituvchi subyekt Kengash yoki viloyat komissiyalari ishchi organlaridan uning faoliyatini tekshirishga aloqador ma'lumotlarni olish huquqiga ega. Masalan, tekshirishning boshlanish sanasi, rejalashtirilgan tekshiruv turi, nazorat qiluvchi organ nomi va hokazolar.

Tekshirishlarni o'tkazish shartlari, tekshiriladigan xo'jalik yurituvchi subyektlar, tekshiruvchi organlar va mansabdor shaxslarning huquq va majburiyatlari hamda javobgarligi bilan bog'liq bo'lgan masalalar nizomda to'liq bayon etilgan.

Nizomga ko'ra, tekshirilayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlar tekshiruvchi organ vakillaridan o'z faoliyatining tekshirilishi to'g'risidagi axborotga oldindan ega bo'lishi, nazorat organlarining tekshiruvchi mansabdor shaxslaridan Kengash va viloyat komissiyalarining qarorini, qo'zg'atilgan jinoiy ish bilan bog'liq tekshiruv o'tkazish to'g'risidagi qarorni va tekshirish o'tkazish uchun asos bo'lib hisoblanuvchi boshqa hujjatlarni talab qilish, tekshiruvchining shaxsini tasdiqlovchi hujjatlar bilan tanishish, tekshirish o'tkazish uchun asosga ega bo'lmagan shaxslarning tekshirish o'tkazishiga yo'l qo'ymaslik, nazorat organlarining vakolatiga kirmaydigan masalalarga oid talablarni bajarmaslik va tekshiruv

predmetiga taalluqli bo'lmagan materiallar bilan ularni tanishtirmaslik, tekshiruvchi mansabdor shaxslardan tekshiruv tugaganidan so'ng 10 kun muddat ichida tekshirish natijalarini aks ettiruvchi hujjatlarning nusxasini olish, qonunda belgilangan tartibda tekshirish natijalari ustidan shikoyat qilish huquqiga egadirlar.

Xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini tekshirishning belgilangan tartibga rioya etilishi bo'yicha jinoiy javobgarlikkacha bo'lgan shaxsan javobgarlik tekshiruv organlarining rahbarlari va vakolatli shaxslar zimmasiga yuklatiladi.

Xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini davlat tomonidan nazorat qilish to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzishda aybdor bo'lgan shaxslar belgilangan tartibda javobgarlikka tortiladi.

ILOVA

QONUNI

«YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGI TO'G'RI SIDA»GI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNIGA O'ZGARTIRISH VA QO'SHIMCHALAR KIRITISH HAQIDA

Qonunchilik palatasi tomonidan
2012-yil 7-noyabrda qabul qilingan,
Senat tomonidan 2013-yil 28-martda ma'qullangan

1-modda. O'zbekiston Respublikasining 1999-yil 19-avgustda qabul qilingan «Yo'l harakati xavfsizligi to'g'risida»gi 818-I sonli Qonuniga (O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1999-yil, № 9, 215-modda; O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarining Axborotnomasi, 2006 yil, № 4, 157-modda; 2007-yil, № 4, 155-modda) o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilib, uning yangi tahriri tasdiqlansin (ilova qilinadi).

2-modda. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi: hukumat qarorlarini ushbu Qonunga muvofiqlashtirsin; davlat boshqaruvi organlari ushbu Qonunga zid bo'lgan o'z normativ-huquqiy hujjatlarini qayta ko'rib chiqishlari va bekor qilishlarini ta'minlasin.

3-modda. Ushbu Qonun rasmiy e'lon qilingan kundan e'tiboran kuchga kiradi.

**O'zbekiston Respublikasining
Prezidenti**

I.A. Karimov

Toshkent sh.,
2013-yil 10-aprel,
O'RQ-348-son.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING

QONUNI

YO‘L HARAKATI XAVFSIZLIGI TO‘G‘RISIDA (yangi tahriri)

1-modda. Ushbu Qonunning maqsadi va asosiy vazifalari

Ushbu Qonunning maqsadi yo‘l harakati xavfsizligi sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat.

Ushbu Qonunning asosiy vazifalari fuqarolar hayoti va sog‘lig‘i muhofaza etilishini, ularning huquqlari hamda qonuniy manfaat-lari, yuridik va jismoniy shaxslarning mulki, shuningdek, atrof-muhit himoya qilinishini ta‘minlashdan iboratdir.

2-modda. Yo‘l harakati xavfsizligi to‘g‘risidagi qonun hujjatlari

Yo‘l harakati xavfsizligi to‘g‘risidagi qonun hujjatlari ushbu Qonun va boshqa qonun hujjatlaridan iboratdir.

Agar O‘zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O‘zbekiston Respublikasining yo‘l harakati xavfsizligi to‘g‘risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar bel-gilangan bo‘lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo‘llaniladi.

3-modda. Asosiy tushunchalar

Ushbu Qonunda quyidagi asosiy tushunchalar qo‘llaniladi:

yo‘l — transport vositalarining harakatlanishi uchun qurilgan yoki moslashtirilgan va foydalaniladigan yer polosasi yoxud sun‘iy inshoot yuzasi. Yo‘l avtomobil yo‘llarini, shahar elektr transporti yo‘llarini va yo‘lkalarni o‘z ichiga oladi;

yo‘l harakati — odamlar va yuklarning transport vositalari yordamida yoki bunday vositalarsiz yo‘llar doirasida harakatla-nishi jarayonida yuzaga keluvchi munosabatlar majmuyi;

yo‘l harakati qatnashchisi — yo‘l harakati jarayonida trans-port vositasining haydovchisi, yo‘lovchisi yoki piyoda sifatida be-vosita ishtirok etayotgan shaxs;

yo‘l harakati xavfsizligi — yo‘l harakati qatnashchilarining yo‘l-transport hodisalari va ularning oqibatlaridan himoyalangan-lik darajasini aks ettiruvchi yo‘l harakati holati;

yo‘l-transport hodisasi — transport vositasining yo‘lda ha-

rakatlanishi jarayonida ro'y bergan, fuqarolarning halok bo'lishiga yoki sog'lig'iga zarar yetishiga, transport vositalari, inshootlar, yuklarning shikastlanishiga yoxud boshqa moddiy zarar yetishiga sabab bo'lgan hodisa;

yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash — yo'l-transport hodisalari yuzaga kelishi sabablarining oldini olishga, bunday hodisalar oqibatlarining og'irligini kamaytirishga qaratilgan faoliyat;

yo'l harakatini tashkil etish — yo'llarda harakatni boshqarish bo'yicha huquqiy, tashkiliy-texnikaviy tadbirlar va boshqaruv harakatlari majmuyi;

transport vositasi — odamlarni, yuklarni tashishga yoki maxsus ishlarni bajarishga mo'ljallangan qurilma;

transport vositasining egasi — transport vositasiga mulk huquqi yoki boshqa ashyoviy huquqlar asosida egalik qiluvchi yuridik yoki jismoniy shaxs.

4-modda. Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashning asosiy prinsiplari

Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashning asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

fuqarolar hayoti va sog'lig'i muhofazasining, ularning huquqlari va qonuniy manfaatlari, shuningdek, atrof-muhit himoyasining ustuvorligi;

yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha tadbirlarning ustuvorligi;

yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha faoliyatning tizimlilik.

5-modda. Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi davlat boshqaruvi

Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi davlat boshqaruvi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, mahalliy davlat hokimiyati organlari va maxsus vakolatli davlat organlari tomonidan amalga oshiriladi.

Yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi maxsus vakolatli davlat organlariga quyidagilar kiradi:

O'zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligi;

Avtomobil yo'llari qurish va foydalanish davlat aksiyadorlik

kompaniyasi;

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining Davlat yo'l harakati xavfsizligi xizmati.

6-modda. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi vakolatlari

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi:

yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha davlat dasturlarini tasdiqlaydi va ularning amalga oshirilishi ustidan nazorat olib boradi;

Yo'l harakati qoidalarini hamda yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash va yo'l harakatini tashkil etish masalalariga doir boshqa normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlaydi;

vazirliklar, davlat qo'mitalari, idoralar, mahalliy davlat hokimiyati organlarining yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash, shuningdek, ekologik xavfsizlik talablariga rioya etish sohasidagi faoliyatini muvofiqlashtiradi;

transport vositalari va yo'llarning texnik holatiga, yo'llarda va temiryo'llarni kesib o'tish joylarida yo'l harakati xavfsizligiga doir yagona talablarni belgilaydi;

transport vositalarining haydovchilarini (bundan buyon matnda haydovchilar deb yuritiladi) tayyorlashga, shuningdek, aholiga yo'llarda yurish-turish xavfsizligi qoidalarini o'rgatishga doir umumiy talablarni belgilaydi;

haydovchilarni, transport vositalarini, yo'l harakati qoidalarining buzilishini, yo'l-transport hodisalarini va boshqa ko'rsatkichlarni hisobga olishning yagona tizimini tasdiqlaydi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qonun hujjatlari muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

7-modda. Mahalliy davlat hokimiyati organlarining yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi vakolatlari

Mahalliy davlat hokimiyati organlari:

yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha davlat dasturlarini amalga oshiradi;

yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha hududiy dasturlarni tasdiqlaydi va ularning amalga oshirilishi ustidan nazorat olib boradi;

yo'l harakati xavfsizligi tibbiy jihatdan ta'minlanishini, shu-

ningdek, yo‘l-transport hodisalarida jabrlanganlarga tibbiy yordam ko‘rsatilishini tashkil etadi;

yo‘l-transport hodisalarining oldini olish, aholiga yo‘llarda yurish-turish xavfsizligi qoidalarini o‘rgatish, yo‘l harakati xavfsizligini targ‘ib qilish hamda ekologik xavfsizlik talablariga rioya etish bo‘yicha chora-tadbirlarni ko‘radi;

shaharlardagi, shaharchalar va qishloq aholi punktlaridagi ko‘chalarning, yo‘lkalarning hamda yo‘l harakatini tartibga solish vositalarining, shuningdek, shahar elektr transporti yo‘llarining jihozlanishi va soz holatda saqlanishini ta‘minlaydi.

Mahalliy davlat hokimiyati organlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

8-modda. O‘zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligining yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash sohasidagi vakolatlari

O‘zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligi:

yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash bo‘yicha davlat dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda ishtirok etadi;

avtomobillarda tashish xavfsizligi sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlarni va normativ hujjatlarni ishlab chiqadi;

avtomobil transportida yo‘l harakati xavfsizligi to‘g‘risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi.

O‘zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligi qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

9-modda. Avtomobil yo‘llari qurish va foydalanish davlat aksiyadorlik kompaniyasining yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash sohasidagi vakolatlari

Avtomobil yo‘llari qurish va foydalanish davlat aksiyadorlik kompaniyasi:

yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash bo‘yicha davlat dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda ishtirok etadi;

umumiy foydalanishdagi avtomobil yo‘llarini loyihalash, qurish, rekonstruksiya qilish, ta‘mirlash va saqlashda yo‘l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlarni ishlab chiqadi;

o‘ziga qarashli avtomobil yo‘llarida transport vositalarining

xavfsiz harakatlanishi uchun bu yo‘llarning soz holatda saqlanishini ta’minlaydi;

yo‘l harakati qatnashchilarini yo‘l qoplamasining holati, gidrometeorologik va boshqa sharoitlar to‘g‘risidagi zarur axborot bilan ta’minlaydi;

avtomobil yo‘llarida yo‘l harakatini tartibga solish vositalari, tezkor aloqa tizimi qurilishini va mazkur yo‘llarning ushbu vositalar va tizim bilan jihozlanishini amalga oshiradi hamda ularning saqlanishini ta’minlaydi;

avtomobil yo‘llarining harakatlanish uchun xavfli uchastkalarini aniqlaydi va bu uchastkalarda yo‘l harakatini tashkil etishni takomillashtirish bo‘yicha chora-tadbirlarni ko‘radi;

og‘ir vaznli, yirik gabaritli, xavfli va maxsus yuklarni tashuvchi transport vositalarining qatnov yo‘nalishlarini belgilashda ishtirok etadi, shuningdek, yo‘l servisi obyektlarini joylashtirishga rozilik beradi.

Avtomobil yo‘llari qurish va foydalanish davlat aksiyadorlik kompaniyasi qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

10-modda. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Davlat yo‘l harakati xavfsizligi xizmatining yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlash sohasidagi vakolatlari

O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining Davlat yo‘l harakati xavfsizligi xizmati:

yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha davlat dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda ishtirok etadi;

yo‘l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlarni ishlab chiqadi;

yo‘l harakati qatnashchilarining ushbu Qonunga, Yo‘l harakati qoidalariga hamda boshqa qonun hujjatlarining yo‘l harakati xavfsizligini ta’minlashga oid qismiga rioya etishi ustidan nazoratni amalga oshiradi;

og‘ir vaznli, yirik gabaritli, xavfli va maxsus yuklarni tashuvchi transport vositalarining qatnov yo‘nalishlarini belgilashda ishtirok etadi;

yo‘llarni, temiryo‘llarni kesib o‘tish joylarini, avtomobilga yoqilg‘i quyish shoxobchalarini, transport vositalarining konstruksiyalarini qurish, rekonstruksiya qilish loyihalariga rozilik beradi;

foydalanishdagi transport vositalarining texnik holati ustidan

nazoratni amalga oshiradi, transport vositalarining majburiy texnik ko'rigini o'tkazadi;

yo'llarning va temiryo'llarni kesib o'tish joylarining saqlanishi, ularning yo'l harakatini tartibga solish vositalari bilan jihozlanishi ustidan nazoratni amalga oshiradi;

yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlar talablariga muvofiq bo'lmagan yo'llardan va temiryo'llarni kesib o'tish joylaridan foydalanishni taqiqlaydi;

transport vositalarining, yo'l harakati qoidalari buzilishining hamda yo'l-transport hodisalarining hisobini va ro'yxatini yuritadi;

transport vositalarini boshqarish huquqini beruvchi guvohnomalar beradi;

qonun hujjatlariga muvofiq o'zining vakolat doirasiga kiritilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqadi.

O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligining Davlat yo'l harakati xavfsizligi xizmati qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

11-modda. Fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining va nodavlat notijorat tashkilotlarining yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha tadbirlarni amalga oshirishdagi ishtiroki

Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va nodavlat notijorat tashkilotlari:

mahalliy davlat hokimiyati organlariga, maxsus vakolatli davlat organlariga yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi tadbirlarni amalga oshirish hamda normativ-huquqiy hujjatlar va normativ hujjatlarni takomillashtirish yuzasidan takliflar kiritishga;

yo'l-transport hodisalarining oldini olish bo'yicha tadbirlarda ishtirok etishga;

davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari tomonidan yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi qarorlar ishlab chiqilishida qonun hujjatlarida belgilangan tartibda ishtirok etishga haqli.

12-modda. Transport vositalari egalarining yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash borasidagi majburiyatlari

Transport vositalarining egalari:

texnik jihatdan soz transport vositalaridan foydalanishi;

transport vositalarini tegishli malakaga ega bo'lgan va tibbiy

ko'rikdan o'tgan shaxslar boshqarishiga ijozat berishi;

o'z fuqarolik javobgarligini qonun hujjatlariga muvofiq majburiy sug'urta qilishi;

yo'l harakati xavfsizligi to'g'risidagi qonun hujjatlariga va ekologik xavfsizlik talablariga rioya etishi shart.

13-modda. Yo'llarni loyihalash, qurish, rekonstruksiya qilishga, ta'mirlash va saqlashga doir talablar

Yo'llarni loyihalash, qurish, rekonstruksiya qilish, ta'mirlash va saqlash yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlar talablariga muvofiq amalga oshirilishi kerak. Qurilgan va rekonstruksiya qilingan yo'llarning normativ hujjatlar talablariga muvofiqligi qonun hujjatlarida belgilangan tartibda tegishli organlar tomonidan aniqlanadi.

Loyihalash bosqichida yo'llarning yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlar talablariga muvofiqligi uchun javobgarlik loyihani bajaruvchining, qurish va rekonstruksiya qilish bosqichlarida esa ishlarni bajaruvchining zimmasiga yuklatiladi.

Yo'llarni ta'mirlash va saqlashda ularning holati yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlar talablariga muvofiqligini ta'minlash bo'yicha majburiyat yo'llar qaysi yuridik va jismoniy shaxslar tasarrufida bo'lsa, shu yuridik va jismoniy shaxslar zimmasiga yuklatiladi.

Tasarrufida yo'llar bo'lgan yuridik va jismoniy shaxslar o'z zimmasiga yuklatilgan majburiyatlarni bajarmaganligi oqibatida yo'l sharoitlari tufayli yo'l harakati qatnashchilariga va transport vositasiga yetkazilgan zararning o'rni qonun hujjatlarida belgilangan tartibda mazkur shaxslar tomonidan qoplanishi kerak.

14-modda. Yo'llarda servis obyektlarini qurish

Tasarrufida yo'llar bo'lgan yuridik va jismoniy shaxslar nazarda tutilgan servis obyektlarini loyihalash normalariga, qurilish rejalariga va ushbu obyektlarni joylashtirishning bosh sxemalariga muvofiq bu yo'llarda mazkur obyektlarni qurish chora-tadbirlarini ko'radi, yo'l harakati qatnashchilarining ehtiyojlarini qanoatlantirish va ularning xavfsizligini ta'minlash maqsadida servis obyektlarining ishini tashkil etadi, yo'l harakati qatnashchilariga bunday obyektlarning mavjudligi hamda eng yaqin sog'liqni

saqlash va aloqa muassasalarining joylashuvi haqida, shuningdek, yo'llarning tegishli uchastkalaridagi xavfsiz harakatlanish sharoitlari to'g'risida axborot beradi.

15-modda. Yo'llarda harakatlanishni cheklash yoki taqiqlash

Yo'llarda harakatlanishni cheklash yoki taqiqlashga qonun hujjatlarida belgilangan hollarda va tartibda yo'l qo'yiladi.

16-modda. Transport vositalariga, ular konstruksiyalarining tarkibiy qismlariga, ehtiyot qismlarga va anjomlarga doir talablar

Transport vositalari, ular konstruksiyalarining tarkibiy qismlari, ehtiyot qismlar va anjomlar yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlar talablariga muvofiq bo'lishi hamda qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollarda albatta sertifikatlashtirilishi kerak.

17-modda. Transport vositalarining texnik holatiga va uskunalariga doir talablar

Yo'l harakatida foydalaniladigan transport vositalarining texnik holati va uskunalari yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlar talablariga muvofiq bo'lishi kerak.

O'zbekiston Respublikasi hududida foydalanishda bo'lgan va belgilangan tartibda ro'yxatga olingan transport vositalari majburiy texnik ko'rikdan o'tkazilishi kerak.

Transport vositalarining majburiy texnik ko'rigini o'tkazish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

18-modda. Transport vositalariga texnik xizmat ko'rsatish va ularni ta'mirlashga oid talablar

Transport vositalariga texnik xizmat ko'rsatish va ularni ta'mirlash yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlar talablariga muvofiq bo'lishi kerak.

Transport vositalariga texnik xizmat ko'rsatish va ularni ta'mirlash bo'yicha ishlarni bajarayotgan hamda xizmatlar ko'rsatayotgan yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar

bu ishlarni (xizmatlarni) yo‘l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlar talablariga muvofiq amalga oshiradi.

19-modda. Transport vositalaridan foydalanishni taqiqlash

Yo‘l harakati xavfsizligiga tahdid soluvchi texnik nosozliklar mavjud bo‘lganda transport vositalaridan foydalanish taqiqlanadi.

Transport vositalarining texnik nosozliklari ro‘yxati va bunday nosozliklar mavjud bo‘lganda ulardan foydalanishni taqiqlaydigan shartlar Yo‘l harakati qoidalarida belgilanadi.

Transport vositalaridan foydalanishni taqiqlash O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Davlat yo‘l harakati xavfsizligi xizmatining bunga vakolatli mansabdor shaxslari tomonidan qonun hujjatlarida belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

20-modda. Faoliyati transport vositalaridan foydalanish bilan bog‘liq bo‘lgan yuridik shaxslarga qo‘yiladigan asosiy talablar

Faoliyati transport vositalaridan foydalanish bilan bog‘liq bo‘lgan yuridik shaxslar:

haydovchilarning ishini yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlovchi talablarga muvofiq tashkil etadi;

haydovchilarning qonun hujjatlarida belgilangan mehnat qilish va dam olish tartibiga rioya etadi;

haydovchilarning malakasini oshirish uchun zarur sharoitlar yaratadi;

yo‘l harakati xavfsizligiga tahdid soluvchi texnik nosozliklar mavjud bo‘lganda transport vositalaridan foydalanishga yo‘l qo‘ymaydi;

o‘ziga tegishli transport vositalari ishtirokida sodir bo‘lgan yo‘l-transport hodisalarining va yo‘l harakati qoidalari buzilishlarining sabablarini tahlil qiladi hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha chora-tadbirlarni ko‘radi;

sog‘liqni saqlash muassasalari xodimlarini jalb etgan holda haydovchilarning tibbiy ko‘riklarini, haydovchilarning yo‘l-transport hodisalarida jabrlanganlarga birinchi yordam ko‘rsatish bo‘yicha ko‘nikmalarini takomillashtirishga doir tadbirlarni tashkil etadi va o‘tkazadi;

fuqarolik javobgarligini sug‘urta qilish bo‘yicha qonun hujjat-

larida belgilangan majburiyatning bajarilishini ta'minlaydi;
transport vositalarining but saqlanishini ta'minlaydi.

Avtomobil transportida yoki yerusti shahar elektr transportida yo'lovchilar, bagaj va yuk tashish faoliyatini amalga oshirayotgan yuridik shaxslar yo'l harakati xavfsizligi to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq, tashishning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash maqsadida haydovchilarga nisbatan qo'shimcha talablar qo'yishi mumkin.

Yuridik shaxslar transport vositalarining soniga bog'liq holda yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha xizmatlarni tashkil etadi yoki lavozimlar joriy etadi. Yo'l harakati xavfsizligi xizmati xodimlarining sonini aniqlash normativlari qonun hujjatlarida belgilanadi.

Yuridik shaxslar tomonidan o'tkaziladigan yo'l harakati xavfsizligini ta'minlashga doir tadbirlarni moliyalashtirish ish beruvchining mablag'lari va qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan amalga oshiriladi.

21-modda. Faoliyati transport vositalaridan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan yuridik shaxslarning xodimlarini o'qitish, mazkur xodimlar malakasini oshirish, ularga yo'l-yo'riq ko'rsatish va ularning bilimlarini tekshirish

Faoliyati transport vositalaridan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan yuridik shaxslarning xodimlarini yo'l harakati xavfsizligi masalalari bo'yicha o'qitish, mazkur xodimlar malakasini oshirish, ularga yo'l-yo'riq ko'rsatish va ularning bilimlarini tekshirish ish beruvchi tomonidan o'z mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi.

Ish beruvchi haydovchilarga yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha: ishga qabul qilishda (dastlabki), reys oldidan (reys oldi), maxsus, mavsumiy va qo'shimcha (navbatdan tashqari) yo'l-yo'riqlar ko'rsatilishini ta'minlashi shart.

Faoliyati transport vositalaridan foydalanish bilan bog'liq bo'lgan yuridik shaxslarning yo'l harakati xavfsizligi xizmati xodimlari O'zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligi tomonidan tasdiqlangan maxsus dasturlar bo'yicha vaqt-vaqti bilan, uch yilda kamida bir marta o'z malakasini oshirib, malaka imtihoni topshirishi kerak.

22-modda. Mehnat shartnomasi bo'yicha ishlayotgan haydov-

chilarning huquqlari

Mehnat shartnomasi bo'yicha ishlayotgan haydovchilar quyidagi huquqlarga ega:

ish beruvchidan harakat yo'nalishi, tashiladigan yuk, o'z hayoti va sog'lig'iga nisbatan mavjud bo'lgan tahdid to'g'risida, shuningdek, tashishni amalga oshirish chog'ida zararli va (yoki) xavfli omillar ta'siridan o'zining himoya qilinishiga doir chora-tadbirlar haqida ishonchli axborot olish;

belgilangan talablarga muvofiq shaxsiy himoya vositalari, maxsus kiyim-bosh bilan ta'minlanish;

yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bo'yicha sharoitlarni yaxshilash bilan bog'liq bo'lgan masalalarni ko'rib chiqishda ishtirok etish;

o'z hayoti va sog'lig'iga tahdid soladigan vaziyat yuzaga keldanda bevosita rahbarni yoki ish beruvchining boshqa vakilini bu haqda xabardor qilgan holda tashishni bajarishni rad etish;

yo'l harakati xavfsizligi sohasida malakasini oshirish va kasbiy qayta tayyorgarlikdan o'tish;

mehnat vazifalarini bajarishi chog'ida o'z sog'lig'iga yetkazilgan zararining o'zni qoplanishi;

ish beruvchining yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi huquqqa xilof qarorlari va harakatlari (harakatsizligi) ustidan shikoyat qilish.

Mehnat shartnomasi bo'yicha ishlayotgan haydovchilar qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

23-modda. Yo'l harakati xavfsizligini tibbiy jihatdan ta'minlash

Yo'l harakati xavfsizligini tibbiy jihatdan ta'minlash haydovchilarni majburiy ravishda dastlabki va davriy tibbiy ko'riklardan, shu jumladan, reys oldidan tibbiy ko'riklardan o'tkazish, shuningdek, yo'l-transport hodisalarida jabrlangan shaxslarga tibbiy yordam ko'rsatish, yo'l harakati qatnashchilariga, ichki ishlar organlarining, boshqa ixtisoslashtirilgan bo'linmalarining mansabdor shaxslariga va aholiga yo'l-transport hodisalarida jabrlangan shaxslarga tibbiyot xodimlari yetib kelguniga qadar yordam ko'rsatish usullarini vaqt-vaqti bilan o'rgatish orqali amalga oshiriladi.

Yo'l-transport hodisalarida jabrlangan shaxslarga ko'rsatiladi-

gan tibbiy yordam yo‘l-transport hodisasi sodir bo‘lgan joyning o‘zida tibbiyot xodimlari yetib kelguniga qadar yordam ko‘rsatishdan, shuningdek yo‘l-transport hodisasi sodir bo‘lgan joyning o‘zida, davolash-profilaktika muassasasiga olib borilayotganda va davolash-profilaktika muassasasida malakali tibbiy yordam ko‘rsatishdan iborat.

Tibbiy ko‘riklarni o‘tkazish hamda yo‘l-transport hodisalarida jabrlangan shaxslarga tibbiy yordam ko‘rsatilishini tashkil etish tartibi, shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatish uchun transport vositasining salonida turishi shart bo‘lgan zarur tibbiy ashyolar ro‘yxati, shuningdek, transport vositalarini boshqarishni taqiqlovchi, tibbiy ko‘rsatmalarga zid holatlarning ro‘yxati O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi tomonidan belgilanadi.

24-modda. Yo‘l harakati xavfsizligini tashkil etish

Yo‘l harakati xavfsizligini tashkil etish qo‘llanilishi yo‘l harakati xavfsizligi sohasidagi normativ hujjatlarda belgilangan hamda yo‘l harakatini tashkil etish loyihalari va sxemalarida nazarda tutilgan tartibga solishning texnik vositalaridan hamda ularning konstruksiyalaridan kompleks foydalanish asosida amalga oshiriladi.

O‘zbekiston Respublikasining barcha hududlaridagi yo‘l harakatining yagona tartibi Yo‘l harakati qoidalarida belgilanadi. O‘zbekiston Respublikasi yo‘llarida transport vositalarining o‘ng tomonlama harakatlanishi belgilanadi.

Yo‘l harakatining tashkil etilishini yo‘llarning o‘tkazuvchanlik qobiliyatini oshirish yoki boshqa maqsadlar uchun yo‘l harakati xavfsizligi darajasini pasaytirish hisobiga o‘zgartirishga yo‘l qo‘yilmaydi.

25-modda. Yo‘l harakati xavfsizligi holatining asosiy ko‘rsatkichlarini shakllantirish, hisobini yuritish va ulardan foydalanish

Yo‘l harakati xavfsizligi holatining asosiy ko‘rsatkichlarini shakllantirish, hisobini yuritish va ulardan foydalanish tartibi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

26-modda. Yo‘l harakati qatnashchilarining huquq va maj-

buriyatlari

Yo'l harakati qatnashchilarining yo'llarda harakatlanishning xavfsiz sharoitlariga bo'lgan huquqlari davlat tomonidan kafo-latlanadi.

Yo'l harakati qatnashchilarining o'z huquqlarini amalga oshi-rishi yo'l harakati boshqa qatnashchilarining huquqlarini chek-lamasligi yoki buzmasligi kerak.

Yo'l harakati qatnashchilari quyidagi huquqlarga ega:

Yo'l harakati qoidalariga muvofiq yo'llarda erkin va monelihsiz harakatlanish;

qonun hujjatlarida nazarda tutilgan o'z huquqlarining chek-lanishi yoki buzilishi sabablari to'g'risida yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi maxsus vakolatli davlat organlarining man-sabdor shaxslaridan tushuntirishlar olish;

harakatlanishning xavfsiz sharoitlari to'g'risida, yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash bilan bog'liq mahsulotlar va xizmatlar-ning sifati haqida to'liq hamda ishonchli axborot olish;

yo'l-transport hodisalari sodir bo'lganda qonun hujjatlariga muvofiq zimmasiga bepul tibbiy yordam ko'rsatish, qutqaruv ishlari olib borish va boshqa shoshilinch yordam ko'rsatish maj-buriyati yuklatilgan tashkilotlar va mansabdor shaxslardan shun-day yordamlar olish;

yo'l-transport hodisasi oqibatida ular tan jarohati olgan, trans-port vositasi va yuk shikastlangan hollarda qonun hujjatlarida belgilangan tartibda zararning o'rni qoplanishi, shuningdek, ma'naviy ziyon uchun kompensatsiya olish;

maxsus vakolatli davlat organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlarining yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi qonunga xilof qarorlari, shuningdek, ular mansabdor shaxslari-ning qonunga xilof harakatlari (harakatsizligi) ustidan belgilan-gan tartibda shikoyat qilish;

yo'l belgilarini, chiziqlarini, svetoforlarni o'zgartirish va o'r-natish yuzasidan, yo'l qoplamasining holati haqidagi takliflar hamda yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash masalalariga doir boshqa takliflar bilan tegishli organlarga murojaat etish.

Yo'l harakati qatnashchilari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Yo'l harakati qatnashchilarining majburiyatlari quyidagilar-

dan iborat:

ushbu Qonun, Yo‘l harakati qoidalari talablariga va yo‘l harakati xavfsizligi to‘g‘risidagi boshqa qonun hujjatlari talablariga rioya etish;

yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlash sohasidagi maxsus va-kolatli davlat organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari man-sabdor shaxslarining qonuniy talablarini bajarish.

Yo‘l harakati qatnashchilarining zimmasida qonun hujjatla-riga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo‘lishi mumkin.

27-modda. Transport vositalarini boshqarish huquqi

Quyidagilarni:

mototsikllar, motorollerlarni va boshqa mototransport vosi-talarini boshqarish huquqi — o‘n olti yoshga to‘lgan shaxslarga beriladi;

ruxsat etilgan eng ko‘p og‘irligi 3500 kilogrammdan hamda o‘rindiqlar soni haydovchining o‘rindig‘idan tashqari sakkizta-dan oshmaydigan avtomobillarni boshqarish huquqi, taksi bun-dan mustasno — o‘n sakkiz yoshga to‘lgan shaxslarga beriladi;

ruxsat etilgan eng ko‘p og‘irligi 3500 kilogrammdan oshadi-gan yuk avtomobillarini boshqarish huquqi — o‘n sakkiz yoshga to‘lgan shaxslarga beriladi;

taksi tariqasida foydalaniladigan avtomobillarni, shuning-dek, yo‘lovchilar tashish uchun mo‘ljallangan va haydovchining o‘rindig‘idan tashqari sakkiztadan ortiq o‘rindig‘i bo‘lgan avtomo-billarni, tramvaylar va trolleybuslarni boshqarish huquqi — yi-girma bir yoshga to‘lgan shaxslarga beriladi;

transport vositalari sostavlarini boshqarish huquqi — ushbu qismning uchinchi, to‘rtinchi va beshinchi xatboshilarida ko‘rsa-tilgan transport vositalarini boshqarish huquqiga ega bo‘lgan shaxslarga transport vositalarini boshqarish staji o‘n ikki oydan kam bo‘lmagan taqdirda beriladi.

Transport vositalarini boshqarish huquqi tibbiy tekshiruvdan o‘tgan va malaka imtihonlarini topshirgan shaxslarga beriladigan, belgilangan namunadagi guvohnoma bilan tasdiqlanadi.

Malaka imtihonlarini topshirish va transport vositalarini bosh-qarish huquqini beruvchi guvohnomani berish tartibi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

O‘zbekiston Respublikasi hududida belgilangan talablarga

mos keladigan milliy va xalqaro haydovchilik guvohnomalari amal qiladi.

28-modda. Haydovchilarni tayyorlashga doir talablar

Transport vositalarini boshqarish huquqini olish uchun malka imtihonlarini topshirishga tegishli toifadagi haydovchilar tayyorlashning o'quv rejalari va dasturlarida nazarda tutilgan hajmda tegishli tayyorgarlikdan o'tgan shaxslar qo'yiladi.

Tegishli toifalardagi haydovchilarni tayyorlashning yagona dasturlari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan tartibda tasdiqlanadi.

29-modda. Transport vositalarini boshqarish huquqining bekor qilinishi

Transport vositalarini boshqarish huquqi quyidagi hollarda bekor qilinadi:

haydovchining sog'lig'i transport vositasini xavfsiz boshqarishga monelik qiladigan tarzda yomonlashganligi tibbiy xulosa bilan tasdiqlanganda;

haydovchi sodir etilgan huquqbuzarlik uchun transport vositasini boshqarish huquqidan mahrum etilganda. Transport vositalarini boshqarish huquqidan javobgarlik chorasi sifatida mahrum etishga sabab bo'ladigan huquqbuzarliklarning turlari qonun hujjatlarida belgilanadi. Transport vositalarini boshqarish huquqidan mahrum etish sud tomonidan qo'llaniladi.

30-modda. Nizolarni hal etish

Yo'l harakati xavfsizligi sohasidagi nizolar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda hal etiladi.

31-modda. Yo'l harakati xavfsizligi to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun javobgarlik

Yo'l harakati xavfsizligi to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlikda aybdor shaxslar belgilangan tartibda javobgar bo'ladi.

«XUSUSIY AVTOTRANSPORT VOSITALARIDA

**YO‘LOVCHILAR TASHISHNI TASHKIL ETISH»
FANI BO‘YICHA ORALIQ VA YAKUNIY
BAHOLASH UCHUN SAVOLLAR**

1. Mustaqillikka erishgunicha respublikada iqtisodiyotni boshqarish nimaga asoslangan edi? Misollar keltiring.
2. Demokratik jamiyat qurish uchun birinchi qadam qachon qo‘yilgan?
3. O‘zbekistonda iqtisodiy islohotlar nimadan boshlandi?
4. O‘zbekiston Respublikasining bozor iqtisodiyotiga o‘tishi I.A. Karimov tomonidan ishlab chiqilgan nechta muhim tamoyilga asoslangan?
5. Iqtisodiyotni mafkuradan to‘la holi qilish va uning siyosatidan ustun turmog‘i deganda nimalarni tushunasiz?
6. Bozor munosabatlariga o‘tish davrida qaysi organ bosh islohotchi vazifasini bajaradi?
7. Qonun ustuvorligi deganda nimani tushunasiz?
8. Nima uchun bozor munosabatlariga o‘tish davrida aholining kam ta‘minlangan qismini davlat ijtimoiy himoya qiladi?
9. Nima sababdan yangi iqtisodiy munosabatlarga o‘tish bosqichma-bosqich amalga oshirilishi kerak?
10. Avtomobil transporti sohasida monopoliyadan chiqarish islohotlari qaysi tamoyillarga muvofiq amalga oshirilmoqda?
11. Monopoliyaga qarshi kurash deganda nimani tushunasiz?
12. Avtomobil transporti sohasida monopoliyadan chiqarish qaysi hujjat asosida amalga oshirilmoqda?
13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2001-yil 4-iyun-

dagi 2871-sonli Farmoni qanday nomlangan?

14. O‘zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligiga qanday mas’uliyatlar yuklatilgan?

15. Raqobatni rivojlantirish, monopolistik faoliyatni cheklash hamda iste’molchilarning huquqlarini muhofaza qilish vazifalari qaysi tashkilotga yuklatilgan?

16. Avtomobil va daryo transportida yo‘lovchilar va yuk tashish xavfsizligini tashkil etish va ta’minlashga doir normativ-huquqiy hujjatlarni qaysi tashkilot ishlab chiqadi?

17. Qaysi qarorda O‘zbekiston Avtomobil va daryo transporti agentligining asosiy vazifalari belgilab berilgan?

18. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 262-sonli qarorida nimalar bayon etilgan?

19. Bugungi kunda «Toshshahartransxizmat» Uyushmasi tarkibida nechta avtobus va taksomotor saroylari faoliyat ko‘rsatmoqda?

20. «Toshkent shahar hokimligi yo‘lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti qaysi qaror asosida tashkil etildi?

21. Departamentning vazifalari nimalardan iborat?

22. Departamentga qanday vakolatlar berilgan?

23. Departament faoliyatini moliyalashtirish manbalarini sanab bering.

24. Departament o‘z faoliyatini qaysi hujjatlar asosida amalga oshiradi?

25. Departament o‘ziga yuklangan vazifalar va funksiyalarni bajarish uchun nimalarni nazorat etishi kerak?

26. Mulk o‘zi nima? U qanday turlarga bo‘linadi?

27. Respublika mulkiga nimalar kiradi?
28. Qaysi mol-mulklar xususiy mulk deb ataladi?
29. Tadbirkorlik faoliyati qaysi mol-mulk asosida tashkil etilishi mumkin?
30. Qanday shirkat to'liq shirkat deb ataladi?
31. Qo'shimcha mas'uliyatli jamiyat deganda qanday jamiyatlar tushuniladi?
32. Aksiyadorlik jamiyati (AJ) necha xil turda bo'ladi?
33. Yopiq turdagi AJ o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirib bering.
34. Aksiyalar necha turga bo'linadi?
35. Qanday aksiyalar nomi yozilgan aksiyalar deb ataladi?
36. Qanday aksiyalar oq aksiyalar deb ataladi?
37. Oq aksiyalar necha turga bo'linadi?
38. Barcha mulkchilik shaklidagi korxonalar o'zaro birlashsalar, qanday nomlanishi mumkin?
39. Qanday jamiyatlar mas'uliyati cheklangan jamiyatlar (MCHJ) deb ataladi?
40. MCHJlar qaysi usullar orqali tarkib topishi mumkin?
41. Ijara shartnomasida nimalar qayd qilinadi?
42. MCHJning Ustavi nima?
43. Raqobat deganda nimani tushunasiz?
44. Bugungi kunda raqobatning nechta modeli mavjud?

45. Mukammal (sof) raqobat qanday raqobat?
46. Monopolistik raqobat qanday raqobat?
47. Oligopoliya qanday raqobat?
48. Mukammal (sof) monopoliya qanday raqobat?
49. Narx bilan raqobatlashuv deganda nima tushuniladi?
50. Demping nimani anglatadi?
51. Narx bilan raqobatlashuv usullariga misollar keltiring.
52. «Narxsiz raqobat» deb qanday raqobatga aytiladi?
53. «Xizmat» deb nimaga aytiladi?
54. Bozorni o'rganishda uni qaysi belgilariga qarab segmentlarga ajratish mumkin?
55. Transport xizmati bozorini segmentlarga qaysi tartibda ajratish tavsiya etiladi?
56. Litsenziya so'zi qanday ma'noni anglatadi?
57. Faoliyatning litsenziyalanayotgan turi deganda nima tushuniladi?
58. Litsenziyalash deganda nima tushuniladi?
59. Litsenziya talablari va shartlari deganda nima tushuniladi?
60. Qaysi organlar litsenziyalashni amalga oshiruvchi maxsus vakolatli organlar hisoblanadi?
61. Kimlar litsenziya da'vogari hisoblanadi?
62. Qanday shartnoma litsenziya shartnomasi deyiladi?

63. Litsenziyalar necha turga bo‘linadi?
64. Namunaviy (oddiy) litsenziyalarga qanday litsenziyalar kiradi?
65. Yakka tartibdagi litsenziyalar kimlarga beriladi?
66. Litsenziyalarni berish tartibi va shartlari qaysi organ tomonidan belgilanadi?
67. Toshkent shahrida litsenziyalar qaysi organ tomonidan beriladi?
68. Qaysi korxona va muassasalardan faoliyat yuritish uchun litsenziya olish talab etilmaydi?
69. Litsenziya varaqasida nimalar ko‘rsatiladi?
70. Litsenziya varaqalari qanday muddatga beriladi?
71. Litsenziya kartochkalarini berish tartibi Toshkent shahrida qaysi organ tomonidan belgilanadi?
72. Litsenziya talablariga nimalar kiradi?
73. Litsenziya olish qanday tartibda amalga oshiriladi?
74. Litsenziya da’vogarlariga qanday malaka talablari qo‘yiladi?
75. Xo‘jalik yurituvchi subyektlar orasida sog‘lom va erkin raqobatni qanday ta’minlash mumkin?
76. Tender so‘zi nimani anglatadi?
77. Tenderlar necha turga bo‘linadi?
78. Qanday tenderlar ochiq tenderlar deb ataladi?
79. Qanday tenderlar yopiq tenderlar deb ataladi?

80. Tenderlarni o'tkazishning ijobiy tomonlari nimalardan iborat?

81. Tenderlar necha bosqichda o'tkazilishi mumkin?

82. Xorijiy davlatlarda tenderlar qanday tashkil etilyapti?

83. Toshkent shahrida yo'lovchilarni tashish yo'nalishlarini joylashtirish uchun ochiq tenderlarni tashkil etish va o'tkazish ishlari qaysi hujjatda belgilab berilgan?

84. Tenderga yo'nalishlar bir nechta bo'lganida qanday talablar qo'yilishi mumkin?

85. Tenderda ishtirok etuvchilar soni qancha bo'lishi kerak?

86. Tender hujjatlari paketida nimalar bor bo'ladi?

87. Tenderlar necha bosqichda o'tkaziladi?

88. Tender qatnashchisi uchun yo'riqnomada nimalar ko'rsatiladi?

89. Tender takliflari ko'rsatkichlariga nimalar kiradi?

90. Tender o'tkazilayotganida avtobus rusumi uchun ballar qanday hisoblanadi?

91. Tender o'tkazilayotganida yo'nalishli taksilar rusumi uchun ballar qanday hisoblanadi?

92. Tender g'olibi bilan Departament o'rtasida qanday hujjat tuziladi?

93. Yo'lovchilar tashish bo'yicha xizmatlar ko'rsatish yuzasidan tuziladigan kontrakt nechta moddadan iborat bo'ladi?

94. Kontraktning 2-moddasida nimalar sanab o'tiladi?

95. Kontraktning 3-moddasi qanday nomlangan?

96. Tomonlarning javobgarligi nechanchi moddada aks ettiriladi?
97. Kontraktni bekor qilish tartibi qaysi moddada ko'rsatilgan?
98. Kontraktga qanday hujjatlar ilova qilinadi?
99. Kontraktning 1-ilovasida nimalar ko'rsatiladi?
100. Kontraktning 2-ilovasida nimalar ko'rsatiladi?
101. Kontraktning 3-ilovasida nimalar ko'rsatiladi?
102. Kontraktning 4-ilovasida nimalar ko'rsatiladi?
103. Kontraktning 5-ilovasida nimalar ko'rsatiladi?
104. Kontraktning 6-ilovasida nimalar ko'rsatiladi?
105. Nazorat qiluvchi organlarga kimlar kiradi?
106. Tekshirish deganda nima tushuniladi?
107. Kompleks tekshiruv deganda nima tushuniladi?
108. Taftish deganda nima tushuniladi?
109. Muqobil tekshiruv deganda nima tushuniladi?
110. Xo'jalik yurituvchi subyektning faoliyatini tekshirishlarni o'tkazish shartlari qaysi hujjatda belgilab qo'yilgan?

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. *Karimov I.A.* O'zbekiston — bozor munosabatlariga o'tishining o'ziga xos yo'li. T., «O'zbekiston», 1993.
2. *Karimov I.A.* O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. T., «O'zbekiston», 1995.
3. *Karimov E.* Avtomobillarda yo'lovchilar tashish. T., «Sharq», 2002.
4. *Мун В.С.* Пассажирские автомобильные перевозки. Т., «O'qituvchi», 1990.
5. *Ливинис А.Я.* Введение в рыночную экономику. М., 1992.
6. Amaliy iqtisodiyot (o'quv qo'llanma). T., «Sharq», 1996.
8. *Rasulov M.* Bozor iqtisodiyoti asoslari. T., «O'zbekiston», 1999
9. O'zbekiston Respublikasining transport sohasi bo'yicha Qonunlari.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining transport sohasi bo'yicha Farmonlari.
11. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining transport sohasi bo'yicha qarorlari.
12. http://uzaart.uz/rus/tenders/poryadok_i_usloviya_tendera/
13. <http://www.chelbis.ru/service/consult/provedenie-tendorov/iskysstvo-prov-tend/>
14. <http://reklama.rin.ru/>
15. <http://www.reclama.su/viewtopic.php?t=187>
16. <http://www.ua-tenders.com>
17. http://www.businessprav.ru/Docum/DocumShow_DocumID_953.html
18. <http://www.shella.ru/trans.html>
19. <http://www.pkn.ru/documents.html>
20. <http://www.realconsult.ru/services/License/LicenseTransportation/>
21. <http://www.v-e-g.ru/transp.html>

MUNDARIJA

Kirish	3
--------------	---

1. AVTOMOBIL TRANSPORTI SOHASIDA MONOPOLIYADAN CHIQARISH VA BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH

1.1. Avtomobil transporti sohasidagi iqtisodiy islohotlar	5
1.2. Avtomobil transporti sohasida monopoliyadan chiqarish va boshqaruvni takomillashtirish	9
1.3. Toshkent shahrida yo‘lovchi transporti tizimi holati va uni takomillashtirish	13
1.4. Toshkent shahar hokimligi Yo‘lovchi transportining barcha turlari harakatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish departamenti	21

2. YO‘LOVCHI TASHUVCHI AVTOTRANSPORT KORXONALARI FAOLIYATI VA UNI TASHKIL ETISH

2.1. Avtomobil transportida mulkchilik shakllari va xo‘jalik yurituvchi subyektlar	28
2.2. Yo‘lovchi tashuvchi mas‘uliyati cheklangan jamiyatlar	32
2.3. Avtomobil transportida raqobat, uning turlari va transport xizmati bozori	35
2.4. Avtomobil transportida tadbirkorlik faoliyatini litsenziyalash tartibi	44
2.5. Litsenziya da‘vogarlariga qo‘yiladigan malaka talablari	55

3. XUSUSIY AVTOTRANSPORT KORXONALARIDA YO‘LOVCHILAR TASHISHNI TASHKIL ETISH VA UNI DAVLAT TOMONIDAN NAZORAT QILISH

3.1. Yo‘nalishlarda yo‘lovchilarni tashish uchun ochiq tenderlarni tashkil etishning huquqiy asoslari va ularda qatnashish	57
3.2. Tashuvchi bilan buyurtmachi o‘rtasida transport xizmatini ko‘rsatish yuzasidan kontraktlar tuzish	70
3.3. Yo‘lovchi tashuvchi korxonalar faoliyatini davlat tomonidan nazorat qilish va tekshirishlarni o‘tkazish tartibi	89
Ilova	93
Foydalanilgan adabiyotlar	116

QULMUHAMEDOV JASUR RAFIQOVICH,
ASOMIDDINOV SALOHIDDIN ZIYOVUDDINOVICH,
NAZAROV KARIMJON MAHKAMOVICH

**XUSUSIY AVTOTRANSPORT VOSITALARIDA
YO‘LOVCHILAR TASHISHNI TASHKIL ETISH**

Kasb-hunar kollejlari uchun o‘quv qo‘llanma

2-nashri

Toshkent — «ILM ZIYO» — 2013

Muharrir *K. Bo‘ronov*
Badiiy muharrir *Sh. Odilov*
Texnik muharrir *F. Samadov*
Musahhah *T. Mirzayev*

Noshirlik litsenziyasi AI № 166, 23.12.2009-yil.
2013-yil 10-oktabrda chop etishga ruxsat berildi. Bichimi 60x90^{1/16}.
«Tayms» harfida terilib, ofset usulida chop etildi. Bosma tabog‘i 7,5.
Nashr tabog‘i 7,0. 1113 nusxa. Buyurtma № 58.

«ILM ZIYO» nashriyot uyi, Toshkent, Navoiy ko‘chasi, 30-uy.
Shartnoma № 29 — 2013.

«PAPER MAX» xususiy korxonasida chop etildi.
Toshkent, Navoiy ko‘chasi, 30-uy.

Q-79 Qulmuhamedov J.R. va boshq. Xususiy avto-transport vositalarida yo'lovchilar tashishni tashkil etish (2-nashri). Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma. T.: «ILM ZIYO», 2013. —120 b.

1. Muallifdosh.

UO'K: 629.34 (075)
KBK 39.335.5

ISBN 978-9943-16-072-9